

Europa-Kommissionen

Hverken Europa-Kommissionen eller en person, der handler på Kommissionens vegne, kan holdes ansvarlig for eventuel anvendelse af oplysninger i denne publikation.

© fotos: De Europæiske Fællesskaber

Enhver anvendelse eller gengivelse af fotografier, der ikke er omfattet af De Europæiske Fællesskabers ophavsret, kræver ansøgning herom hos ophavsretsindehaveren/-indehaverne.

Europe *Direct* er en service, der har til formål at hjælpe med at besvare Deres spørgsmål om Den Europæiske Union

Frikaldsnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Nogle mobiloperatører tillader ikke opkald til 00 800-numre eller tager betaling for sådanne opkald.

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europaserveren (<http://europa.eu>)

Bibliografiske data samt referat findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2009

ISBN 978-92-79-12672-7

doi 10.2767/24449

© De Europæiske Fællesskaber, 2009

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Printed in Germany

TRYKT PÅ IKKE-KLORBLEGET PAPIR

AT GØRE EN FORSKEL I LIVET

**EU investerer i mennesker gennem
Den Europæiske Socialfond**

Europa-Kommissionen

Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender,
Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling

Kontor A1

Manuskript afsluttet i juni 2009

Indholdsfortegnelse

Unge

Personlig vækst — på et gartneri

10 Audrey Libres, 21 år, vendte tilbage til skolen i Champagne, Frankrig, for at blive uddannet blomsterhandler.

At tjene til livets ophold

12 Det lykkedes Bruno De Almeida Aveiro, 18, at finde arbejde som kommunal gartner i Luxembourg efter et treårigt erhvervsuddannelsesprojekt.

I form til tilværelsen

14 Sheena Matthews, 27, fra Dublin i Irland tog en uddannelse i sportscoaching og arbejder nu med at oplære nye instruktører.

Muligheder mod øst

16 Bruno Teixeira, 29, brugte sine kontakter fra et praktikophold i Indonesien til at starte et konsulentfirma i Porto, Portugal.

Et sundt projekt

18 Radmila Petroušková, 26, åbnede en café med sund mad i České Budějovice i Tjekkiet efter at have deltaget i et projekt for unge iværksættere.

Ungdom og energi med en plan

20 Yann Lelièvre, 27, fik støtte til at udarbejde en forretningsplan, før han åbnede sin sportsbutik i Clermont-Ferrand i Frankrig.

Ligestilling

Kvinder i arbejde, aktive ældre borgere

24 Mens Koulla Aggelou, 38, er på arbejde som rengøringsassistent i Augorou, Cypern, bliver hendes mor beskæftiget og underholdt.

Vuggestue på kontoret

26 Stephan Wittich, 29, kan fortsætte sit forskningsarbejde, mens hans datter bliver passet på universitetet i Wien, Østrig.

En unik turistvirksomhed

28 Riikka-Leena Lappalainen, 50, har fået stor succes med sit familiehotelet i Pohjois Savo-regionen i Finland efter et internationalt projekt for kvindelige iværksættere.

En kvinde bag rattet

30 Journalist Beata Szozda, 26, startede sit eget bilmagasin på internettet i Poznań i Polen efter et erhvervs kursus.

En bedre balance mellem arbejde og privatliv

32 Gerard Jansen, 53, arbejder hjemmefra for sin arbejdsgiver, det lokale vandnævn i Drachten, Nederlandene.

Fremtiden i egne hænder

34 Katarína Vargová, 37, fik den uddannelse og rådgivning, hun skulle bruge for at vende tilbage til arbejdsmarkedet i Bratislava, Slovakiet, efter en udvidet barselsorlov.

Dårligt stillede personer

Handicap ingen hindring

38 Andrzej Lubowiecki, 47, tog et kursus, som skulle hjælpe erhvervshæmmede med at finde arbejde, i Gdynia, Polen, og fandt et job dagen efter.

En håndsækning til blinde

42 Sarmite Gromska, 21, er studerende og får gratis studiemateriale på blindeskrift på Letlands universitet i Riga.

Hvordan man lærer at leve med smerte

46 Rengøringsassistent Otilia Marques, 54, lærte at overvinde sine invaliderende gigtryksmerter på et kursus i Luxembourg.

En opskrift på succes

40 Éva Gyulai, 33, arbejder i en familierestaurant i Szekszárd, Ungarn, efter en etårig kokkeuddannelse.

Livet på landet

44 Andrej Lovrencec, 22, tog et praktikophold, hvilket førte til et job inden for landbruget i Prekmurjregionen i Slovenien.

Georgias historie

48 Et revalideringsprogram på Korfu i Grækenland satte Georgia Chrisikopoulou, 36, i stand til at få arbejde som gartner.

Ældre arbejdstagere

I gang med en ny karriere

52 Jane Grøne, 58, blev uddannet buschauffør i Aalborg takket være et jobkursus.

Erfaring er guld værd

56 En ordning, der skabte kontakt mellem arbejdsgivere og ældre arbejdstagere, i Wien, Østrig, gav 55-årige Roswitha Kerbel mulighed for at få arbejde i en velgørenhedsorganisation.

Nye kompetencer og fællesskabsfølelse

60 Et it-kursus gav forretningskvinden Aldona Mikalauskiene, 71, mulighed for at modernisere sit revisionsfirma i Vilnius, Litauen.

Omskoling til det moderne arbejdsmarked

54 I Prusinovice i Tjekkiet tog 53-årige Milan Nedbal et computerkursus og fik igen et job i fremstillingsindustrien efter at have været arbejdsløs.

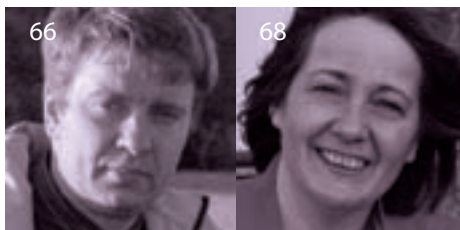
Social solidaritet giver nyt håb

58 Tsvetan Ivanov er 62 og arbejder som socialassistent i Vratsa, Bulgarien, takket være et projekt for ældre borgere, der ikke kan forlade deres hjem.

Nyt job med erfaring i bagagen

62 På et repetitionskursus fik George Mifsud, 60, mulighed for at starte forfra som gartner i Malta.

66

68

Iværksætterkultur

På rette spor med en mentorordning

66 Et mentorprogram gav Peeter Tarmet, 32, værktøjerne til at markedsføre sine luftpudebådture i Tallinn, Estland.

70

72

»Bi«-virksomhed

70 Normunds Zeps, 31, tog et kursus i, hvordan man driver en lille virksomhed, og avler nu honningbier på landet i Kalupe i Letland.

74

76

En byggevirksomhed har brug for et solidt grundlag

74 José Salmerón Guindos, 47, ændrede sit byggefirma i La Huertezuela i Spanien takket være et program for små og mellemstore virksomheder.

Grøn energi og turisme

68 Sandra Barnes-Keywood, 37, lærte, hvordan hun skulle gøre sit B&B-sted i nærheden af Chichester i det sydlige England mere miljøvenligt.

Sikkerhed på bondegården

72 Gaetane Anselme, 40, fik rådgivning om, hvordan hun kunne forbedre sikkerheden for de børn, som besøger hendes undervisningsgård i Vallonien i Belgien.

En fremtid på landet

76 Florin Istrate, 39, hjælper landmænd i Barbutetu i Rumænien med at skabe et bæredygtigt udkomme for dem selv og deres familier.

80

41

Nye kompetencer

En ny chance, en ny karriere

80 Marie Therese Vella, 48, fik en ny start takket være en uddannelsesordning for personer over 40 og arbejder nu på fuld tid for en udviklingsfond i Malta.

84

86

Formel anerkendelse til en god arbejder

84 Zsolt Korcz, 34, tog et uddannelseskursus på et år og blev uddannet som faglært murer efter flere års arbejde som byggearbejder i Zalaegerszeg i Ungarn.

Det er lettere at løse problemerne med lidt støtte

82 Erhvervsrettet undervisning i Larnaka i Cypern gjorde det muligt for Andreas Apatzidis, 41, at få det vareudbringningsjob, han ønskede.

Investering i en god nattesøvn

86 Daniel Dellisse, 50, tog et teknisk efteruddannelseskursus gennem sit firma i Flandern i Belgien, så han kunne skifte til daghold.

88

90

Karriereudvikling

88 Et intensivt uddannelsesforløb hjalp den 33-årige Biliiana Filipova fra Dupnitsa i Bulgarien med at håndtere sit voksende lederansvar.

Genopfriskning af viden

90 Peter Meller, 48, genopfriskede sine færdigheder som maskiningeniør i Magdeburg i Tyskland og sikrede sig arbejde i bilindustrien.

Uddannelse og erhvervsuddannelse

Rige traditioner

94 Et europæisk stipendium gav antropolog Monica Stroe, 24, fra Bukarest i Rumænien mulighed for at udvide sit forskningsarbejde.

I skoven

98 Undervisning i skovbrug hjalp Maria Balbina Soares Melo Rocha, 59, med at forvalte sin familieejendom i nærheden af Porto i Portugal.

Store ambitioner

102 Universitetsforelæser Nedas Jurgaitis, 28, fra Šiauliai i Litauen fik specialundervisning af nogle af Europas bedste akademikere og fik den nødvendige selvtillid til at give karrieren et skub.

Støtte til kreativitet

96 Harri Haanpää, 33, vil gerne formidle de mediefærdigheder, der hjalp ham til at oprette hans eget filmproduktionsfirma i Helsingfors Finland.

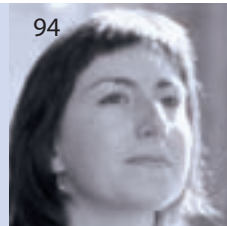
I gang med en forskerkarriere

100 Takket være et forskningstilskud gik den 30-årige Simone Rossi fra Umbrien i Italien i spidsen i udviklingen af et nyt solenergisystem og sikrede sig fast arbejde.

Han viser andre vejen frem

104 Skuespiller og musiker Mogens Lausen på 44 lærte, hvordan han skulle oprette et firma, som tilbyder karrierecoaching i Århus i Danmark.

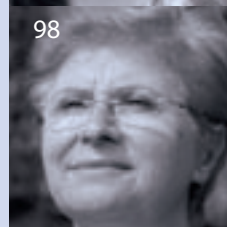
94

96

98

100

102

104

Social integration

At komme på rette spor

108 Jana Urbanija, 26, kom ud af sit stofmisbrug og gennemførte et uformelt uddannelsesprogram, som gjorde det muligt for hende at begynde at studere på Ljubljana Universitet i Slovenien.

Fra gaden til catwalken

112 Fiorella på 50 boede på gaden i Bologna i Italien i to år, før hun på et efteruddannelseskursus for hjemløse blev uddannet til at lede en tøjbutik.

Kommunikation for døve

116 Mário Greško, 30, overvandt sin døvhed og fik det job, han gerne ville have inden for bilfabrikation, efter at have fået nye computerfærdigheder i Bratislava i Slovakiet.

Nye it-færdigheder for en bedre fremtid

110 Christos Giannakopoulos, 27, blev forældreløs som barn. Han gennemførte et computerkursus og arbejder nu med detailhandel i Chalkida i Grækenland.

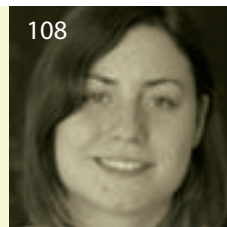
En udstrakt hånd, en chance mere

114 Et livscoachingprojekt gav Allan McGinlay på 47 mulighed for at lægge sin fængselsfortid bag sig og finde et job, hvor han hjælper andre tidligere straffede i Wishaw i Skotland.

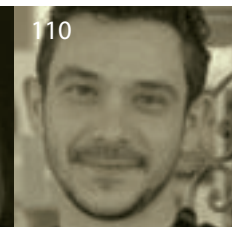
Smil, og sig cheese!

118 Anne-Lie Thuveson, 52, fik hjælp til at bekæmpe en depression og startede sin egen delikatesseforretning i Hässleholm i Sverige.

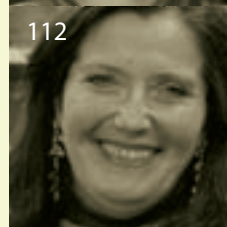
108

110

112

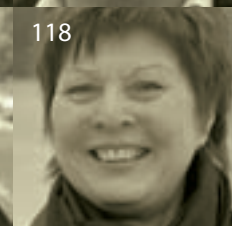
114

116

118

Bekæmpelse af diskrimination

Estisk integrationsprojekt åbner døre

122 Messurme Pissareva, 37, deltog i et projekt for integration af ikke-statsborgere i det estiske samfund i Jöhvi og driver nu en ejendomsvirksomhed.

En plads på toppen

126 Amparo Navaja Maldonado, 30, skiftede til en ledende stilling på et større hotel takket være en ordning for romaerne i Sevilla i Spanien.

Viden er selvstændiggørelse

130 Takket være en uddannelsesordning for arbejdsløse kvinder har Khadija Majdoubi på 38 virkeliggjort sin drøm om at åbne en skønhedssalon i Amsterdam i Nederlandene.

Ud på arbejdsmarkedet

124 Et praktikophold i forsyningskædelogistik førte til fast arbejde for den 38-årige Serge Mbami fra Limerick i Irland.

At stå på egne ben

128 Et udviklingsprogram for unge hjalp Abshir Abukar, 25, med at få et job og blive integreret i sin nye kultur i Malmø i Sverige.

Styrke i mangfoldighed

132 Cornelia Schultheiss, 44, fik hjælp til at oprette en konsulentvirksomhed, der fremmer tværkulturel forståelse blandt forretningsfolk, i Berlin i Tyskland.

Alfabetisk emneliste

134

Liste over projekter om investering i mennesker

142

At gøre en forskel i livet

Personlige historier fra Den Europæiske Socialfond

Den Europæiske Union — hvad kan den i virkeligheden gøre for os? Den Europæiske Socialfond er et af svarene på det spørgsmål. Den investerer i mennesker: hele 10 millioner hvert år i alle 27 medlemsstater. Det påvirker ofte folk på det helt personlige plan — og de 54 historier i denne bog viser, hvordan ESF gør en forskel i rigtige menneskers liv.

ESF blev oprettet i 1957 og står i dag for ca. 10 % af EU's budget. Pengene bruges på en lang række forskellige projekter i hele EU. Projekter, som udvikles nationalt og lokalt med det formål at opfylde netop de specifikke behov, som folk har i forskellige situationer.

Dette afspejler den langsigtede vision hos EU's grundlæggere for mere end halvtreds år siden: at det kræver mere end traktater og handelsaftaler at skabe sammenhold mellem nationer. ESF er solidaritet mellem medlemsstater og samfund i sit praktiske udtryk og hjælper de europæiske borgere med at tackle de forskellige udfordringer, de møder. ESF gennemfører det europæiske samfunds fælles værdier på grundlag af princippet om retfærdig behandling og en rimelig livskvalitet for alle. Dette betyder i praksis adgang til beskæftigelse, sundhedspleje, bolig og uddannelse samt pleje af og støtte til de mere sårbare mennesker i vores samfund.

ESF's vigtigste prioritet er at få folk i arbejde — og ikke bare et hvilket som helst arbejde. De støttede projekter hjælper folk med at finde det rigtige job: et job, de kan kvalificere sig til og beholde. Projekternes

formål er derfor at tilbyde den omskoling og støtte, som gør, at folk kommer tilbage på arbejdsmarkedet, hvilket letter presset på familier og lokalsamfund. Det er også EU's vigtigste værktøj til at hjælpe folk med at tilpasse sig omstruktureringer og tackle de udfordringer, de bliver mødt med, når de udøver retten til at flytte til andre medlemsstater. EU's økonomiske vækst er afhængig af alle de 500 millioner indbyggeres indsats og personlige kompetencer.

ESF's grundprincip handler om at give folk mulighed for at hjælpe sig selv, træffe deres egne valg og opfylde deres egne ambitioner. Denne bog fortæller historierne om 54 mennesker, der har udnyttet de muligheder, de er blevet tilbudt gennem initiativer støttet af ESF.

Alle historierne har det til fælles, at de handler om mennesker, der har besluttet sig for at skabe sig et bedre liv eller har nægtet at give op i svære situationer — nogle gange udsat for de hårdeste prøvelser. De har alle handlet for at forbedre deres situation eller komme tilbage på det rette spor. Men de har haft brug for den hjælpende hånd, den ekstra støtte, den større sikkerhed, som ESF's projekter kan give dem.

Samtalerne fokuserer på kvinder og mænd, i alle aldre, fra teenagere til pensionister, i by og på land, i alle EU's medlemsstater. De fortæller om ambitiøse iværksættere med en god idé, forældre med travle arbejds- og familieliv, mennesker med psykiske eller fysiske handicap og andre, som ønsker at blive integreret i samfund, de ikke føler sig hjemme i.

De viser, hvordan muligheden for at få et arbejde, selv om det bare er et beskedent

ét, bogstaveligt talt kan redde livet for nogle, som ellers måske ville have gået glip af chancen for at få en ordentlig tilværelse. De viser, hvordan folk får noget ud af at hjælpe hinanden, at give og modtage. Støtte er ikke en énvejsproces — alle får udbytte af det, og de viser, at det aldrig er for sent at lære, og at folk i alle aldre og fra alle baggrunde kan få ny selvtillid ved at få nye kompetencer gennem uddannelse.

Alle mennesker er forskellige, og stadig oftere er den støtte, der ydes gennem disse projekter, tilpasset den enkeltes behov. Resultaterne viser, at dette er den mest hensigtsmæssige og effektive metode til at ændre folks liv.

Alle deltagerne har indvilliget i at fortælle om nogle af de mest personlige oplevelser i deres liv, og mange af dem har sagt, at de gjorde det, fordi det måske ville hjælpe andre mennesker i samme situation at høre deres historier. Et af de mest gribende eksempler er Georgia Chrisikopoulou på Korfu i Grækenland, som har gennemlevet mange prøvelser på vejen mod et normalt liv og forhold til den søn, hun mistede.

De kommentarer, der løber som en rød tråd gennem historierne, viser, at ESF rent faktisk gør en forskel. »Projektet har hjulpet mig så meget, at jeg ønsker, at alle i Sverige hører mere om det«, siger Anne-Lie Thuveesson i Håssleholm.

»Det lærte mig, at jeg kan klare alt. Jeg kan få alt, hvad jeg ønsker, hvis jeg bare sætter mig det for«, erklærer Messurme Pissareva i Estland. For Zsolt Korcz i Ungarn og Andreas Apatzidis i Cypern har projekterne skabt »mirakler«, og mange andre bekræfter, at

de ikke »ville være, hvor de er i dag« uden støtte fra ESF.

Disse historier er også vidnesbyrd om projektledernes og arrangørernes energi og engagement. De kan tit se det potentiale i andre mennesker, som samfundet ikke kan få øje på. De er den type personer, som nægter at opgive andre mennesker, og som ofte har en vision om et mere rummeligt samfund, hvor alle har mulighed for at realisere deres potentiale. Projekterne, og støttemodtagerne, er alle små, men konkrete skridt på vejen. »Uddannelsen er bygget på

budskabet om, at alle kan blive til noget,« forklarer Henrik Johannesson i Danmark.

Og som Per Larsson fra Sverige udtrykker det: »Det viser, at folk har det inde i sig — de skal bare have chancen for at få det ud«.

Eksemplerne illustrerer, at EU stadig har et stykke vej at gå for at opnå fuld social samhørighed. Levevilkårene og goderne varierer fra region til region. Siden 1980'erne har ESF målrettet sine midler mod de mindre velstående regioner i Europa med det formål at fjerne forskellene mellem rig og

fattig. Men én ting står klart: I alle lande og kulturer har folk et ønske om at skabe et bedre liv for sig selv, og, ikke mindst, for deres børn.

Det har været et privilegium og en inspiration for alle, der har været med til at lave denne bog, at høre og genfortælle disse historier. Vi håber, at du vil finde det lige så tankevækkende og inspirerende at læse dem, og at du vil konkludere, at ESF faktisk gør en forskel i livet.

Unge

Personlig vækst — på et gartneri

Potter med glade krysantemummer — i høj rød, guld, rust og flødefarvet — står langs fortovet uden for Le Jardin, et gartneri uden for Reims i det nordlige Frankrig. *Audrey Libres* tager imod kunder, modtager bestillinger, laver buketter og passer planterne i drivhusene ved siden af.

Den 21-årige kvinde har arbejdet i *Le Jardin* i tre år, og hun er glad for sit arbejde. *»Nogle gange er det hårdt, og dagene kan være lange. Men vi har det hyggeligt os kolleger imellem. Jeg vil gerne blive her.«* Audrey siger, at hun i lang tid gerne har villet arbejde med blomster, og med støtte fra en uddannelse samfinansieret af Den Europæiske Union gennem Den Europæiske Socialfond er hun på vej i den rigtige retning. Men det har ikke været let.

Audrey blev født i Sedan i de franske Ardenner, og hendes kærlighed til naturen går helt tilbage til hendes barndom i denne smukke, vilde og bjergrige region i det nordøstlige Frankrig. *»Da jeg var barn, var jeg ofte ude i markerne med min far. Vi plejede at samle svampe. Min far skubbede mig i trillebøren — og jeg var altid beskidt!«*

En viljestærk pige

Men Audreys forældre blev skilt, da hun var ni, og hun flyttede til Reims med sin mor, som senere giftede sig igen. Hendes bedstefar sørgede for at holde familien — Audrey og hendes to søstre — sammen. Men da han døde i 2001, blev det hele meget sværere.

»Jeg havde det svært på det tidspunkt. Min far hentede mig hver anden weekend, men min stedfar ville være far for mig, og det ville jeg ikke have. Jeg kunne slet ikke enes med ham«, fortæller hun. *»Jeg var en viljestærk pige og svarede igen. Det fortryder jeg nu. I dag kan jeg se, hvad det var, han ville. Han ville hjælpe os.«*

Samtidig gik det ikke så godt i skolen. *»Jeg brød mig ikke om at gå i skole«,* indrømmer hun. *»Jeg kan godt lide at bevæge mig, og det føltes som spild af tid at sidde ned hele dagen og lytte til en lærer. Jeg ville ud at arbejde, men min mor ville have, at jeg læste videre.«* Hun gik ud af skolen som 17-årig uden at afslutte uddannelsen og uden kvalifikationer. *»Det fortryder jeg ikke«,* fastholder hun.

»Alle omkring mig støttede mig og sagde, at jeg ikke måtte give op. Det var voksenundervisningen, der gav mig en ny chance, og det er jeg dem meget taknemmelig for.«

Et år og flere konflikter senere pakkede Audrey sine ting og flyttede hjemmefra. Hun flyttede ind hos sin kæreste gennem nogle år, Nicolas og hans familie, og havde i en periode ingen kontakt med nogen af sine forældre.

En chance til

Audrey gav sig i kast med forskellige job, f.eks. i tøjbranchen. »Men jeg brød mig ikke om det«, forklarer hun. »Jeg har altid villet være blomsterhandler.« Til sidst blev hun ansat på prøve i to måneder i en blomsterforretning. Men da de to måneder var gået, havde ejeren ikke længere brug for hende, og hun stod igen uden arbejde. »Det er rigtigt, at jeg på det tidspunkt var ret deprimeret. Men alle omkring mig støttede mig og sagde, at jeg ikke måtte give op. Det var voksenundervisningen, der gav mig en ny chance, og det er jeg dem meget taknemmelig for.«

I november 2004 startede Audrey på skolen, som er en del af det franske center for erhvervspraktik (*Centre de Formation d'Apprentis — CFA*) i Châlons i Champagne. Hun blev der til september 2005, hvor hun startede på et praktikophold hos Le Jardinets. Voksenundervisningen skal hjælpe unge under 25 med at komme ind på arbejdsmarkedet. De unge deltager i løbende undervisning, der skal forbedre deres kompetencer i fransk, matematik og kommunikations- og informationsteknologi, samt i workshopper om jobsøgning. Samtidig er de i praktik, hvilket hjælper dem med at opdage eller få bekræftet, hvad deres jobambitioner er. Skolen hjalp Audrey med at finde en virksomhed, hvor hun kunne komme i den praktik, hun ønskede.

Ud over at arbejde på gartneriet tog hun også en toårig erhvervsuddannelse (*Certificat d'Aptitude Professionnel — CAP*) som blomstergartner. Den uddannelse afsluttede hun i juni 2007 og besluttede derefter at fortsætte med en planteskoleuddannelse (BEP). Skolen følger fortsat hendes fremskridt.

Hver måned har hun undervisning i en uge i Nancy, i Vosgesregionen. Hun skal bestå sine eksamener med et flot resultat for at blive på Le Jardinets, og det betyder, at hun skal arbejde hårdt for det. Nancy ligger for langt væk til, at man kan pendle, så hun tager dertil i weekenden og bor på hotel.

Audrey lærer på jobbet

Hun nyder, at arbejdet på gartneriet skifter med årstiderne. Allehelgendsdag og julen er travle perioder, hvor der kommer mange ordrer ind, og der skal laves mange dekorationer, så da har hun en del overarbejde for at nå det hele. Gartneriet sælger mange forskellige varer, lige fra haveredskaber og udstyr til kunstige blomsterdekorationer, og har åbent seks en halv dag om ugen, herunder søndag formiddag. Personalet arbejder i skift og har fri én dag om ugen. Nogle gange tager Audrey også med sin arbejdsgiver ud for at hente en ny forsyning blomster tæt ved den belgiske grænse.

Kræver det et særligt talent at finde den helt rigtige kombination af farver og blomster til den perfekte buket? Audrey er beskeden. »Du skal lære om farverne, og hvordan de skal sættes sammen«, indrømmer hun. »Det er et spørgsmål om smag — nogle er smukkere end andre. Da jeg startede, var mine buketter ikke helt i top, og nu kan jeg se forskellen.«

Der er også faldet ro over hendes privatliv. Hun og Nicolas bor nu i en dejlig stuelejlighed med deres to nysgerrige killinger Chicane og Castrol. Men det er for tidligt at tænke på ægteskab. De er begge unge, og Nicolas har endnu ikke fundet et job. »Vi skal have mere sikkerhed«, siger Audrey forsigtigt. Hun har genoptaget kontakten med sin mor, og med sin far, som bor en times kørsel fra Reims. »Min situation er meget mere stabil nu, og jeg har meget større tiltro til fremtiden. Jeg vil virkelig gerne åbne min egen blomsterforretning. Det er min drøm.«

Benoit Maujean, Le Jardinets ejer, har holdt øje med Audreys udvikling i årenes løb. »Hun har fået meget erfaring, og nu er det op til hende«, siger han. »Hun kan komme meget længere, hvis hun vil. Nu skal hun stå på egne ben.«

At tjene til livets ophold

»Jeg har prøvet at gå i skole, men jeg kunne bare ikke klare det«, siger **Bruno De Almeida Aveiro** alvorligt. Nu er han 18 år og kan huske, at han begyndte at have indlæringsvanskeligheder, da han kun var syv eller otte. »Jeg mistede meget nemt koncentrationen, og læreren foreslog, at jeg skulle på specialskole.«

Bruno lever med sin familie i den stille landsby Bissen i det nordlige Luxembourg. Hans mor Benilde er rengøringsassistent, og hans far Jorge arbejder for en lokal virksomhed, der producerer byggevarer i metal. Hans storebror Hugo, som er 22, er industriel ingeniør for en kendt dækproducent.

På trods af sine problemer med den formelle læring lærte Bruno et imponerende antal sprog i løbet af sin barndom. Hans forældre flyttede til Luxembourg fra Portugal, lige før han blev født, og de taler portugisisk i hjemmet. I starten af deres skoletid lærte de to brødre luxembourgsk og fik senere lært fransk og tysk. Hugo indrømmer, at de to nu ofte kommunikerer på et næsten privat sprog, som består af ord fra de forskellige sprog, og som næsten er uforståeligt for andre. Men som børn betød sprogbarrieren, at ingen af deres forældre kunne hjælpe dem, hvis de havde spørgsmål til deres lektier.

Ekstra støtte

For at hjælpe Bruno med at overvinde sine indlæringsvanskeligheder blev han flyttet til en specialskole (*Centre d'Integration Scolaire*), hvor der var små klasser og speciallærere, så han fik ekstra hjælp. I sine tidlige teenageår fik han mulighed for at tilbringe én dag om ugen på Liewenshaffprojektet i Merscheid, som er en ordning samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Den hjælper unge med særlige problemer eller uden formelle kvalifikationer med at forbedre deres sociale, akademiske og erhvervs-mæssige færdigheder og blive fuldt integreret i samfundet. To år senere, i 2006, startede Bruno på projektet på fuld tid.

Han kunne godt lide den nye metode på Liewenshaff. Ordningen indeholder fem erhvervsuddannelsesmoduler: madlavning, landbrug, havebrug, smedjersarbejde og industrirengøring. Bruno valgte rengøring og opdagede, at han havde en reel interesse for at arbejde med maskinerne og lære at bruge de rigtige produkter. »Jeg kan koncentrere mig om de ting, der interesserer mig, og

»Siden jeg var lille, har jeg aldrig tænkt på arbejde. Min familie har altid hjulpet mig, og jeg troede, at alt ville være nemt. Men sådan er livet ikke.«

jeg lærer hurtigt«, forklarer han, »og alligevel kan jeg andre gange slet ikke koncentrere mig.« Når det drejer sig om hans yndlingsbeskæftigelse, at spille videospil, har han slet ingen problemer med at fokusere på skærmen.

Ud på arbejdsmarkedet

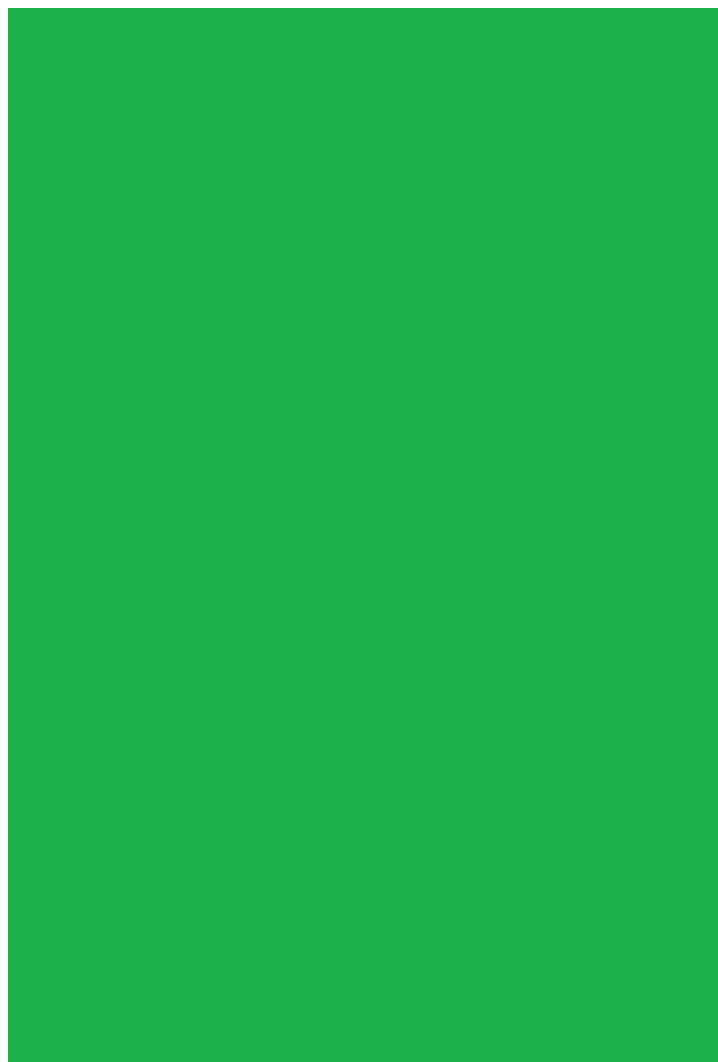
I 2008 hjalp projektet Bruno med at komme i erhvervspraktik i Bissen kommune. Han er en del af det lille hold af kommunale gartnere og har base på depotet, der ligger bare to minutters gang fra hans hjem. Hans kommunale løn er 80 % af mindstelønnen, og hans tremåneders kontrakt kan forlænges to gange. Han og hans kolleger er ansvarlige for at rengøre og passe Bissens offentlige parker og rekreative områder. Arbejdet skifter med årstiderne: feje blade sammen om efteråret, hjælpe med at opsætte krybbespillet i byens største kirke til jul og udlægge bede og plante blomster om foråret. Han har lært mere, siden han begyndte på sit job, og kan godt lide afvekslingen. »Jeg kan bedre lide at arbejde end at gå i skole«, indrømmer han.

Hans socialpædagog i Liewenschaff følger ham stadig, og han tager ofte tilbage dertil for at hjælpe med arrangementer som koncerter og sociale begivenheder. »Nogle gange hjælper jeg til i køkkenet og nogle gange med rengøringen«, forklarer han. »Jeg kender dem, der er der.« Efter ni måneders erhvervspraktik kan han vende tilbage til centret, hvis han stadig skal bruge hjælp til at finde et fast arbejde. Hvis han selv kunne vælge, ville han beholde sit nuværende job, men han er klar over, at det nok er svært. Antallet af kommunalt ansatte afhænger af kommunens størrelse, og han er nødt til at vente på, at der kommer en ledig stilling.

Forberedelser til livet

Brunos praktiske færdigheder har også været nyttige derhjemme. Far og sønner har været i gang med at renovere huset fra kælder til kvist i 10 år. »Det er stadig kaos«, indrømmer Bruno. »Det har været hårdt, og vi arbejder stadig på det.« Han er også i gang med at tage kørekort. Det vil åbne flere døre, fordi han vil kunne køre de trucks og gravemaskiner, grusvogne og fejmaskiner, der er linet op i Bissens kommunale garage.

Men han tænker ikke så meget på fremtiden. »Jeg har aldrig spekuleret over, hvad jeg ville, men på Liewenschaff begyndte jeg at stille mig selv det spørgsmål. Det gik op for mig, at jeg skulle finde et job, men jeg vidste ikke hvad. Siden jeg var lille, har jeg aldrig tænkt på arbejde. Min familie har altid hjulpet mig, og jeg troede, at alt ville være nemt. Men sådan er livet ikke. Jeg klarede mig ikke godt i skolen, og hvis det ikke var for Liewenschaff, ville jeg aldrig have fået et job«, påpeger han. »Det viste mig, hvordan livet er, og at du er nødt til at arbejde. Jeg er lykkelig her. Men nu må vi se, hvordan det går.«

I form til tilværelsen

Det er september i South Dublin i Irland. *Sheena Matthews* møder tidligt i det fitnesscenter, hvor hun arbejder.

Hun er lærer på en uddannelse, hvor unge uddannes til fitnessinstruktør, sportscoach og andre motionsrelaterede job. Det første punkt på dagens program er teoriundervisning i anatomi, og derefter skal hun instruere en steptime i 40 minutter, hvorefter hun skal i gang med en lige så hård spinningtime, og sådan tilbringer den 27-årige kvinde sine formiddage på arbejdet.

Det ser hårdt ud, men Sheena er fuld af energi og entusiasme, når hun beskriver sit job. *»Jeg kan virkelig godt lide at undervise. Det er dejligt at se eleverne ændre deres liv ved at blive mere aktive«*, siger hun. Den uddannelse, hun underviser på, *Spoirt Teic*, er et lokalt træningsprogram under FÁS (Irlands nationale uddannelses- og beskæftigelsesmyndighed), som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond.

»Uddannelsen giver deltagerne adgang til at få et job i et fitnesscenter samt til at arbejde i hele verden som sportscoach eller fitnessinstruktør«, siger Sheena. Programmet kan tilpasses deltagerens ønsker. *»Vi forsøger at give dem de kvalifikationer, de ønsker, uanset om det er sportscoaching, fitnessinstruktion eller danseundervisning. Mit mål er at hjælpe folk med at få et job, og at hjælpe dem til at få det, de ønsker i livet. Jeg ser de nye elever komme her i starten helt generte og derefter forandre sig fuldstændigt. Det opbygger virkelig deres selvtillid og kommunikationsevner, og uddannelsen kan udvise gode resultater«*, tilføjer hun. *»Ca. 90 % får job inden for sport, fritid eller aktiviteter.«*

Der er en god grund til, at Sheena er en entusiastisk ambassadør for uddannelsen — for et par år siden var hun nemlig selv elev der. Uddannelsen, som tager ni måneder, *»ændrede mit liv fuldstændigt«*, erklærer hun. *»Jeg kan huske, hvordan min situation var før«*, forklarer hun. *»Jeg gik ud af skolen, da jeg var 14 eller 15. Jeg anede ikke, hvad jeg ville med mit liv. Jeg havde ingen retning eller mål.«*

Enlig mor

Hun havde forskellige job, f.eks. som tjener, rengøringsassistent og sælger på et marked. *»Jeg gik fra job til job«*, siger hun, *»fra dårligt job*

»Mit mål er at hjælpe folk med at få et job, og at hjælpe dem til at få det, de ønsker i livet. Jeg ser de nye elever komme her i starten helt generte og derefter forandre sig fuldstændigt.«

til dårligt job, og jeg var altid en god medarbejder. De ville forfremme mig, men jeg vidste, at jeg ikke ville blive i det job altid, så jeg droppede det altid.« Så blev hun gravid som 18-årig. *»Jeg var glad dengang, men nu synes jeg, at jeg var lidt for ung. Det er et stort ansvar at få et barn i den alder«,* påpeger hun. Som enlig mor blev Sheena afhængig af understøttelse for at forsørge sig selv og sin datter, Megan. Det var både hårdt personligt og økonomisk — hun tog på i vægt og led af en fødselsdepression. *»Omkring et år efter Megans fødsel besluttede jeg at gøre noget for at komme ud af den situation. Jeg ville ikke have, at hun skulle opfatte mig som et nul«,* siger Sheena. *»Jeg ville være et godt eksempel for hende.«*

Træning og professionel vejledning viste sig at blive et vendepunkt. *»Jeg meldte mig ind i et center og tog et kursus i personlig udvikling.«* Hun tabte sig og fik større selvtillid. *»Da gik det op for mig, at jeg kunne få mere ud af livet. Jeg kan huske, at jeg tog en aerobic time og så instruktøren. Hun så fantastisk ud og virkede, som om hun havde styr på tingene. Jeg sagde til mig selv, at jeg ville have hendes job.«* Da Sheena spurgte instruktøren, hvad hun skulle gøre, fortalte hun hende om *Spoirt Teic*-uddannelsen.

Større selvtillid

Sheena startede på uddannelsen og mærkede straks, hvad den kunne gøre for hende. *»Den første gang, jeg skulle tale foran klassen, rystede jeg og var nervøs. Men som månederne gik, fik jeg mere og mere selvtillid. Nu nyder jeg virkelig at stå foran eleverne.«* Da hun var færdig med uddannelsen, arbejdede hun i fitnesscentre og som danselærer, før hun fik et job i centret i South Tallaght, hvor uddannelsen finder sted. Først arbejdede hun som fitnessinstruktør og danselærer, men hun vidste, at hun i virkeligheden gerne ville være instruktør på uddannelsen. Hun begyndte at arbejde som vikar for andre instruktører. *»Jeg plejede at arbejde 11 dage i træk. Jeg var så træt, men jeg ville virkelig gerne have et job som instruktør. Jeg ville ikke give op.«*

Sheenas oplevelser har lært hende, at hun kan ændre sit liv. *»Jeg har lært at sætte mål og arbejde hårdt for at opfylde dem.«* Hun har flere planer for fremtiden. *»Mit næste skridt er at læse medicin,«* siger hun. *»Jeg ved, at jeg kan klare det. Selv om det kommer til at tage lang tid, giver jeg ikke op.«*

Muligheder mod øst

Porto i Portugal har været et internationalt handelscenter i århundreder, og *Bruno Teixeira* fortsætter sin hjembyts tradition. Den unge iværksætter stiftede i begyndelsen af 2008 et konsulentfirma under navnet Trading EuroPacific for at hjælpe portugisiske og asiatiske virksomheder med at samarbejde.

Han hjælper virksomhederne med at finde de distributører, leverandører og agenter, de skal bruge for at få adgang til nye markeder og reducere deres omkostninger i Asien. »Kulturforskellene mellem EU og Asien gør det svært for virksomheder at komme ind på hinandens markeder«, siger den 29-årige iværksætter. »Jeg besluttede mig for at starte en virksomhed, der kunne bygge bro mellem de to kontinenter.« Hans virksomhed, Trading Europe Pacific (TEP consulting), arbejder med portugisiske virksomheder, der ønsker at komme ind på de asiatiske markeder og omvendt, eller finde fabrikanter og kontrollere produktionens kvalitet. Han samarbejder med et netværk i syv asiatiske lande — Filippinerne, Indonesien, Kina, Malaysia, Singapore, Thailand og Vietnam. »Vi dækker 50 % af jordens befolkning.«

Han opdagede denne niche i 2006, mens han var i praktik på den portugisiske ambassade i Jakarta i Indonesien som en del af Network Contacto-uddannelsesprogrammet, som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond.

Vigtige erfaringer

Programmet, som udbydes af ICEP (det portugisiske institut for udenrigshandel), omfattede tre måneders indledende uddannelse i handelsministeriet i Portugal efterfulgt af seks måneder i Indonesien. I tiden dér udarbejdede Bruno en rapport om det indonesiske marked og hjalp portugisiske virksomheder med at komme ind på markedet.

Disse erfaringer har vist sig at være vigtige for Bruno i hans nuværende arbejde. »Praktikopholdet gav mig mange gode kontakter«, siger han. »Jeg mødte beslutningstagerne og indflydelsesrige mennesker. Jeg lærte mere om regionen og mulighederne på det indonesiske marked for europæiske virksomheder.«

»Selv før jeg tog til Indonesien, overvejede jeg at starte en virksomhed i Asien«, tilføjer Bruno. »Som barn var jeg altid fascineret

»Der er mange muligheder i Asien, men det er meget vanskeligt for virksomhederne at komme ind på de asiatiske markeder. De har brug for nogen, der kan støtte og rådgive dem.«

af området. Jeg elskede at læse om kulturen, dyrelivet — alt«, forklarer han. Han lærte mere om forretningsmulighederne i Asien, da han studerede økonomi og markedsføring på universitetet. »Næsten 50 % af jordens befolkning lever i Asien. Det er verdens fabrik og leverer en stor del af råmaterialerne«, siger han.

Efter at han vendte hjem fra sit korte ophold i Indonesien, arbejdede han i markedsføringsafdelingen i en telekommunikationsvirksomhed. Han havde imidlertid altid ønsket at blive selvstændig, og sammen med en partner, som han mødte i Indonesien, begyndte han at planlægge, hvordan de kunne udnytte deres viden om de asiatiske markeder og de lokale kontakter til at starte en virksomhed.

Trading EuroPacific blev stiftet i januar 2008. »Planlægningen startede et helt år tidligere.«

Adgang til muligheder

Selv om virksomheden kun er i sin spæde start, siger Bruno, at den er blevet positivt modtaget, og at det går godt. Det eneste store problem, han har haft indtil videre, er hans alder. »Når folk tænker på en konsulent for store virksomheder, forestiller de sig ikke en ung person, der skal komme og give dem gode råd«, siger han. »Det tager lidt tid at overbevise dem. Når jeg viser dem mine kompetencer og forbindelser, er de imponerede, men det er svært i starten.« Han har nu flere store virksomheder i sit kundekartotek og et netværk af partnere i de asiatiske lande. »Vi ønsker at udvikle langsigtede forretningsforhold med [portugisiske virksomheder] og overvåge deres markeder i Asien.«

Bruno giver et eksempel på en af sine kunder — en portugisisk tekstilvirksomhed. »Virksomheden kan ikke fremstille alt sit tilbehør her. Vi skaber forbindelse til asiatiske virksomheder med den relevante knowhow og produktionskapacitet«, siger han. »Dette giver virksomheden mulighed for at diversificere deres sortiment.« En anden virksomhed er en portugisisk producent af store metalbearbejdningsmaskiner. Han hjælper dem med at finde virksomheder, som de kan sælge deres produkter til. »Der er mange muligheder i Asien, men det er meget vanskeligt for virksomhederne at komme ind på de asiatiske markeder«, siger han. »De har brug for nogen, der kan støtte og rådgive dem.«

Planer for fremtiden

Hans planer for fremtiden er at udvide virksomheden til andre europæiske lande. »Jeg vil gerne åbne et kontor i Barcelona. Spanien bliver det næste skridt.« Han forsøger også at komme ind på det indiske marked og har fået forespørgsler fra brasilianske og mexicanske virksomheder, der ønsker at gøre forretning i Asien. Men han vil gerne have, at virksomheden bliver mere etableret, før han udvider den. »Vi vil gerne vente, indtil vi står stærkere i Portugal, før vi flytter ud til andre lande. Det er en gradvis proces.«

Han ville også gerne have lidt mere fritid. »Jeg arbejder meget lige i øjeblikket. Mine weekender har tendens til at forsvinde«, tilføjer han. »Jeg ville gerne dyrke mere sport, være sammen med min kæreste og ud i naturen.«

Et sundt projekt

Det er frokost, og Zdravá Jídelna Spirála — »Den Sunde Spiral« — i České Budějovice i Tjekkiet har travlt. Kunderne i den lille café er meget forskellige — lige fra arbejdere og studerende, der kommer ind for at få en hurtig bid mad, til pensionister og forældre med små børn, der bliver siddende lidt længere. De deler borde, snakker og leger. De kommer her for at få de frisklavede dagens retter — tallerkner med grøntsager og ris i karry, skåle med tyk suppe, falafler og et udvalg af hjemmebagte kager.

Radmila Petroušková, som åbnede caféen sammen med en ven i starten af 2008, forklarer sin filosofi. »Vores speciale er vegetarisk og sund mad«, fortæller hun. »Vi forsøger så vidt muligt at bruge økologiske og biodynamiske fødevarer og undgå konserveringsmidler, for meget salt og krydderier. Der er også glutenfri mad og retter til folk med allergier.« Caféen sælger nogle gange fisk, men aldrig kød. »Og vi forsøger at bruge fair trade-produkter, hvor det er muligt. Det er vigtigt for os at være så etiske så muligt«, tilføjer hun. Denne strategi synes at være populær, og de har allerede en fast kundekreds. »Reaktionen har indtil videre været positiv«, fortsætter den 26-årige kvinde. »Her er en virkelig dejlig atmosfære.«

For Radmila er både det at have sin egen virksomhed og at arbejde i restaurationsbranchen nyt. Fra hun var 16 år, arbejdede hun som model og rejste rundt i verden for at deltage i modeshows og modelopgaver. »Det var en stor oplevelse«, siger hun. »Jeg så verden og fik penge for det.« Men da hun blev 23, følte hun, at hun havde fået nok af catwalken og ønskede et lidt mere stabilt liv. Hun tog et job som hotelreceptionist i sin hjemby, men efter tre år blev hun træt af det. »Det var det samme hver dag. Jeg ønskede nye udfordringer«, siger hun.

Hun begyndte at overveje at åbne en café med speciale i sund mad sammen med en ven, der havde erfaring som kok. »Vi kan begge godt lide at leve sundt og syntes, at der var potentiale i idéen«, fortæller hun. »Vi mente, at der ville være en efterspørgsel her i byen. Der er ikke andre steder som dette her.«

»Jeg er virkelig glad for, at jeg tog den her beslutning. Nu er jeg min egen chef, og det nyder jeg virkelig.«

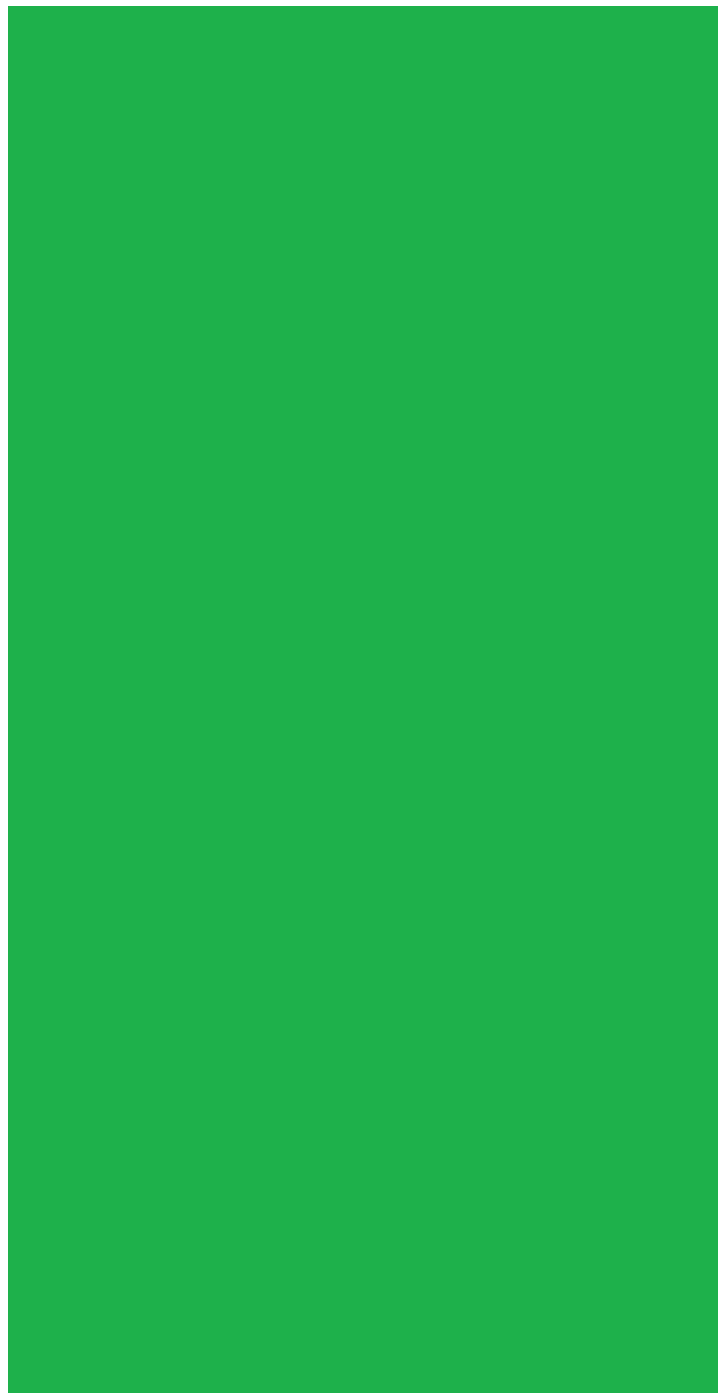
God rådgivning

Et støtteprogram for unge iværksættere, samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp dem med at komme fra start. Eksperter rådgav dem om, hvordan de skulle etablere caféen og udarbejde en fornuftig forretningsplan til banken. *»Ingen af os havde erfaringer med at starte virksomhed«,* siger hun. *»Så konsulenterne hjalp os meget med økonomi og administration. De sendte os videre til de rigtige mennesker.«*

De fik et lån i banken, og efter et års planlægning åbnede caféen i starten af 2008. *»I starten havde jeg ingen idé om, hvor meget det krævede at drive sin egen virksomhed. Der er en stor forskel på at være medarbejder og selvstændig.«* Radmila står for administrationen af virksomheden, papirarbejdet og regnskaberne, mens hendes partner tager sig af maden. *»Men jeg lærer hele tiden mere om madlavning«,* fortæller hun.

Indtil videre går det strygende for virksomheden, og de unge iværksættere nyder deres arbejde, og de har planer om at udvide virksomheden i fremtiden. *»Vi vil gerne udvide caféen, så vi kan have flere gæster«,* fortsætter hun. *»Vi vil gerne ansætte flere medarbejdere. Vi forsøger lige nu at finde endnu en kok.«* De har også planer om at udvide de andre ydelser, som de tilbyder, som f.eks. måltider til lokale skoler og et vindue ved caféen, som de kan sælge *»sund fastfood«* ud af. *»Engang vil vi også gerne åbne caféer i andre byer«,* siger hun. *»Men det ligger ude i fremtiden. Vi tager et skridt ad gangen.«*

»Jeg er virkelig glad for, at jeg tog den her beslutning«, slutter Radmila. *»Nu er jeg min egen chef, og det nyder jeg virkelig.«*

Ungdom og energi med en plan

Efter blot få år på arbejdsmarkedet som handelsrepræsentant og senere som markedsføringsagent havde **Yann Lelièvre** en ret god idé om, hvilken vej han skulle. »Jeg så venner og kolleger kravle op ad karrierestigen med udgangspunkt i gode idéer og en masse hårdt arbejde«, siger han, »og jeg ville også gøre noget, blive til noget.«

Yann er en ivrig friluftssportsmand, som kører på rulleskøjter til arbejde og klatrer på klipper i weekenden. Hans energi er enorm, »men uden en god forretningsplan i hånden«, siger han, »var min drøm om at starte en friluftsforsretning ved at glide ud af hænderne på mig.«

Det, at han kun var 27 år gammel, var ingen hindring for Yann, men for andre, som f.eks. bankerne i Clermont-Ferrand, talte hans alder og manglende erfaring imod ham. »Det var svært at få en bank til at tage mig alvorligt«, forklarer han. »Jeg havde allerede selv lavet en markedsundersøgelse, men jeg var ikke sikker på, hvordan jeg skulle fremlægge mine idéer og gøre et godt indtryk.«

Clermont-Ferrands jobrådgivningscenter for unge, Espace Info Jeunes, som delvist er finansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjælper unge med at få en uddannelse, finde et arbejde, aktiviteter eller en bolig eller med at starte et projekt. »Jeg forstår godt, at det er nødvendigt med regler og lovgivning«, siger Yann, »men alt det, du skal igennem for at starte en virksomhed, kan virke uoverkommeligt. Espace Info Jeunes hjalp mig med at forstå systemet og udarbejde en professionel forretningsplan. Det gav mig et skub i ryggen og muligheden for at overbevise bankerne og få vigtige leverandører med på idéen. Uden det ville jeg ikke være, hvor jeg er i dag.«

Grøn sport

Yanns butik, Espace, sælger forskellige varer af høj kvalitet, f.eks. tøj, sko og udstyr til klatring og bjergbestigning, rulleskøjteløb og skateboarding samt en række andre »grønne« friluftssportsgrene (ingen motorsport). Han er stolt af sin virksomheds fokus på miljøbeskyttelse, da det er et spørgsmål, der ligger ham meget på sinde. »Vi samarbejder ikke med forurenere«, fastholder han. »Vi sælger kun de mest holdbare produkter, efterlever strenge regler for affaldssortering, og selve butikken har det mest energieffektive lysystem.«

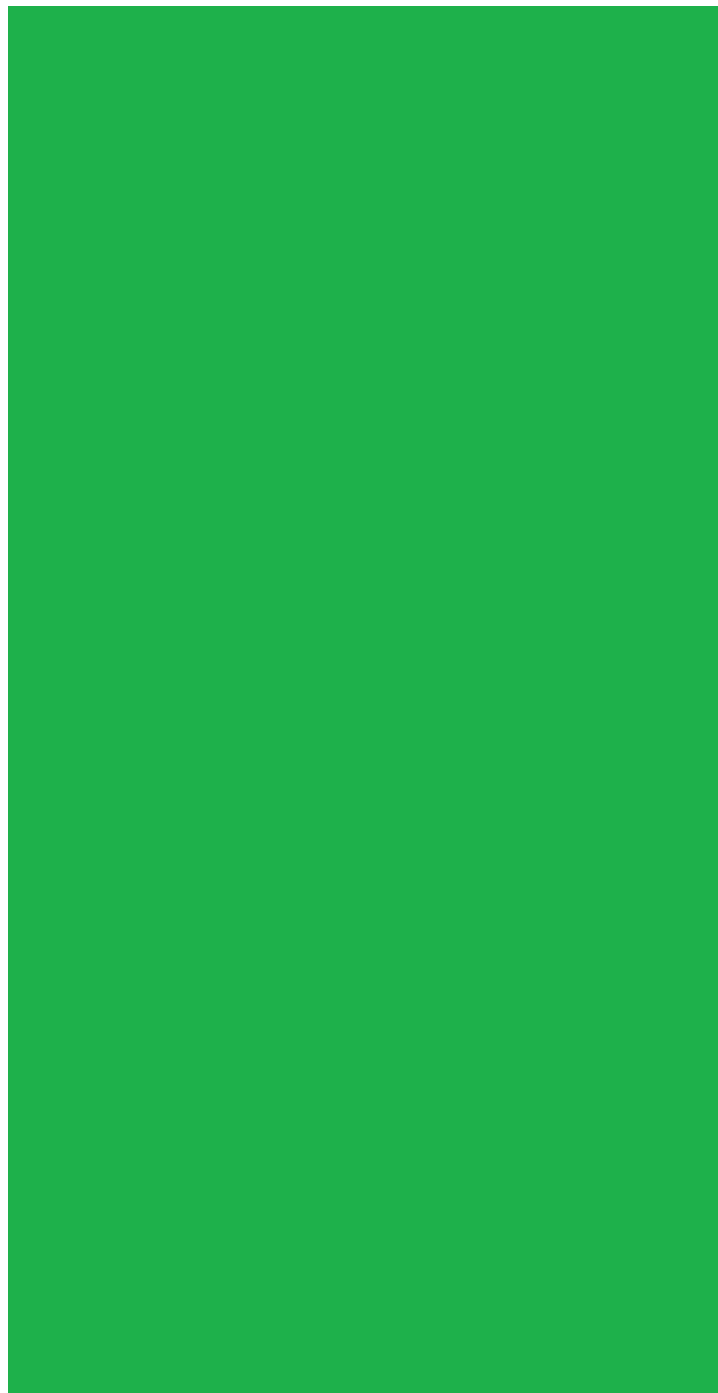
»Denne oplevelse har forandret mig. Den har givet mig stor selvtillid. Nu ved jeg, hvordan tingene fungerer, og jeg ved, at jeg kan komme endnu længere, hvis jeg vil.«

Butikken er blevet udvidet flere gange siden starten i 2002. »Vi er lige flyttet til større lokaler. I dag har jeg én medarbejder på deltid og to på fuld tid, og det er noget, jeg især er glad for. Vi har et godt hold her. Vi lærer hele tiden om nye produkter og teknologier, og vi giver vores kunder den bedst mulige rådgivning«, fortæller han begejstret.

Udviklingen fortsætter

Det ville være svært at holde Yanns dynamik og energi nede i selv de mest fjendtlige forretningsmiljøer. »Jeg kan godt lide fart, at være på farten, at få mennesker og ting sat i gang. Det er spændende!« Men i et afslappet øjeblik efter lukketid får han tid til at tænke. »I virkeligheden tror jeg, at jeg manglede selvtillid«, indrømmer han. »Denne oplevelse har forandret mig. Den har givet mig stor selvtillid. Nu ved jeg, hvordan tingene fungerer, og jeg ved, at jeg kan komme endnu længere, hvis jeg vil.«

»Jeg kan ikke sige nu, hvor jeg vil være om to, fem eller 10 år, men én ting ved jeg — jeg stopper ikke her. Jeg vil videre, undersøge større og bedre muligheder, og jeg har tænkt mig at tage nye kolleger og samarbejdspartnere med mig.«

Ligestilling

Kvinder i arbejde, aktive ældre borgere

I den lille cypriotiske landsby Augorou, i nærheden af Famagusta, ligger et velholdt gammelt hus. Det er lige blevet renoveret med muntre blå skodder, stengulv og traditionelle flettede trælofter. På en væg i den lyse og luftige entre står der »Velkommen til klubben 2007« i kniplinger. Rundt om et bord sidder en gruppe ældre mænd og kvinder med vejrbitte ansigter efter mange års arbejde i Middelhavets sol. De smiler og pjatter med hinanden, mens de sætter store runde perler på snor.

Dette er hjertet af Augorous Aldrig alene hjemme-program, som blev lanceret i januar 2007 og er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Målet er at hjælpe kvinder i lokalsamfundet i arbejde ved at støtte og underholde deres gamle forældre, som de ellers ville skulle blive hjemme for at passe.

Stress og lange arbejdstider

Koulla Aggelou er en af de 15 kvinder, som dette program har hjulpet. Hun har to børn og arbejder hver formiddag som rengøringsassistent i landsbyen, mens hendes 71-årige mor Fotini tager i »klubben«. »Før programmet startede, var livet meget hårdt«, forklarer hun. »Jeg havde ikke noget tid til mig selv, og nogle gange ikke engang til min familie. Jeg var altid stresset og havde travlt.« Hun plejede at gøre rent i lejligheder i det nærliggende turistområde Ayia Napa. Nogle gange tog hun hjemmefra med bus kl. 6 om morgenen, arbejdede i 12 timer eller kom hjem klokken 11 om aftenen. »Nogle gange var det så hårdt, at jeg overvejede at sige op«, indrømmer hun. Men familien havde brug for hendes løn. Hendes mand Angellos arbejdede som håndværker, før han fandt et job i en lokal restaurant. »Hvis jeg ikke arbejdede, ville vi have siddet hårdt i det«, siger Koulla.

Programmet har naturligvis også en positiv virkning for de andre sønner og døtre i de 15 familier. Forældrene — hvoraf den ældste er 88 — tager i klubben om formiddagen i hverdage. »Hovedformålet med programmet er ikke at tage sig af de ældre, men at give kvinderne mulighed for at arbejde«, bekræfter Andri Christoforou, som er leder af klubben. »Det giver dem tid til at tage sig af dem selv og deres familier.« De kan også få rådgivning om jobmuligheder.

Men selv om forældrene ikke er den primære målgruppe, er det tydeligt, at de nyder at være i klubben. Hver formiddag er fyldt

»Før programmet startede, var livet meget hårdt. Jeg var altid stresset og havde travlt.«

med aktiviteter som strikning, maling og smykkefremstilling. Nogle gange laver de kaffe eller kager, syltetøj og makaroni. »Det er ligesom et hjem uden for hjemmet«, forklarer Andri. Tre gange om ugen er der specialister — fysioterapeuter og læger, som tilbyder behandlinger, og der arrangeres udflugter til udstillinger og museer. Augorou er en lille landsby, så de fleste af de ældre, også Fotini, kan selv spadserere hen til klubben. Men hvis medarbejderne opdager, at der mangler én, tager de hjem til dem for at se, hvordan de har det, og om de skal hentes. Først på eftermiddagen efter en hjemmelavet frokost tager den lille gruppe pensionister hjem igen.

Godt selskab

»Det er et rigtigt godt program, og de ældre har det sjovt«, siger Koulla. »Det er første gang, vi har haft sådan et tilbud i landsbyen. Min mor var tit bekymret over, at jeg var stresset. Nu nyder hun aktiviteterne, og vi har det alle bedre.«

»Det er godt selskab og en hyggelig måde at få tiden til at gå på«, nikker Fotini, som har overlevet brystkræft. »De piger, der kører klubben, er rigtigt søde. Jeg møder mennesker på min egen alder, og vi fortæller historier om gamle dage. Hvis jeg ikke kunne komme her, skulle jeg blive derhjemme, og jeg er glad for, at det nu er lettere for min datter at arbejde.«

Forholdet mellem Koulla og Fotini er så tæt, så måske er det overraskende, at de i virkeligheden er stedmor og -datter. Koullas rigtige mor døde, da hun var mindre end ét år gammel, og efterlod hendes far Costas med otte små børn. Hun var kun fire år, da Fotini giftede sig med hendes far og påtog sig den store opgave at tage sig af familien. »Min stedmor behandlede mig, som om jeg var hendes eget barn«, siger Koulla taknemmeligt. »Jeg ser hende hver dag, og vi kan ikke undvære hinanden.«

Mere tid

Koulla arbejder fra 7.30 til 13 fem dage om ugen. Det betyder, at hun kan følge sine 11-årige tvillinger Simeos og Fotini i skole i landsbyen og hente dem igen klokken halv tre. De tager ofte forbi hendes forældre på vej hjem. Hun har tid til at lave deres frokost,

hjelpe dem med deres lektier og tage med dem til fritidsaktiviteterne: dans og engelskundervisning. »Før programmet startede, tog jeg hen til min mor for at hjælpe, når jeg havde tid, og tiden var altid et problem«, forklarer hun. »Nogle gange var jeg nødt til at blive hos hende om formiddagen og arbejde om eftermiddagen, men nu har jeg tid til børnene.«

Hver uge gør Koulla rent i fem forskellige huse i Augorou. Christina Kaoulla, som er i firserne og har ni børn og mange børnebørn, er en af de naboer, som Koulla har hjulpet i to år, og som er glad for hendes besøg. For Koulla er ekstraintægten blot én af grundene til at arbejde. »Vi er venner, og vi har det skægt sammen«, forklarer hun, mens hun ordner potter med pelargonier på Christinas terrasse. »Jeg gør det ikke kun for pengenes skyld.«

Vuggestue på kontoret

Stephan Wittich har arbejdet på Wiens Universitet i 12 år. Han er adjunkt i international ret og har et travlt program med både almindelige undervisningsopgaver og forskningsprojekter.

Da han og hans kone Isabel, som også arbejder på universitetet, fik deres første datter, Marie, for fire år siden, fik han endnu mere travlt. Isabel tog orlov resten af året lige efter fødslen, og derefter tog Stephan orlov det næste år. *»Jeg stoppede med at undervise«,* siger han. *»Min vigtigste opgave var at passe Marie. Men jeg havde ikke rigtigt fri, jeg havde stadig rigtig meget arbejde.«*

Han startede på sin disputats, som handler om procedurer ved internationale domstole, og skulle finde ud af, hvordan han skulle kombinere mange timers forskningsarbejde med sit nye forældreansvar. *»Som akademiker har jeg den fordel, at jeg har fleksible arbejdstider. Men på den anden side er det rigtig vigtigt at have et roligt sted, hvor man kan koncentrere sig uden forstyrrelser«,* fortsætter han.

Løsningen

Stephan fik mulighed for at bruge universitetets tilbud om børnepasning til de studerende og personalet. *»Børnepasningen gjorde, at jeg kunne få arbejdet«,* siger han.

Børnenes kontor-projektet blev startet i 2002 med samfinansiering fra EU gennem Den Europæiske Socialfond og har til formål at tilbyde billig og fleksibel børnepasning. *»En almindelig vuggestue var ikke en reel mulighed. Vi havde sikkert ikke haft råd til det«,* siger Stephan. Der er pædagoger og lokaler til rådighed for børn op til 12 år i hverdage. I mellemtiden har forældrene adgang til et roligt studielokale med computere og skriveborde, hvor de kan lave deres arbejde, samtidig med at de er til at få fat på, hvis der er noget med børnene. Stephan siger, at fordelene i forhold til en almindelig vuggestue er, at han kan bestille pasning med kort varsel og i tidsrum helt ned til få timer ad gangen.

Det at blive forældre betyder ofte, at man ændrer, udskyder eller dropper sine studier eller karriere inden for den akademiske verden, så universitetet besluttede at hjælpe de ansatte og de studerende med at forene deres studier og familieliv og gøre universitetet mere børnevenligt. Koordinatorerne vurderer, at ca. 11 % af

»Jeg ville ikke have kunnet fortsætte min forskning, hvis det ikke var for børnepasningen. Den betød, at jeg både kunne arbejde på min disputats og passe min datter.«

de studerende ved universiteter i Wien, ca. 11 500 mennesker, har børn, som skal passes, og op til 50 % af de ansatte.

For Stephan var fordelene helt klare. *»Det var en stor hjælp. Jeg ville ikke have kunnet fortsætte min forskning, hvis det ikke var for børnepasningen. Den betød, at jeg både kunne arbejde på min disputats og passe min datter. Det gav også Marie muligheden for at lære andre børn og voksne at kende i en tidlig alder«,* tilføjer han. *»Hun havde ingen problemer med at falde til, da hun begyndte i børnehave.«*

Flyvende babysitter

Daniela Finzi er i gang med det tredje år i sine ph.d.-studier i tysk litteratur og kultur og er også en af de forældre, der bruger børnepasningen til sine tvillinger på to år. *»Jeg har brugt stedet, siden pigerne var fire måneder«,* fortæller hun. *»Det er perfekt for mig, og jeg foretrækker at arbejde her, for jeg får virkelig noget fra hånden. Hjemme er der altid noget, der distraherer.«*

Kontoret har også andre tilbud, f.eks. *»flyvende babysitter«* i forbindelse med arrangementer på universitetet, koordinering af en babysitterpulje samt rådgivning og information til forældre. Et andet initiativ, som Stephan deltager i, er *»børnenes universitet«,* hvor underviserne præsenterer deres emner for børn på 2-ugers sommerkurser. *»Det giver dem en lille forsmag på universitetet og får dem til at overveje, hvad de senere har lyst til at studere«,* forklarer han.

En unik turistvirksomhed

Riikka-Leena Lappalainen dag starter tidligt med et dyp i søen uden for hendes hus — også midt i december, hvor temperaturen er helt ned til -4 grader, og isen er 10 cm tyk. *»Jeg gør det hver dag«,* siger hun. *»Det er en dejlig måde at vågne op på.«*

Riikka-Leena bor langt ude på landet i Pohjois Savo-regionen i Finland og har et bånd med naturen, som går længere end hendes daglige baderitual. Hun driver en lille hotel- og turistvirksomhed ved søen sammen med sin mand Reijo, som voksede op her på sin families gård. *»Søen er meget stille, meget fredelig«,* siger hun. *»Da vi var yngre, drømte vi om at starte en turistvirksomhed her.«*

Den drøm er nu blevet opfyldt — turismen har overhalet kvæg og afgrøder som den primære indtægt fra familiens jord. Turisterne kommer for at nyde de vilde omgivelser og forlyste sig med en masse forskellige naturaktiviteter, f.eks. snescootere, langrendsski, hundeslæder, jagt, fiskeri, svømning og sejlsads.

Parret begyndte med at åbne nogle feriehytter i starten af 1990'erne. Der var ikke ret mange andre tilbud til turisterne i området, så det var populært, og forretningen voksede støt. I 2002 byggede de en røgsauna — en traditionel type sauna, som er ret usædvanlig — og dette lokkede endnu flere mennesker til. *»Efter det kom turisterne i grupper i busser. Det gav os idéen til at udvide. Der var flere mennesker, der ville leje hytter og sauna, end vi kunne tage ind.«* Teambuilding og tilbud til virksomheder er blevet en vigtig del af forretningen.

I 2004 besluttede Riikka-Leena at forlade sit fuldtidsjob gennem 20 år som revisor i den offentlige forvaltning for at bruge al sin energi på familieføretaget. De begyndte arbejdet på hotellets hovedbygning, som nu er kernen i virksomheden, og begyndte at udleje andre hytter. Der er syv værelser og et stort lokale til spisning og arrangementer plus adskillige hytter. Om sommeren er der plads til op til 40 mennesker og om vinteren til omkring 30.

At tage springet

Det var et stort skridt at forlade sit sikre job, så Riikka-Leena besluttede at tage en uddannelse, som kunne hjælpe hende med

»Jeg er meget glad for, at jeg forlod mit sikre job for at koncentrere mig om min egen virksomhed. Det er skønt at være sin egen chef.«

skiftet. Hun deltog i et internationalt projekt, samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, for kvindelige iværksættere i alle erhvervssektorer.

Sammen med deltagere fra Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Italien og Spanien besøgte hun små turistvirksomheder i andre lande og fik nye idéer til sin egen virksomhed. »Jeg lærte en masse små ting. En af turene til en virksomhed på landet i Italien var en stor inspiration for mig«, siger hun. »Jeg så lidenskaben og stoltheden i virksomhederne dér. Det mangler vi generelt her i Finland.«

»Jeg lærte, hvor vigtigt det er med det personlige præg«, tilføjer Riikka-Leena, som mener, at dette er den afgørende faktor for hendes virksomheds succes. Besøgene i andre lande gav hende inspiration til hendes egen virksomhed og tilskyndede parret til at gøre den endnu mere personlig. Det gav hende mulighed for at møde nye kontakter og åbnede nye muligheder for virksomheden.

»Vi tog på en tur til Lapland, hvor vi fik serveret et måltid, og jeg lagde mærke til, at tallerkenerne var meget usædvanlige. Jeg kontaktede den lokale designer, som havde lavet dem, og fik ham til at designe en speciel porcelænsserie til os her. »En lokal specialist fabrikerede alt det stof, der bliver brugt på hotellet, og det tøj, som personalet har på, i finsk design med et personligt twist. Desuden sælger de kunsthåndværk lavet af lokale kunsthåndværkere og kunstnere samt lokale delikatesser. »Alle disse små ting giver tilsammen den unikke oplevelse, som vi ønsker, at vores gæster skal have.«

Et blik mod fremtiden

Selv om det ikke altid har været nemt, er Riikka-Leena sikker på, at hun traf den rigtige beslutning. »Selvfølgelig har det ind imellem været svært — vi har bl.a. måttet tage et stort lån. Det fik os til at tænke over ansvaret og konsekvenserne, hvis det går galt. Men jeg er meget glad for, at jeg forlod mit sikre job for at koncentrere mig om min egen virksomhed«, siger hun. »Jeg har det godt med, at dette er mit liv, og det er skønt at være sin egen chef.«

Alle parrets tre børn — Sanna-Riikka, 29, Esa-Mikko, 27, og Juho-Pekka, 23 — tager nu del i virksomheden. »Jeg er meget stolt over, at de nu alle sammen er involveret i virksomheden. Den er virkelig

vokset i de senere år«, siger Riikka-Leena. Og hun håber, at de vil fortsætte i virksomheden. »I fremtiden ønsker vi at træde tilbage og lade den yngre generation tage over med deres nye idéer. Kunderne bliver yngre og yngre, så vi er nødt til at holde os ajour.«

En kvinde bag rattet

For journalist *Beata Szozda* var det op ad bakke at starte sin egen virksomhed i Poznań i Polen. Hun fik masser af støtte fra familie og venner, men der var ingen investorer, der var interesseret i at finansiere en onlinetjeneste drevet af en person uden erfaring i erhvervslivet — og slet ikke et blad for kvinder om biler på internettet.

»Jeg har altid interesseret mig for biler«, husker Beata. »Lige siden min skoletid har de fleste af mine venner været drenge, og de snakkede altid om biler, så det var naturligt, at jeg snakkede med. Jeg kan huske engang på en ferie med familien, hvor min far begyndte at fortælle mig om alle de forskellige bilmodeller. Da jeg kom hjem, kunne jeg opremse alle navnene på bilproducenterne og modellerne for mine venner.«

Hun blev interesseret i journalistik, efter at hun fik en andenplads i Miss Polen i 2003. En journalist kontaktede hende et år efter konkurrencen for at høre, om hun havde fået den præmie og den støtte, som arrangørerne havde lovet. Det havde Beata ikke, og det indledte en række landsdækkende historier om problemerne i konkurrencen. Efter kort tid fik hun jobtilbud fra en række medier.

I 2007 var Beata i gang med en bachelor i internationale forhold i Poznań. Hun var også vært for et ugentligt 15 minutter langt program, hvor hun anmeldte biler for en lokal tv-station og præsenterede et shoppingprogram for en anden. Hun var lige skiftet til tv efter tre år på Gazeta Poznań, hvor hun var ansvarlig for avisens bilsektion samt for en ugentlig brevkasse for kvinder om biler.

Fra hobby til forretning

Det var, da hun lavede bilprogrammet, at Beata fik idéen om at lave sit eget bilmagasin specielt til kvinder. Beata undersøgte, om hun kunne føre sin idé ud i livet og tjene penge på det. Hun fandt en undersøgelse fra et analysefirma, som viste, at næsten halvdel af alle de biler, der sælges i Polen, købes af kvinder, enten personligt, eller ved at de påvirker mandens beslutning.

»Jeg havde lavet journalistik om biler i nogle år, og jeg kunne ikke finde nogen information om biler, der var specifikt rettet mod kvinder«, siger hun. »Jeg ville ikke kun fokusere på bilindustrien. Idéen var at lave en portal om og for kvinder. Jeg ville lave et magasin, der gav kvinderne en masse praktiske råd om brugen af en bil.«

»Mit job er min lidenskab. Jeg får ikke ret meget søvn, for der er så meget, der skal gøres.«

Hendes familie og kolleger på tv-stationen tilskyndede hende til at forfølge drømmen, men hun ramte hovedet mod den mur, som unge iværksættere ofte møder: at finde investorer, der vil sætte deres penge i et nyt foretagende. Så nævnte en af hendes kolleger fra tv-stationen, at Poznańs videnskabs- og teknologipark og Adam Mickiewicz-universitetsfonden afholdt en konkurrence for unge iværksættere med de bedste idéer til en ny virksomhed. Konkurrencen havde deadline dagen efter.

»Jeg indgav min ansøgning fem minutter før deadline«, husker Beata. »Det var den 16. marts, som er min fødselsdag.«

Beata var en af de ansøgere, som fonden udvalgte til at deltage i konkurrencens erhvervsuddannelsesprogram, som var samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Fra marts til juni i 2007 fik Beata undervisning i, hvordan man udarbejder en forretningsplan, laver regnskaber, finder rundt i Polens love og skatteregler og finder investorer.

Da programmet sluttede, havde Beata lavet sin forretningsplan, som derefter blev gennemgået af et ekspertudvalg. De besluttede, at hendes forretningsplan var god nok til at modtage opstartsstøtte fra EU. Hun brugte pengene til i august 2008 at lancere Autopolki.pl — Polens første bilportal for kvinder. Nu arbejder hun fuld tid i sin virksomhed og er i gang med at udvide portalen. Hun har lange arbejdstider, men hun udlever sin drøm.

»Mit job er min lidenskab«, siger hun. »Jeg får ikke ret meget søvn, for der er så meget, der skal gøres. De fleste dage går jeg først i seng kl. 3 om natten.«

Nye muligheder

Webstedet finansieres af reklamer. Ud over anmeldelser af biler og køreråd tilbyder Autopolki.pl også sine kvindelige læsere at prøvekøre biler gennem en aftale, som Beata har med lokale bilforhandlere. Kvinderne indsender derefter deres anmeldelser af bilerne til Autopolki.pl. Beata skriver selv en stor del af anmeldelserne, og hun tager ofte til udlandet for at prøvekøre biler og søge information på biludstillinger.

Portalen tilbyder nu også éndags kørekurser for kvinder på en forladt flyveplads uden for Poznań. En kørelærer står for kurserne og tilbyder deltagere, som ønsker at finpudse deres køreevner, en rabat gennem Autopolki.pl. Omkring 20 kvinder deltog på det seneste kursus, hvor de lærte, hvordan man styrer bilen på våde og glatte veje.

Men Beatas vision stopper ikke her. For hende er portalen et afsæt til en større forretning, som er så indbringende, at hun kan ansætte journalister og andre medarbejdere. Hun vil lave et kort over værksteder i Polen, som kvinderne kan være sikre på vil lave et godt stykke arbejde til en rimelig pris. Hun vil oprette en onlinebutik med tilbehør til biler. Beata har også fået tilbud fra potentielle investorer om at udvide forretningen ud over Polens grænser.

»Da jeg arbejdede for andre, kunne jeg ikke udnytte mit fulde potentiale«, siger hun. »Jeg nyder min uafhængighed som selvstændig. Jeg værdsætter friheden til at skabe og drive en forretning.«

»Szerokiej drogii!« siger Beata til en gæst, der er på vej ud af døren. Det betyder noget i stil med »må vejen være bred« og er en traditionel måde at ønske nogen en god tur hjem på i Polen.

En bedre balance mellem arbejde og privatliv

Vand er et vigtigt emne i Frieslandregionen i Nederlandene, hvor meget af jorden indvindes og ligger under havets overflade. Det betyder, at **Gerard Jansen** har travlt i sit job som advokat for det regionale vandnævn.

»Der er altid interessekonflikter«, siger den 53-årige advokat. »Landmændene ønsker f.eks. en højere vandstand, men det gør befolkningen ikke. Vi er nødt til at finde en balance.«

»Nogle gange ønsker virksomhederne ikke at bruge penge på at opfylde lovkravene, og det ender i retten«, tilføjer han. Når disse konflikter opstår, er det Gerard, der tager sig af dem. Han har arbejdet for vandvæsenet siden 1993 og er juridisk rådgiver for afdelingen for håndhævelse og godkendelser.

Hans afdeling har en lang række forskellige opgaver. De kontrollerer, om overfladevandet opfylder de fastlagte standarder, sikrer, at dæmninger, moler osv. vedligeholdes, og at vandstanden i havet er korrekt, ligesom de kontrollerer, at virksomheder og jordejere overholder reglerne, og træffer foranstaltninger, hvis de ikke gør. Det betyder, at han deltager i »alle stadier af den juridiske proces«.

Selv om Gerard godt kan lide sit arbejde, begyndte han for nogle år siden at savne større fleksibilitet i sin arbejdsdag. Med to små sønner, Rik og Nico, og en time i bil fra sit hjem i Drachten til Leeuwarden, var de lange arbejdstider ved at blive for meget for ham. Han begyndte også at få problemer med at koncentrere sig på kontoret. »For nogle år siden flyttede vi til et nyt åbent kontor. Der er en del støj.«

Hjemmearbejdsplads

I 2006 begyndte han i projektet e-papa, som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond og hjælper mandlige arbejdstagere med at arbejde hjemmefra. Med denne ordning kan mændene få mere fleksible arbejdstider og mindre rejsetid. Nu arbejder han hjemmefra en del af ugen, så han kan følge drengene i skole, spise frokost med dem, hjælpe dem med lektierne og måske endda finde tid til lidt husligt arbejde.

»Min hjemmearbejdsplads har hjulpet mig til at finde en bedre balance mellem mit arbejde og mit familieliv. Før så jeg kun drengene om aftenen.«

»Min hjemmearbejdsplads har hjulpet mig til at finde en bedre balance mellem mit arbejde og mit familieliv«, siger han og tilføjer, at det letter noget af presset på hans kone, som arbejder på deltid som ældresygeplejerske på et nærliggende hospital. »Før så jeg kun drengene om aftenen. Nu kan jeg lave en masse forskellige ting med dem.«

Den mere fleksible ordning har også forbedret hans arbejde og produktivitet. »Når du arbejder hjemmefra, behøver du ikke at stoppe og tage hjem klokken fem — du kan afslutte det, du er i gang med, når du har lyst, og vende tilbage til det senere.«

Sådan fungerer ordningen

Ordningen gør det nemmere for organisationer at tilrettelægge arbejdet fleksibelt. Den øger bevidstheden om fordelene ved hjemmearbejdspladser for arbejdsgiverne og vurderer regelmæssigt, hvordan det går for medarbejderne, så eventuelle problemer opdages tidligt. Gerard deltog i projektet i to år og skulle indimellem besvare spørgeskemaer om, hvordan det gik.

Gennem denne ordning har vandnævnet indset fordelene ved hjemmearbejdspladser og tilskynder nu aktivt sine medarbejdere til at gøre brug af dem. »Som moderne arbejdsgiver skal du give dine medarbejdere mulighed for at have fleksible arbejdstider«, forklarer Gijl de Jong, som er Gerards afdelingschef. Hun arbejder selv hjemmefra og vurderer, at omkring 25 % af medarbejderne i hendes afdeling nu har lignende ordninger. »Det hjælper helt sikkert med at give en bedre balance mellem arbejde og familieliv«, siger hun.

Gijl mener, at det er vigtigt at have en klar aftale om, hvad der forventes fra begge sider — både hvad angår det at være til rådighed og at give besked om afsluttet arbejde — og nogle enkle procedurer. »Vi sørger for at mødes dagen efter, at en medarbejder har arbejdet hjemme, for at tale om, hvad der er sket«, tilføjer hun.

Gerard er i hvert fald en stor fortaler for de mere fleksible ordninger. »Det er en stor hjælp«, siger han. »Næste år vil jeg arbejde hjemme endnu flere dage.«

Fremtiden i egne hænder

Katarína Vargová var en succesrig forretningskvinde med sin egen lille virksomhed i tekstilbranchen i Bratislava, Slovakiet, da hun afbrød sin karriere for at passe sin nyfødte søn. Men det, der startede som en kort orlov, endte med at blive en længere pause. Efter tre år hjemme var hun klar til at komme tilbage til arbejdet, men som mange andre kvinder, der har taget orlov for at passe deres børn, fandt hun det svært.

»Jeg havde i bund og grund mistet forbindelsen til verden udenfor«, siger hun. »Jeg var nødt til at komme i gang igen, og jeg havde brug for en ny udfordring.« Spørgsmålet var, hvad hun skulle gøre. »Jeg vidste, at uanset hvad jeg gjorde nu, ville jeg med et lille barn skulle klare mange opgaver på én gang.«

Godt i gang igen

Et særligt kursus for kvinder, der skal vende tilbage til arbejdsmarkedet efter en længere barselsorlov, som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp Katarína med at finpudse sine kompetencer og finde nye måder at udtrykke sine evner og ambitioner på.

En af de største udfordringer efter at have været væk fra arbejdsmarkedet i en længere periode er at få selvtilliden i arbejdet tilbage — noget, mange kvinder oplever efter barselsorlov. Kurset omfattede derfor særlige moduler, der havde til formål at opbygge selvtillid og selvsikkerhed.

Kurset satte hende også i kontakt med personer i erhvervslivet. »Jeg vidste, at jeg ville lave noget med kunst«, fortæller hun. »Gennem kurset fandt jeg andre med lignende interesser.«

At se tilbage og bevæge sig fremad

Gennem kurset mødte Katarína ejeren af Ateliér Keramiky Rena, et lille værksted, der tilbyder keramikundervisning i Bratislavas forstæder. Katarína har nu overtaget driften af værkstedet, mens ejeren er i udlandet. Hun underviser i lermodellering og skaber sine egne skulpturer, som hun sælger i et lokalt galleri.

»Jeg vidste, at uanset hvad jeg gjorde nu, ville jeg med et lille barn skulle klare mange opgaver på én gang.«

Hun fortæller, at det, hun laver nu, har ført hende tilbage til det, hun egentlig ville være. *»Jeg studerede på et kunstakademi«,* siger Katarína, *»og det ville jeg virkelig gerne tilbage til. Jeg vidste, at kunsten skulle spille en vigtig rolle i mit fremtidige arbejde, og det er derfor, at jeg er så glad for, at jeg fandt keramikværkstedet.«*

»Her i atelieret giver vi folk en chance for at udtrykke sig«, siger hun, *»at få skidt under neglene, slappe af og føle sig frie. For nogle mennesker kan det være en meget dyb og helbredende oplevelse at arbejde i ler, og sandheden er, at jeg selv får meget energi fra mine elever.«*

Meget taknemmelig

Katarína siger, at hun har fundet den rigtige balance i sit liv. Hun står tidligt op, sender sin søn i børnehaven og begynder derefter dagen på værkstedet. *»Nogle dage underviser jeg, men andre dage arbejder jeg bare på mine egne ting, og så henter jeg min søn igen om eftermiddagen.«*

Hun fortæller, at kurset har givet hende den selvtillid, hun skulle bruge for at få gang i karrieren igen og gå i en helt ny retning. Denne hjælpende hånd er hun meget taknemmelig for. *»ESF-programmet har hjulpet mig til at opfriske mine leder- og markedsføringskompetencer samt til at udvikle mig som kunstner. Det var lige det skub i ryggen, jeg havde brug for.«*

**Dårligt stillede
personer**

Handicap ingen hindring

Andrzej Lubowiecki arbejdede engang på skibsværfterne i byen Gdynia, som er en af forstæderne til Gdansk på Polens østersøkyst. I deres storhedstid kunne skibsværfterne beskæftige 20 000 mennesker. Nu er der kun omkring 3 000 ansatte tilbage.

Ikke desto mindre har Andrzej i 12 år haft et godt betalt og sikkert arbejde, først som tømrer og derefter som maler. Men i 2001 tvang stadigt større smerter ham til at gennemgå en hofteoperation på et lokalt hospital. Men operationen gik galt, da en nerve ved en fejl blev skåret over, fortæller han, og i stedet for at blive mere mobil, kunne han nu kun gå ved hjælp af krykker. Han kunne ikke vende tilbage til sit arbejde, og efter 180 dage blev han afskediget.

Andrzej havde kun manuelle færdigheder, og der var ikke mange ledige job, så han slog sig til tåls med, at han skulle leve af førtidspension. Han havde ikke råd til at uddanne sig. *»Jeg troede ikke, at jeg nogensinde kunne finde arbejde pga. mit handicap«*, forklarer han. Han var arbejdsløs i fem år, indtil han en dag bemærkede en plakat på en bus, hvor man tilbød arbejde til *»erhvervshæmmede«*. *»Jeg tog straks hen til jobcentret og blev registreret som arbejdsløs. To dage senere fortalte de mig om ordningen.«* I juni 2006 startede han på et firedages kursus, der var samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, og som var målrettet handicappede. De fik hjælp til jobsøgning samt udfærdigelse af cv og ansøgninger. Kommunen, som var en af deltagerne i projektet, stillede en minibus til rådighed hver dag til at komme og hente ham.

Det kan betale sig at være målbevidst

»Efter kurset tog det mig kun én dag at finde et job«, fortæller Andrzej stolt. *»Ved samtalen viste jeg dem, at jeg virkelig ville have jobbet.«* Et lokalt vagtfirma ansatte ham og lærte ham at bruge en computer. Han arbejder på hovedkontoret, hvor han sammen med fem andre medarbejdere overvåger aktiviteterne i Gdanskområdet, indsamler data og underretter politiet om sikkerhedsbrister, hvor det er nødvendigt. Han er på vagt i et døgn ad gangen, hvorefter han har fri i 48 timer, inklusiv weekender og helligdage — dog har han fri hver tredje weekend. *»I begyndelsen blev jeg rigtig træt om natten, men nu er jeg vant til det«*, siger han, selv om han stadig har svært ved at falde i søvn, når han får fri. Hans løn er beskedent, så han får stadig understøttelse.

»Kurset gav mig tilliden til, at jeg nu — på trods af mit handicap — ved, hvad jeg skal gøre for at få et job.«

Andrzej's hustru Ania er børnehavepædagog og tager hjemmefra kl. 6 om morgenen. »I starten var det dejligt ikke at skulle arbejde«, erindrer han. »Ania gav mig en liste over opgaver. Jeg tog ud at handle og derefter slappede jeg af med en øl.« Men som tiden gik, begyndte han at kunne mærke presset, både økonomisk og psykisk. Heldigvis havde de købt deres lejlighed gennem en boligordning med et lån fra skibsværftet lige før operationen. Indtil da boede familien i et værelse i Anias forældres hus. »Men det værste ved at være arbejdsløs var, når alle andre tog på ferie om sommeren, og drengene var nødt til at blive hjemme, fordi vi ikke havde nogen penge«, forklarer han. Nu har han en fast indtægt, og de kan planlægge en ferie i bjergene.

På en typisk dag for Andrzej, når han ikke er på arbejde, vækker han sine to sønner, Karol på 16 og Przemek på 14, tilbereder deres morgenmad og sender dem i skole. Han har altid godt kunnet lide at lave mad og plejede at udveksle opskrifter med Anias venner. »Suppe med vilde svampe og nudler er mit speciale«, siger Andrzej, som samler sine egne svampe på landet og elsker at fiske. Han har også sat deres lejlighed i stand og lavet indbyggede skabe. »Jeg har altid været god til at tilpasse mig — jeg kan lave alt i lejligheden. Mennesket er et dyr, som kan lære alt!«

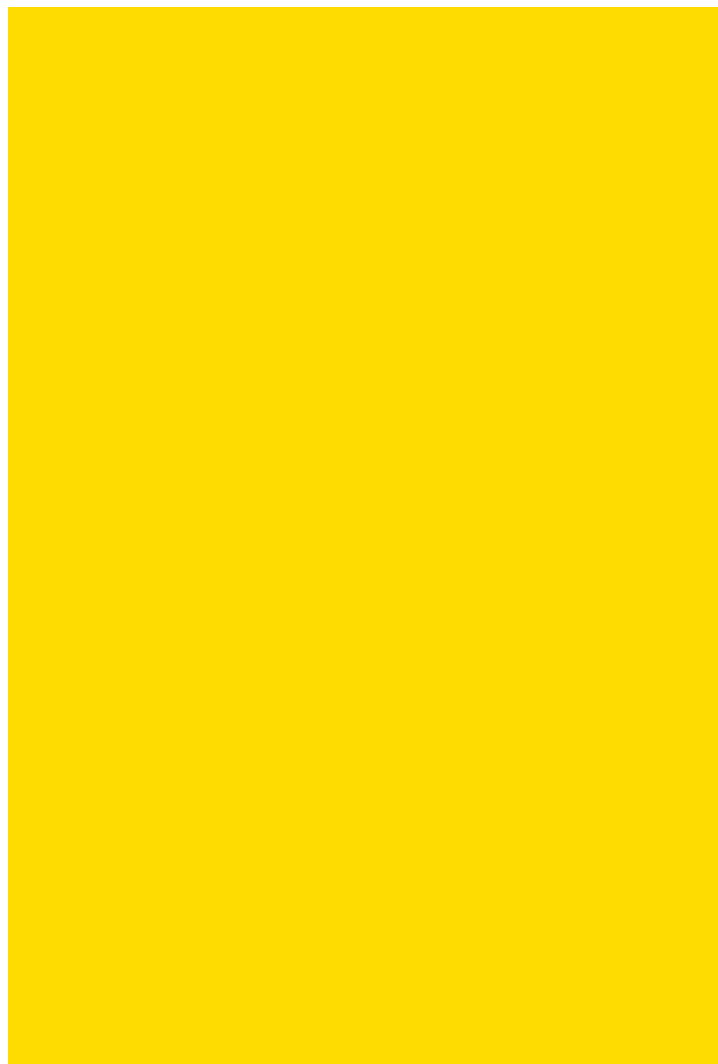
En normal hverdag

Andrzej siger, at han har det »100 % bedre«, når han har et arbejde. »Det er logisk, at man ikke har det særlig godt, når man er arbejdsløs«, påpeger han. »Nogle drikker sig bare fulde, men sådan er jeg ikke. Kurset gav mig tilliden til, at jeg nu — på trods af mit handicap — ved, hvad jeg skal gøre for at få et job.«

»I begyndelsen var jeg glad for at have en »hjemmegående husfar««, tilføjer Ania. »Men jeg fandt ud af, at Andrzej var ret stresset. Når vi skulle ud med andre mennesker, havde han det slet ikke godt. Nu har vi en normal hverdag igen, og vi deles om pligterne herhjemme.«

»Det var et vellykket projekt«, bekræfter kurssets koordinator Anna Dabrowska fra uddannelsescentret Fundacja Gospodarcza. »Vi har stadig lignende initiativer for mennesker med handicap hele tiden, hvor vi tilbyder dem erhvervsuddannelse eller rådgivning om, hvordan de stifter deres egen virksomhed. Det er meget populært nu, fordi de kan få støtte fra EU.«

Andrzej kunne også godt tænke sig at starte sin egen virksomhed med ommaling af shippingcontainere. Han er gået til domstolene for at få erstatning for den operation, der gjorde ham handicappet, og er stadig bitter over det. Men i juli 2008 fik han indopereret en ny hofte i den anden side, og nu kan han komme rundt med en stok. Han ved, at han har det bedre end mange andre. »I Polen er der ikke mange handicappede, der har arbejde«, siger han. »Det er svært for dem at komme omkring, og virksomhederne vil ikke ansætte dem. Men her er byen i gang med at forbedre forholdene for os.«

En opskrift på succes

Det er frokosttid, og alle borde i restauranten *Ízlelő* («lækkerbiskken») i byen Szekszárd i Ungarn er optaget. Langs den ene væg i det lyse og venlige rum vidner et klatrestativ i træ og en bunke legetøj om stedets »familievenlige« atmosfære. Men ud over mødre med små børn kommer her også par, ældre mennesker og lokale kontorfolk.

I det travle køkken hjælper 33-årige *Éva Gyulai* med at tilberede retterne. »Jeg elsker at arbejde her hver dag. Der er så mange forskellige ting at lave, og jeg har altid godt kunnet lide at lave mad«, fortæller hun. »Alle de ansatte kommer godt ud af det med hinanden. Det er rigtigt teamwork her«. For Éva betyder dette, at hun forstår, hvad kollegerne siger ved at mundaflæse — hun har været næsten helt døv siden fødslen, da en lægefejl og en overdosis ilt gav hende en permanent høreskade. Syv af medarbejderne i restauranten har en eller anden form for handicap og fik arbejde der takket været et lokalt uddannelsesprojekt, samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Hyttesangerfonden blev stiftet i 1997 med det formål at skabe et samfund med muligheder og valgmuligheder for alle mennesker, og den lancerede i juni 2006 projektet *Egnethed — Integration — Fuld beskæftigelse — Uddannelse*, som har hjulpet 36 arbejdsløse, handicappede unge uden uddannelse med at lære nye kompetencer og finde arbejde.

Dårligt arbejde, lav løn

Éva blev født i Szekszárd og gik på en særlig kostskole for døve i Budapest, indtil hun blev 16. Der lærte hun at mundaflæse, før hun vendte tilbage til sin hjemby for at gøre skolen færdig. Men det var ikke nemt at få et job. Hun fik ufaglært akkordarbejde med at sy bleer på en fabrik. »Vi fik penge for de bleer, vi lavede, og satsen var meget lav«, husker hun. »Så jeg arbejdede konstant — min ryg og mit hoved gjorde ondt hele tiden. Det var rigtigt kedeligt.«

Inden længe mødte Éva sin kommende mand Zoltán, som arbejder for et lokalt trykkeri, og det unge par flyttede ind hos hans forældre. Da deres to sønner, Ákos på 10 og Balázs på syv, blev født, var hun glad for at få barselsorlov, så hun kunne tage sig af dem. Balázs har astma og synsproblemer, som allerede har krævet to operationer og har betydet, at han måtte gå et år om i skolen. Men da drengene skulle starte i skole, var Éva fast besluttet på at finde en anden slags job.

»Der er mennesker med handicap i hele Ungarn, som godt kunne tænke sig at arbejde et sted som her. Man bør kopiere idéen.«

En ny begyndelse

Hun havde hørt om projektet fra en anden mor og tilmeldte sig sammen med 15 andre til madlavningskurset (20 andre var på byggerikursus). Kurset varede et år, og i den tid fik hun løn fra projektet. I september 2007 var hun uddannet kok og fik arbejde på den familievenlige restaurant, som fonden også driver, sammen med seks af sine kolleger, som laver mad, vasker op og betjener kunderne. *»Jeg var heldig. Jeg elsker at lave mad«,* forklarer Éva, som har lært meget af sin svigermor, der er en meget dygtig kok. *»Vores børn er altid sultne, så min hobby er mit arbejde.«* Søde sager er hendes speciale: Hun kan godt lide at lave pandekager, strudel og cheesecake.

I køkkenet i Ízlelő tilberedes op til 140 måltider om dagen, og 40 % af dem er til ud af huset. Chefkøkken og en diætist vælger sammen sunde menuer, som falder i de unges smag. Restauranten leverer allerede frokost til fondens egen børnehave og planlægger at udvide udbringningen til en lokal skole. Ákos kan godt lide at spise der, når hans forældre tager ham med. *»Det smager godt«,* siger han entusiastisk, mens han spiser sin anden portion suppe. *»Det er bedre end maden i skolekantine.«*

Og andre kunder er enige i, at restauranten tilbyder god kvalitet og rimelige priser. *»De ansatte er altid smilende, og de kender alle ved navn«,* siger Judit Botos, som tit spiser på Ízlelő.

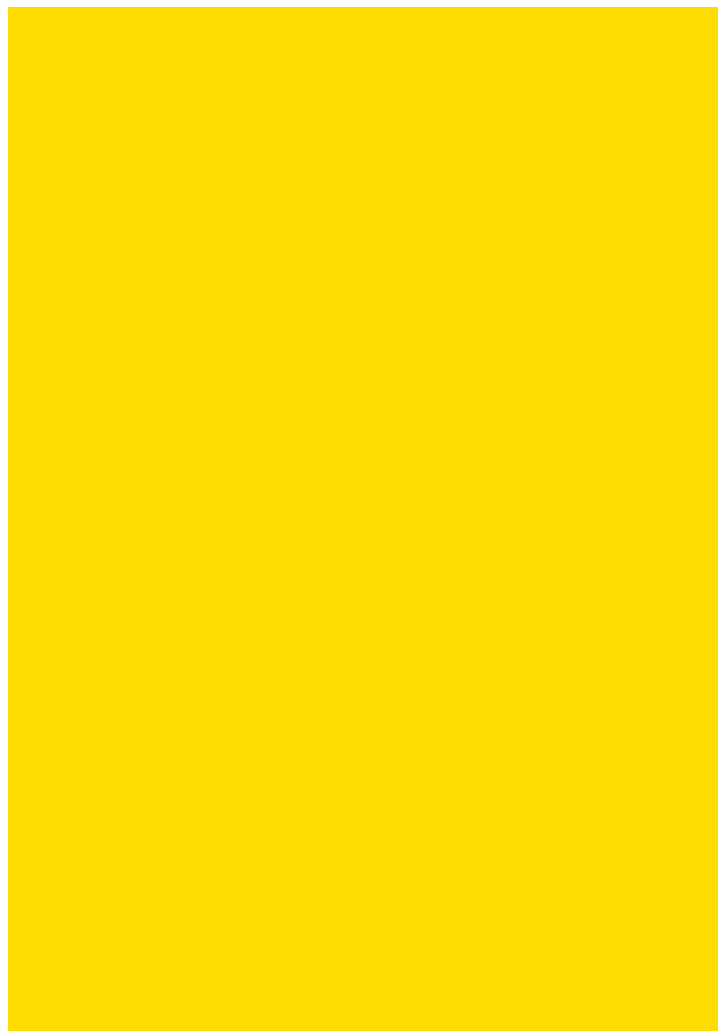
»Vores mål er at hjælpe familier med små børn og handicappede, og restauranten kombinerer disse mål«, forklarer Andea Mészáros, som er administrerende direktør for fonden. *»Vi forventede, at den kunne køre rundt inden for tre år, men ved udgangen af det første år havde vi allerede overskud.«*

En smag af frihed

Éva og Zoltán har nu to faste indkomster og har derfor kunnet realisere drømmen om at købe deres eget hus. *»Der var ikke nok plads hos Zoltáns forældre, og vi trængte til at komme ud«,* forklarer Éva. *»Der var ingen have og ingen steder, børnene kunne lege. Når vi kom hjem, var der ikke andet at lave end at se tv.«* I december 2008 flyttede de til deres hus uden for Szekszárd og nød udfordringen med at renovere ejendommen. Den tilpas store have har vinranker

og frugttræer. Zoltán ser frem til at lære mere om vinfremstilling, mens Éva fokuserer på at dyrke æbler, så hun kan lave sine egne æbletærter, og at plante blomster. *»Jeg elsker at arbejde i haven«,* siger hun. *»Her uden for byen har vi frisk luft og en følelse af frihed.«* Hun er også i gang med at tage kørekort.

Éva føler sig heldig, fordi hun fandt Ízlelő. *»Der er mennesker med handicap i hele Ungarn, som godt kunne tænke sig at arbejde et sted som her«,* påpeger hun. *»Man bør kopiere idéen. Det ville være fint med os — vi ville være virkelig glade for det!«*

En håndsækning til blinde

»Jeg er ikke sikker på, at jeg kunne tænke mig at være seende. Det at være blind er en del af mig.«

Sarmite Gromska blev blind som spæd pga. en tragisk lægefejl og kan ikke huske, hvordan det er at kunne se. I dag er det svært for hende overhovedet at forestille sig det. »Jeg blev født for tidligt, da min mor var syv måneder henne, og derefter kom jeg i kuvøse. Det gjorde mig blind. Det var et uheld, så enkelt er det. Folk forstår mig ikke altid, når jeg siger, at jeg ikke har lyst til at kunne se. Hvis jeg kunne se, ville jeg miste noget af min identitet. Det at være blind definerer mig«, tilføjer hun.

Sarmite siger, at hendes blindhed også giver hende et mere »sandfærdigt« syn på verden. »Udseende er ikke alt«, forklarer hun. »Jeg tror, at jeg »ser« mere klart, end de seende gør. De fleste bemærker, hvad de ser med deres øjne, men jeg ser folks sjæl. Jeg ser deres »stemmers bevægelser«, deres intonation, og jeg mærker, hvordan de rører ved mig.«

Sarmite bor i Riga med sine forældre og to brødre, og hun er et inspirerende eksempel på, hvor langt man kan nå med beslutsomhed og støtte. I sin barndom gik hun på en særlig kostskole for blinde, hvor hun lærte at læse og skrive blindeskrift. Hun gik videre på universitetet, hvor hun klarede sig godt og fik et legat. Hun er også en dygtig musiker og har spillet saxofon i et ungdomsband. Selv om Sarmite stadig spiller nogle gange, har hun lagt musikken på hylden for en stund for at koncentrere sig om universitetet, siger hun.

Studiemateriale

Sarmite skal bruge særligt udstyr til sine studier, og hun er utroligt dygtig til at skrive enten på en »tavle« eller på en særlig skrivemaskine til blindeskrift samt en computer med stemmegenkendelse.

Det lettiske blindelibliotek hjælper hende med at få studiematerialet oversat til blindeskrift. Men som Gunta Bite, chef for bibliotekets afdeling for blindeskrift, forklarer: »Transskription til blindeskrift er meget dyrt. Vi kan kun lave dette arbejde internt, fordi vi får støtte fra EU, som har betydet, at vi har kunnet etablere vores afdeling for blindeskrift.« Formålet med projektet var at tilbyde

»Blindeskriftbiblioteket har gjort en stor forskel i mit liv — og også i andre blindes liv, ved jeg.«

blinde og synshæmmede en række ydelser og materialer, som i sidste ende ville kunne hjælpe dem til at blive integreret i samfundet og på arbejdsmarkedet samt at leve mere uafhængige liv.

EU gjorde det gennem Den Europæiske Socialfond muligt for biblioteket at indkøbe udstyr og lade medarbejderne tage kurser, så det kunne begynde at trykke bøger og andre dokumenter til blinde. Læsere af blindeskrift i hele Letland har nu adgang til en masse nyt læsemateriale, helt gratis, og de kan bede om bestemte tekster, når de har brug for det.

I dag har afdelingen blinde og synshæmmede ansat til at udarbejde tekster. *»Jeg arbejdede på biblioteket en sommer og fandt ud af, at jeg vil være blindeskriftredaktør«*, forklarer Sarmite, som nu læser til dette på universitetet.

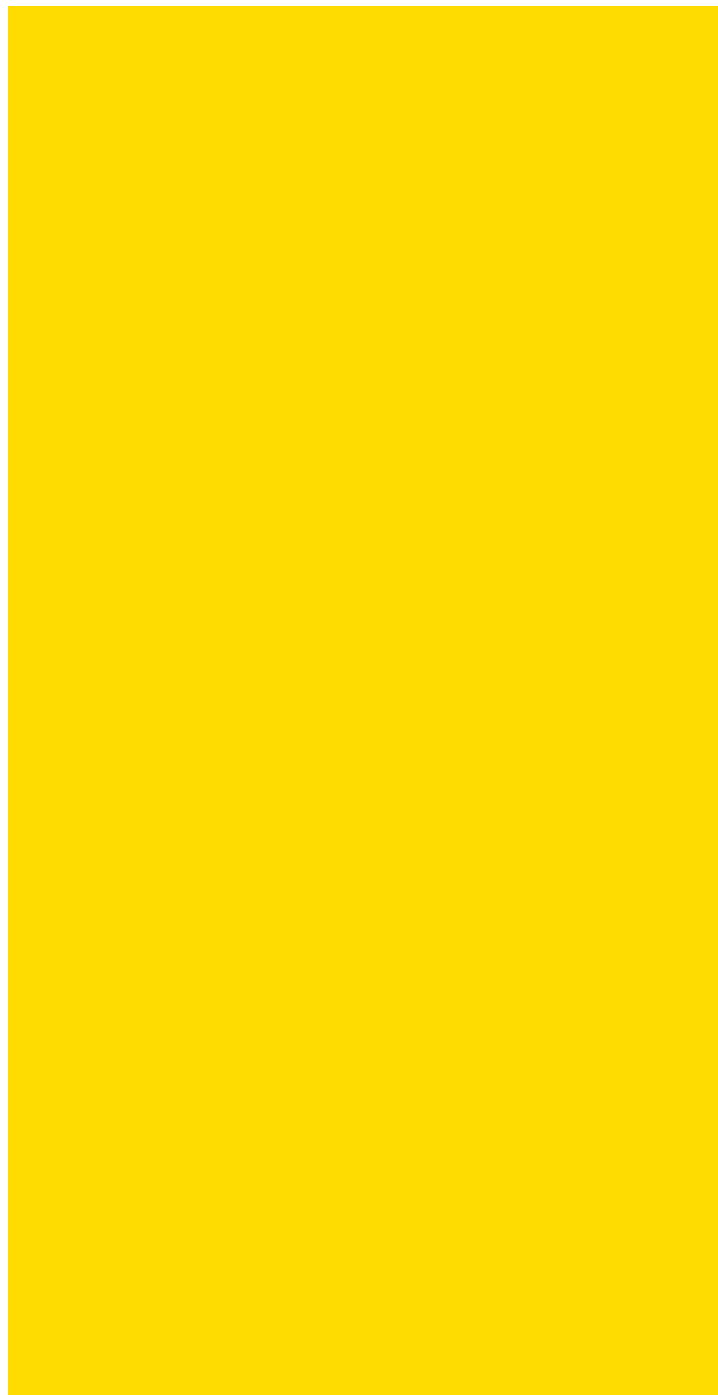

At lære at være uafhængig

Sarmite har det meste af sit liv været fuldstændigt afhængig af sine forældre. Faktisk er historien om fru Gromska, Sarmites mor, et helt studie i mod, beslutsomhed og livslang hengivenhed for sit barn.

Men hun ved, at hun en dag vil være alene og skal stå på egne ben. *»Ja, jeg var nervøs, da jeg skulle begynde på universitetet«*, siger hun. *»Det var et stort skridt for mig at tage — både fagligt og personligt. Jeg er stadig meget afhængig af andre mennesker, især min familie, men jeg skal lære at være stærk og at overleve.«*

»Blindeskriftbiblioteket har gjort en stor forskel i mit liv — og også i andre blindes liv, ved jeg. Jeg har helt sikkert fået meget ud af ESF-projektet. Det, at jeg har kunnet udskrive alt det materiale, jeg skal bruge til mine studier, betyder, at jeg kan blive ved med at udvikle mig, komme videre og blive et produktivt medlem af samfundet.«

Livet på landet

Andrej Lovrencec voksede op på en lille gård i Prekmurjeregionen i det nordøstlige Slovenien og har dybe rødder på landet. »Jeg kan rigtig godt lide denne region, jeg hører til her. Jeg kunne ikke forestille mig at bo i en by«, siger den 22-årige unge mand. »Jeg kunne nok godt bo et andet sted i området, men jeg tror ikke, at jeg ville flytte et helt andet sted hen.«

Hjemme hos sine forældre dyrker han forskellige afgrøder, f.eks. hvede, vindruer, frugt og kartofler, ligesom han opdrætter geder, køer og tyre. Gården er lille, men den brødføder familien og dyrene, og der er også et overskud, som de kan sælge.

Andrej havde indlæringsvanskeligheder i skolen og måtte tit tage fri pga. psykiske problemer. Han begyndte at få svære hovedpineanfald, kastede op og havde synsforstyrrelser i en ung alder, og da han var 12, fik han sin første depression.

»Det var svært i skolen. Jeg havde vanskeligt ved at lære, men havde også problemer med mine klassekammerater. Det var små ting, men de irriterede mig.« I 2002, da Andrej gik i syvende klasse, blev han virkelig syg og var væk fra skolen i et år. Som 15-årig blev han registreret som uarbejdsdygtig, og selv om han endte med at afslutte folkeskolen i 2004, var der ikke mange jobmuligheder til ham bagefter. Han var hjemme hele dagen og kedede sig og følte sig isoleret. »Jeg sad derhjemme og ventede på, at der skulle ske et eller andet. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre, hvor jeg skulle tage hen, og jeg havde ingen penge.«

I 2008 begyndte han at ændre sit liv ved at tage et kursus. Det omfattede et tremåneders mentorprogram, som blev drevet af en lokal organisation, Mosaic, som ansætter og støtter socialt sårbare grupper, navnlig folk med handicap. Der er fire aktivitetsområder — landbrug, økologisk fødevarerproduktion, økoturisme og bygningsrestaurering.

Et fuldtidsjob

Praktikprogrammet er en national kampagne, der begyndte i 2004 og er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Det er rettet mod mennesker, der har svært ved at finde job, herunder folk med handicap, unge med få kvalifikationer og langtidsarbejdsløse.

»Jeg har mødt nye mennesker, og jeg lærer noget nyt hver dag, og nu er jeg økonomisk uafhængig.«

Efter programmet blev Andrej tilbudt en fuldtidsstilling. Han arbejder på et lille hold, som udfører forskellige opgaver inden for landbrug eller fødevarerproduktion. Det er ideelt for Andrej, som kan kombinere et støttende og venligt miljø med et arbejdsområde, som han er god til og elsker. *»Jeg kan godt lide at arbejde her, for jeg kan godt lide landbrugsområdet«,* siger han.

»Arbejdet er virkelig interessant, uanset om det er ude i markerne eller indenfor.« Som det er i landbruget, arbejder de ansatte, når der er behov, afhængig af årstiderne og afgrøderne. *»Nogle gange arbejder vi syv dage om ugen«,* tilføjer han. For Andrej, der er vokset op på en gård, er det helt naturligt at arbejde på den måde. *»Jeg har ikke noget imod lange arbejdstider, og det er dejligt, for mine kolleger er også mine venner.«*

Personlige kvalifikationer

Det er helt tydeligt, at han virkelig nyder sit arbejde, hans selvtillid er vokset, og han er blevet meget mere uafhængig. *»Jeg har mødt nye mennesker, og jeg lærer noget nyt hver dag«,* siger han. *»Og nu er jeg økonomisk uafhængig.«* Den faste indtægt har betydet, at han har kunnet købe sin egen bil, hvilket gør det nemmere for ham at komme rundt og har styrket hans sociale liv.

Hans forældre har bemærket en stor forskel. *»Han er meget gladere og mere livlig. Han er sammen med sine venner — det var han ikke så meget før«,* fortæller hans mor.

Mateja Kaljevič, rådgiver fra det regionale beskæftigelsescenter, der hjælper med at finde praktikpladserne, har også bemærket det. *»Andrej er helt igennem en anden efter programmet. Da vi startede, kom han sammen med sin mor, og hun talte for ham. Han var bange for alt og havde ingen selvtillid. Nu er han en af de mest selvsikre deltagere, vi har haft.«*

Andrej overvejer, hvad han har fået ud af at komme ind på arbejdsmarkedet: *»Nu er jeg virkelig tilfreds. Det er første gang, jeg har fået, hvad jeg ønskede. Jeg har ikke store planer for fremtiden. Men hvis bare alt bliver ved med at være, som det er nu, er jeg glad. Vi har et ordsprog, der siger: Du kommer langt med at tage det roligt.«*

Hvordan man lærer at leve med smerte

Otilia Marques var blot 22 år, da hun flyttede fra hjemmet i Ansião, Portugal, og op til sin søster og svoger i Luxembourg. Som mange andre europæere flyttede hun til et nyt land i håbet om at finde arbejde og starte et nyt liv.

»Det var svært i starten«, husker hun. »Jeg fik arbejde på en fabrik, men jeg fik aldrig franskundervisning. Jeg var nødt til at lære det på arbejdet.« Som en af syv søskende var hun vant til at have mennesker omkring sig, når hun havde brug for hjælp.

I 1975 giftede hun sig med sin mand Manuel Augusto i Portugal. Året efter flyttede han også til Luxembourg, hvor han nu arbejder for en byggehandel. Samtidig begyndte Otilia i et nyt job som rengøringsassistent for post- og telekommunikationsvirksomheden P&T. Da deres datter Alexandra blev født tre år senere, så fremtiden lys ud.

Stolt af sit arbejde

Men Otilia var knap blevet 30, da hun begyndte at få gigtsmerter i ryggen, som blev værre, da hun fik en diskusprolaps. »Jeg har haft smerter, som har gjort det vanskeligt for mig at arbejde, i 20 år, og det er blot blevet værre med alderen. Men jeg prøver stadig at gøre mit bedste«, siger hun beskedent. Hun gør rent i virksomhedens omklædnings- og baderum og er helt tydeligt stolt af de skinnende spejle og pletfrie fliser. Hun skal bl.a. skrubbe bruserummet, kravle på stiger for at støve skabe af, bære spande med vand og tømme skraldesække ... det er hårdt fysisk arbejde. »Nogle gange kommer jeg til at lave en forkert bevægelse, og så gør det endnu mere ondt«, forklarer hun. »Men der er ikke andre til at gøre arbejdet, så jeg er nødt til at holde ud.« Og når teknikerne kommer hjem efter at have lagt kabler ned i mudrede grøfter, især om vinteren, er der meget at se til for hende.

Så i september 2007 tilbød virksomheden Otilia at få fri for at tage et kursus to dage om ugen i fem uger. Kurset var samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond og skulle lære hende at håndtere smerten. Ved et tilfælde arbejdede hendes datter Alexandra på det tidspunkt for departementet med ansvar for sundhed på arbejdspladsen i forskellige sektorer (*Service de Santé au Travail Multisectoriel*), som arrangerede kurset, og hun tilskyndede sin mor til at tage imod tilbuddet.

»Jeg har lært, hvordan jeg skal kontrollere mine bevægelser, så jeg ikke får så ondt i ryggen på arbejde hver dag, og endda også derhjemme.«

Otilia lærte, hvordan ryggen fungerer, om risikoen for skader, og om, hvordan man beskytter den. Instruktørerne viste hende øvelser, der skulle træne hendes muskler i benene, afslapningsteknikker for at undgå stress og endda et kostprogram, der skulle forbedre hendes generelle sundhed og styrke. Hun fandt ud af, hvordan man løfter rigtigt og bevæger sig sikkert for at undgå smerte. *»Takket være kurset ved jeg nu, at jeg skal ned på knæ — jeg må f.eks. ikke bøje mig ned — og passe på med ikke at overfylde affaldssækkene. Jeg har lært, hvordan jeg skal kontrollere mine bevægelser, så jeg ikke får så ondt i ryggen på arbejde hver dag og endda også derhjemme. Kurset hjalp mig, fordi de forklarede, hvad jeg kunne forvente.«* Der var endda også psykologer til stede, som man kunne tale med om sine problemer.

Tidligt op

Otilias arbejdsplads ligger uden for Luxembourg og er en rød, vinkelformet murstensbygning bygget på et stort område omgivet af plæner og træer. Det betyder, at hun kan køre på arbejde hver dag og parkere på virksomhedens område. *»Selv om jeg ikke bor langt væk, hjælper det at kunne køre i bil. Også fordi jeg møder meget tidligt — kl. 6 om morgenen.«*

Otilia er hver dag nødt til at kontrollere smerten og reducere den til et tåleligt niveau. Hun afviste en operation, da hun hørte, at der kun var 20 % chance for, at den ville hjælpe. I stedet går hun regelmæssigt til massage, og en gang om året får hun intensiv behandling i den lokale kurby Mondorf-les-Bains. Hun forsøger at undgå smertestillende medicin. *»Jeg får behandling, der skal forhindre, at min giggt bliver forværret, for hvis det sker, er der ikke noget at gøre«,* forklarer hun.

Hun bor sammen med Manuel i et lyst, velholdt hus med hvide vægge, polerede træmøbler og flisebelagte gulve. Røde pelargonier pynter i vindueskarmene, og her og der er der farvestænk i form af malet keramik eller andre souvenirs fra deres hjemland Portugal. Nu har Otilia det godt nok til at kunne gå en tur med sin godmodige labrador, Bell, på seks år.

Holder ud

Hun håber at kunne blive ved med at arbejde, indtil hun skal pensioneres. *»Vi må se, hvor længe jeg kan fortsætte«,* filosoferer hun. *»Det kræver styrke. Jeg har stadig smerter, og nogle gange bliver jeg lidt deprimeret. Det afhænger af vejret — smerterne bliver værre, når det regner. Men man er nødt til at forsøge at holde ud. Man kan ikke altid brokke sig. Man er nødt til at leve med det.«*

Nadine Sadler fra P&T's sundheds- og socialafdeling siger, at de hvert år har 20 medarbejdere på rykkurset. *»Det er virkeligt godt«,* siger hun. *»Jeg håber, det kan betyde, at Otilia får et længere arbejdsliv.«*

»Det var et rigtig nyttigt kursus«, bekræfter Fatima Tomaz, som er leder af de 14 rengøringsassistenter i bygningen. *»Jeg har selv været på det, og jeg lærte rigtig meget.«*

På hæderspladsen på væggen i Otilias stue hænger et indrammet bevis, der lykønsker hende med de resultater, hun opnåede på kurset, og opfordrer hende til at bruge sin nye viden i praksis. Det siger meget om, hvor vigtigt kurset var for hende.

Georgias historie

»Jeg tror, at det kan hjælpe andre mennesker at høre om mit liv«, siger **Georgia Chrisikopoulou**. »Engang var jeg altid negativ. Jeg ville ikke acceptere, at jeg var syg, og ville ikke bede om hjælp. Jeg kender stadig mennesker, som nægter at tage lægerne alvorligt.«

Georgia på 36 har på grund af en psykisk sygdom i årevis været ind og ud af hospitalet på Korfu i Grækenland, hvor hun er født. Men siden 2006 har et fremsynet revalideringsprogram hjulpet hende til at flytte ud af plejeboligen og ind i sin egen lejlighed og få et job. Det ledes af andelsforeningen Nye Horisonter, der er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond.

Foreningen har hjemme i hjertet af Korfu by i en bygning, hvor den også driver en café med en terrasse i appelsintræernes skygge. De studerende læser og drikker kaffe ved bordene. Det er ikke sikkert, at de almindelige kunder bider mærke i stedets underfundige navn: Lunatico, og de er måske ikke klar over, at de elegante bygninger rundt om caféen, hvor jernlågerne står åbne, tidligere var det lukkede psykiatriske hospital på Korfu — det ældste i Grækenland — som nu er ombygget til universitetslokaler.

Sygdommens start

Georgia er en del af et hold gartnere, der passer de omkringliggende blomsterbede og plæner i deres grå overalls og kasketter. Hendes historie handler om prøvelser og mod. Georgia var den ældste af 4 børn og husker, at hendes forældre behandlede hende hårdt. »Jeg var for lille til at forstå det, når jeg gjorde noget slemt«, siger hun. »Jeg fik ingen kærlighed, før jeg var meget ældre.« Da hun var 12, begyndte hun at tabe håret og blev diagnosticeret med psykiske problemer. Da hun var 17, blev hun gravid og forsøgte at begå selvmord. Mod sine forældres vilje gik hun ud af skolen, blev gift og flyttede ind hos sin mands forældre. Men det var ikke et lykkeligt ægteskab. Parret begyndte at drikke meget og tage stoffer, og han blev voldelig mod hende.

Som 24-årig var Georgia alvorligt syg. »Jeg begyndte at høre stemmer og troede, at jeg var forbandet. Jeg forestillede mig, at fjernsynet talte til mig, og at jeg havde telepatiske evner. Jeg kunne ikke holde mit barn ud, og jeg lod alt gå ud over ham og min familie — jeg skændtes med alle. Jeg havde lyst til at begå selvmord.«

»Jeg elsker alt ved mit arbejde. Det har ændret mit liv fuldstændigt. Jeg har altid nydt havearbejde — jeg kan godt lide at være ude i naturen.«

Til sidst tog hun hjem til sine forældre, og fra det tidspunkt blev deres forhold bedre. »Det endte med, at det var mine forældre, der reddede mig«, indrømmer hun. Hun begyndte, modstræbende i starten, at tage medicin, men fortæller, hvordan hun stadig hørte sin mands truende stemme i sit hoved. Hun forlod Korfu og rejste rundt og endte i Stuttgart, hvor hun arbejdede i barer og på natklubber. »Det var værre end natarbejde«, mindes hun bittert. Hun led af spiseforstyrrelser og pådrog sig gæld. Helt udkørt vendte hun hjem igen. Men selv om hendes sygdom blev forværret, nægtede hun stadig at tro på, at hun var syg.

At tage imod hjælp

I 2002 blev hun indlagt på et psykiatrisk hospital, men hendes mand kom for at hente hende. »I begyndelsen var han rigtigt sød«, husker hun, »men han blev hurtigt sit gamle jeg igen.« I 2005 indså Georgia endelig, at hun ikke kunne få det bedre alene. Dette skyldtes især to vigtige hændelser: Hendes yngre bror, Prokopis, blev dræbt i en ulykke, og juleaften døde hendes far af et hjerteanfald. Georgia besluttede sig for at få et sundere liv.

Hun blev igen indlagt på hospitalet, og et år senere blev hun forflyttet til revalideringsprogrammet. I seks måneder boede hun på et herberg i Thinalion, og i oktober 2006 var hun rask nok til at flytte til en beskyttet lejlighed med en anden patient, Corinna Mouzakiti. Hun begyndte også at arbejde for andelsforeningens have- og miljøgruppe.

»Jeg elsker alt ved mit arbejde, især at plante. Det har ændret mit liv fuldstændigt«, siger hun. »Jeg har altid nydt havearbejde — jeg kan godt lide at være ude i naturen. Om aftenen, når jeg sidder og ser fjernsyn, savner jeg det. Jeg vil hellere arbejde.« Men hun er stadig nødt til at være forsigtig. »Når det er varmt, stiger det mig til hovedet«, indrømmer hun. Så er hun nødt til at stoppe og tage en pause. Lederne har forståelse for dette og undgår at give hende de hårdeste opgaver. »Georgia er meget stolt, og hun gør sig umage«, siger hendes socialarbejder Helena Moshat. En gruppe af fagfolk overvåger hendes fremskridt, og hun kan få hjælp fra sin egen læge døgn rundt.

Andelstanken

Nye Horisonter har 70 medarbejdere, herunder 45 patienter, som arbejder side om side med de andre ansatte. Ud over caféen og miljøgruppen har de en rengøringsgruppe, en parkeringsplads og en restaurant samt baren Dusk i Korfu by. Andelsforeningen blev oprettet i 2005 og er vokset fra 10 til 183 medlemmer med stemmeret, heraf er 98 patienter. Der sidder altid mindst to tidligere patienter i bestyrelsen.

Miljøgruppen har en kontrakt med kommunen. Dmitris Vlachos, gruppens leder, er stolt over, at de arbejder professionelt og er konkurrencedygtige. »Vores kunder er meget tilfredse med vores arbejde«, bekræfter han. »Vi lærer personalet at gøre deres arbejde godt.« Alle medarbejderne er oplært — f.eks. i at betjene elværktøjer — og bærer fuldt sikkerhedsudstyr. Georgia møder kl. 8 hver morgen, og nogle gange skal hun sammen med sine kolleger køre med minibus for at arbejde længere væk. Hun tjener 500 EUR om måneden for fire eller fem formiddage om ugen plus den bistand, hun får gennem sundhedsvæsenet, og hun betaler ikke husleje for sin lejlighed.

»Vi fortæller ikke kunderne, at nogle af vores ansatte er patienter«, forklarer Thanasis Papavlasopoulos, en socialøkonomisk ekspert, som var med til at oprette andelsforeningen. »Vi ønsker ikke at stemple dem, og du ville ikke kunne se, hvem af dem der har problemer. 10 af dem er allerede helt selvkørende. Du kan se den forskel, ESF-projektet har gjort på bare fire år«, tilføjer han. »I 1997 var der 350 patienter på hospitalet fra hele øen. Nu er der kun 15 senge til nødstilfælde. Det er fremskridt. Reintegration er det vigtigste, og vores primære mål er at give folk mulighed for at arbejde og være uafhængige.«

En fortsat kamp

Georgia selv har genoptaget nogle af sine gamle hobbyer. Hun elsker at lave mad og at brodere og plejede at male og komponere. »Jeg har altid elsket musik. Engang ville jeg være danser«, siger hun tankefuldt. Hun besøger jævnligt sin mor, bror og søster og har et godt forhold til sin søsters to børn.

Hun kæmper stadig en daglig kamp for at få sit liv tilbage på sporet: Hun er afhængig af at tage sin medicin tre gange om dagen.

For nogle måneder siden fik hun det pludselig værre igen. »Jeg var rigtig vred. Jeg skreg«, forklarer hun. »Jeg tog til lægen og bad om hjælp, og vi kæmpede i en måned for at undgå, at jeg fik tilbagefald ... og det er virkelig en kamp.«

Hvad holder hende i gang? »Min karakterstyrke og så det, at jeg har et barn«, svarer hun. »Og jeg har en god familie. Jeg ville ikke såre dem.« Hendes søn Antonis bor nu i Athen hos sin far. De taler sammen i telefonen to gange om ugen, men Georgia siger, at deres forhold ville være bedre, hvis de ikke boede så langt fra hinanden. Hun er fast besluttet på at blive rask nok til at få sit eget hjem, så hendes søn igen kan flytte ind hos hende.

Ældre arbejdstagere

I gang med en ny karriere

»Jeg kunne have været på arbejdsløshedsunderstøttelse eller førtidspension resten af mit liv, men det ville jeg ikke«, siger **Jane Grøne** trodsigt. »Jeg var fast besluttet på at få et arbejde, og jeg gjorde det alene, og ikke fordi arbejdsformidlingen sagde, at jeg skulle. Jeg tog selv initiativet. Men uddannelsen var afgørende, for man kan ikke have dette arbejde uden at have bestået prøven og taget kørekortet.«

Uanset om hun sidder bag rattet i den gule bus eller sludrer med sine kolleger i City Trafik, som er et af de to største busselskaber i Aalborg i Nordjylland, virker Jane helt afslappet. Men i starten af 2007, hvor hun var midt i halvtredserne, var hun arbejdsløs og havde ingen formel uddannelse at falde tilbage på. Da hun så en annonce i sin lokale avis, hvor man søgte buselever, var hun fristet til at svare — hun kunne godt lide at køre, og det lød interessant. Men hun tøvede. Kunne hun styre en stor bus? Og kunne hun håndtere ansvaret for sine passagerers sikkerhed? »Først troede jeg ikke lige, at det ville være mig, pga. min alder«, indrømmer hun.

En uge senere så Jane annoncen igen. »Det var skæbnen«, husker hun. »Jeg tænkte: Hvis andre kan, så kan jeg også! Jeg kan lige så godt prøve det og se, hvordan det går. Jeg kan altid stoppe igen, hvis det er.«

Så hun tog springet, og i november 2007 fik hun en plads på »Projekt Jobkompetence« på det lokale AMU Nordjylland (Arbejds-MarkedsUddannelser), et uddannelsesprojekt samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Uddannelsen til buschauffør indeholdt både teori og praksis med mange forskellige moduler — lige fra sundhed og sikkerhed, førstehjælp, pengehåndtering og ergonomi til hjælp til handicappede passagerer.

Jane har kun ros tilovers for uddannelsen. »Lærerne gjorde det sjovt og interessant. De var meget professionelle. Nogle af de ting, vi skulle lære, var ret kedelige, men alligevel kedede jeg mig ikke på noget tidspunkt.«

Løfte om et job

I mellemtiden begyndte hun at kigge efter et job, og City Trafik tilbød hende en stilling fra februar 2008. Men der var et problem. For selv om hun egentlig skulle have afsluttet uddannelsen in-

»Det giver en stor selvtillid at bestå uddannelsen og få et godt arbejde med gode kolleger. Man har det bedre med sig selv.«

den da, følte hun ikke, at hun havde nok praktisk erfaring. »Jeg var nervøs, for selskabet havde lovet mig et job, og alle de andre nye chauffører var klar til at starte.« Hun var bange for, at hun ville gå glip af jobbet, men selskabet holdt sit ord. »Måske var det for mine blå øjnes skyld«, ler Jane skælmsk. Hun tog ekstra køretimer i to måneder, og i april var hun klar til at starte på arbejde.

»Jeg er rigtig glad for, at jeg fik mit buskørekort«, tilføjer hun. »Det giver en stor selvtillid at bestå uddannelsen og få et godt arbejde med gode kolleger. Man har det bedre med sig selv.«

»Uddannelsen er bygget på budskabet om, at alle kan blive til noget«, bekræfter Henrik Johannesson, chef for transport og logistik på AMU-centret. »Vi har mange mennesker i 50'erne her, som ofte har mistet deres arbejde og ønsker at starte på en ny karriere.«

Tager ansvar

Jane kommer oprindeligt fra Hjørring. Da hun var 15, flyttede hun til Aalborg, hvor hendes forældre åbnede en café. Men kort tid senere døde hendes mor, og som den ældste af seks børn fik hun hurtigt travlt med at tage sig af sine tre brødre og to søstre og hjælpe sin far i caféen. Hun havde ikke tid til at gå i skole og bestå eksamener, så hun gik ud uden nogen formel uddannelse.

Hun blev gift, da hun var i tyverne, og fik tre børn. Jane og hendes mand drev et lille firma med kontorartikler, hvor hun var receptionist og sekretær. Men da hendes mand døde i 1997, var hun nødt til at sælge virksomheden og se sig om efter nyt arbejde. »Jeg var næsten 50 og skulle nu finde ud af, hvad jeg ville lave. Jeg ledte og ledte«, husker hun. Hun fandt et job som sundhedshjælper og havde taget et års praktisk uddannelse, så hun kunne blive forfremmet, da hun kom ud for en trafikulykke og fik en rygskaade, som gjorde det umuligt for hende at løfte og udføre det tunge arbejde, som jobbet kræver. Der gik et år, hvor Jane først var sygemeldt og derefter på arbejdsløshedsunderstøttelse, før hun besluttede sig for, at hun ikke ønskede at leve på den måde.

Janes børn er nu voksne og klarer sig selv. Hendes ældste søn bor i København, men hendes datter og yngste søn bor i nærheden, og hun ser især frem til den tid, hun tilbringer sammen med sit toårige barnebarn Mathias.

Hun arbejder 37 timer om ugen, normalt fordelt på seks dage, hvor hun møder så tidligt som kl. 4 om morgenen, og nogle gange først har fri kl. 1.30. Hver morgen ankommer hun til garagen for at få besked om, hvilken rute hun skal køre. Der er 170 chauffører i City Trafik, heraf 22 kvinder.

Konflikthåndtering

Takket være sit job har Jane nu lært byen meget bedre at kende. De smalle gader i Aalborgs gamle centrum med de fine, pastelfarvede huse er ikke det nemmeste sted at komme rundt med en stor bus. Men Jane bestræber sig altid på at køre pænt og forsigtigt, så hendes passagerer får en sikker og behagelig tur. Man skal alligevel stoppe ved trafiklysene, påpeger hun. Hvorfor al den hast? Hun kan godt lide den sociale kontakt med de faste passagerer, og de viser modsat også, at de værdsætter hende: »De giver mig gaver: chokolade og vin ...!«

På den anden side er volden mod chauffører en konstant bekymring, og for omkring et år siden blev to mennesker anholdt for at have angrebet buschauffører med en kniv. Konflikthåndtering var et af emnerne på uddannelsen, og Jane siger, at det værste, hun indtil videre har oplevet, var en flok uregerlige unge ved et busstoppested. Men hun huskede, hvad hun havde lært, og lukkede hurtigt døren og kørte videre. Busserne er nu udstyret med alarmer, som tilkalder politiet.

»Jeg er meget glad for mit arbejde«, konkluderer Jane. »Jeg er glad for mine kolleger og min rare chef. Vi bliver alle sammen behandlet godt, og vi hjælper hinanden. Det er som en stor familie, og der er ingen, der bliver holdt udenfor. Jeg skal bæres ud herfra!« griner hun, og hun kan godt forvente at få en lang og god karriere: Så længe chaufførerne får en ny lægeattest hvert femte år, er de selv med til at afgøre, hvornår de vil pensioneres. City Trafiks ældste buschauffør er 72 år.

»Jeg nyder virkelig at komme på arbejde, selv kl. 4 om morgenen«, siger hun. »Jeg er aldrig ked af at skulle arbejde.«

Omskoling til det moderne arbejdsmarked

Der er tre ting, som er vigtige for *Milan Nedbal*, 53, fra Kromerizregionen i Tjekkiet: »*Familie, sundhed og arbejde*«, siger han. Men da den fabrik, han arbejdede på, lukkede i oktober 2006, troede han, at han havde mistet et af sine faste holdepunkter for altid.

Milan har haft fast arbejde i hele sit voksne liv. Efter sin uddannelse på skolen for tekstilmaskiner i Liberec arbejdede han i 27 år i tekstilbranchen, hvor han startede i produktionen og endte med at blive fabrikschef for en lokal fabrik. »*Jeg arbejdede mig op fra bunden*«, siger han. »*Som fabrikschef havde jeg det overordnede ansvar for alle aspekter af produktionen. Jeg stod for alt materialet til produktionen, alle forberedelserne og ledelsen af medarbejderne.*«

Det begyndte at gå tilbage for den tjekkiske tekstilindustri i 1990'erne. Så da fabrikken gik konkurs, var der ikke mange muligheder tilbage i den branche. »*Det var ikke rart at blive arbejdsløs*«, siger han, »*og det blev endnu værre, fordi det var stressende at skulle finde et nyt arbejde.*«

Han begyndte med det samme at søge nyt arbejde, men havde ikke meget held i starten. »*Jeg sendte mit cv til over 140 virksomheder*«, fortsætter han. »*Men jeg blev ved med at få det samme svar — Tak for Deres interesse i vores organisation, men vi har desværre ingen passende ledige stillinger i øjeblikket ...*«

Det var ikke bare svært at finde et arbejde, der passede til hans erfaringer, men det viste sig også, at hans tidligere ledende stilling var en hindring for ham. »*Det viste sig at være en ulempe. Når virksomhederne hørte, at jeg havde været fabrikschef, ville de ikke ansætte mig i lavere stillinger*«, siger han. »*De var bange for, at jeg ville bestemme.*« Men han blev ved med at sende ansøgninger ud. »*Jeg var nødt til at blive ved. Det var meget vigtigt*«, siger han. »*Jeg er et optimistisk menneske. Men efterhånden kommer der hak i selvtilliden. Jeg begyndte at tænke, om jeg nogensinde ville få et arbejde igen.*«

Med på de nye teknologier

Det gik op for Milan, at han måske var nødt til at opdatere sine kompetencer for at finde et job på det moderne arbejdsmarked. I januar 2007 begyndte han på et omskolingskursus arrangeret af den lokale arbejdsformidling. Projektet var oprettet og tilrettelagt

»Kurset var praktisk orienteret, og nu har jeg lært meget om computere ... Jeg føler mig meget mere sikker nu.«

af det almennyttige bibliotek Knihovna Kromerizska, som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Det omfattede primært computer- og it-kendskab, hvor han lærte, hvordan man bruger hardware og software, internetsøgning, oprettelse og udarbejdelse af en række forskellige elektroniske dokumenter samt kommunikation og miljø.

»Før kurset vidste jeg ikke ret meget om, hvordan man bruger en computer«, siger han. »Jeg begyndte først at bruge dem, da jeg havde mistet mit job. Men kurset var praktisk orienteret, og nu har jeg lært meget om computere.«

Det hjalp ham også til at få finpudset andre kompetencer, som er vigtige for at få et arbejde, nemlig at skrive ansøgninger og cv'er, at klæde sig på til en samtale og at kommunikere bedre med andre mennesker. *»Først og fremmest gav kurset mig en større selvtillid. Jeg lagde mærke til, at jeg blev bedre til at omgås andre mennesker«,* tilføjer Milan.

I sommeren 2007 gav det bonus, da han fik arbejde i en lokal produktionsvirksomhed. Hans nye kompetencer var afgørende. *»Det var et krav for at få stillingen, at man havde et godt kendskab til computere, og virksomheden var ikke bange for at ansætte ældre medarbejdere.«* Virksomheden Chropyňská Strojirna er specialiseret i robotarme, som laver svejsearbejdet inden for bilproduktion, samt andre produkter, som f.eks. forme til plasticpressemaskiner, der bl.a. kan producere kofangere.

Kommunikationsevner

I hans afdeling bliver hele produktionen koordineret. *»Mit job er at sikre, at forskellige dele bliver produceret hos underleverandører«,* siger han. *»Vi har ikke kapacitet til at fremstille alt selv.«* Sammen med hans store erfaring med produktion er computerfærdigheder vigtige i hans nye stilling. I hans arbejde skal han udsende forespørgsler og udvælge leverandører, udarbejde ordrer og dokumentation i form af tekniske specifikationer samt styre logistikken i forbindelse med leveringen af forskellige dele. Dertil skal han bruge projektledelses- og konstruktionssoftware. *»Al kommunikation og koordination foregår elektronisk. Jeg ville ikke have kunnet udføre arbejdet uden kendskab til computere.«*

»Det er helt anderledes end min gamle rolle. Før arbejdede jeg kun internt. Nu skal jeg kommunikere med andre virksomheder og tilretelægge hele forsyningskæden«, tilføjer han.

Det har betydet meget for hans livskvalitet at komme tilbage på arbejdsmarkedet. *»Jeg føler mig meget mere sikker nu. Jeg tænker ikke så meget på fremtiden. Jeg er glad for det, jeg laver lige nu«,* siger han. Han kan godt lide at arbejde i haven og være sammen med sin familie. *»Men jeg har ikke så meget fritid«,* indrømmer han, *»jeg arbejder meget.«* Og for en mand, der værdsætter arbejde så meget, som Milan gør, er det en god ting.

Erfaring er guld værd

»Der er en følelse af, at når man bliver ældre, har arbejdsgiverne ikke brug for én mere. Vi har evnerne, men vi er bare for gamle og for dyre.«

Hvis der er en smule bitterhed i 55-årige **Roswitha Kerbels** stemme, er det ikke svært at forstå. For en kvinde med mange forskellige kvalifikationer, som har tilbragt det meste af sit liv i en magtfuld karriere inden for forlagsbranchen, er det dybt frustrerende pludselig ikke at kunne finde arbejde, når man ved, at man gerne vil arbejde. Da hun var først i 50'erne, brugte hun fire år på at lede efter et job i Wien, Østrig, uden at få et relevant tilbud. »Jeg fik mange afslag«, husker hun. »Jeg mistede modet. Man begynder at føle sig gammel og ubrugelig.«

Endelig foreslog jobcentret, at hun kontaktede Initiativ 50, som er en ordning samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, og som har til formål at sætte ældre arbejdstagere i kontakt med arbejdsgivere, som ved, at de kan tilføre værdi. I januar 2008 bad de hende sende sit cv til *Licht ins Dunkel* (»lys i mørket«), som er en populær velgørenhedsorganisation i Wien, som samarbejder med østrigsk tv og kendte personer for at samle penge ind til trængende familier. Organisationen kaldte hende til samtale, og inden for en time blev Roswitha tilbudt et job.

Lever for bøger

Roswitha blev født i Graz i Østrig, men som seksårig flyttede hun til Stuttgart i Tyskland, hvor hun voksede op og gik i skole. Hun uddannede sig til bibliotekar, før hun tog ekstra kurser i økonomi og informationsteknologi og gik ind forlagsbranchen.

»Jeg har altid fokuseret på min karriere. Jeg elsker bøger«, forklarer hun og peger på de lange rækker af bøger, der pryder hendes stue fra gulv til loft. »Jeg havde lederstillinger inden for markedsføring på nogle store forlag. Jeg arbejdede 60-70 timer om ugen og rejste meget, for jeg havde ansvaret for at arrangere bogmesser og udgivelser. Det var et rigtig hårdt job.«

Da hun blev skilt fra sin første mand, flyttede hun i 1993 tilbage til Østrig, hvor hun mødte sin anden mand, Michael Estl. Roswitha følte, at det var tid til forandring. »Mit første ægteskab gik i stykker, fordi jeg arbejdede for meget«, husker hun. »Jeg var for meget væk hjemmefra, og det var for hårdt. Jeg ønskede ikke at se det samme ske igen.«

»Jeg kan rigtig godt lide at arbejde, og jeg er glad for, at jeg selv tjener penge, for jeg vil gerne være økonomisk uafhængig.«

Et hus på landet

Roswitha og Michael blev gift i 2000. De købte et hus i landsbyen Königstetten lige uden for de smukke skove i Wienerwald uden for den østrigske hovedstad. Når de spiser morgenmad på terrassen, kan de se ud over deres have på langstrakte bakker og gule rapsmarker. Michael arbejder hjemme som computerprogrammør med parrets to enorme hunde, Benny og Teddy, og kattene Mimi og Pepper til at holde ham med selskab.

På det tidspunkt var det også nødvendigt for Roswitha at have tid til at tage sig af sin gamle far og sin svigermor i Wien. Hver anden eller tredje uge tog hun tilbage til Stuttgart, hvor hendes forældre stadig boede. Hun sagde sit forlagsjob op og begyndte at se sig om efter en ny karriere. Hun fandt svaret ude i haven: »Jeg har altid elsket havearbejde, men jeg vidste ikke noget som helst om planter«, siger hun. Hun tog et etårigt kursus i havearkitektur, hvorefter hun fik arbejde i naturparken i Wienerwald. Hun var ansvarlig for at planlægge arrangementer og ture for grupper af besøgende samt for regnskab og administration, men hun kunne ikke beholde stillingen. »Jeg ville rigtig gerne have haft et fast job dér, men jeg var for gammel.«

Roswitha siger, at hun blev opmærksom på aldersdiskriminationsproblemet for 10 år siden. Hun tror, at det skyldes, at socialforsikringen for ældre medarbejdere er dyrere for arbejdsgiverne. »Der er et stort pres, for der er ikke ret mange arbejdspladser på markedet, så virksomhederne tilbyder arbejde til billigere medarbejdere«, siger hun.

Økonomisk uafhængighed

Men Initiativ 50 har givet Roswitha endnu en ny begyndelse. Hun har arbejdet på fuld tid for *Licht ins Dunkel* siden februar 2008. Ordningen betaler deltagernes løn de første tre måneder, så arbejdstagerne får endnu et incitament til at ansætte dem. Hun indrømmer, at administration ikke er hendes »drømmejob«, og at det kunne være mere interessant. »Men i min alder vil jeg ikke have alt det ansvar mere«, forklarer hun. »Jeg vil kunne tage lettere på tingene. Det er en vanskelig situation, og jeg er glad for muligheden for at arbejde igen. Jeg er ikke en typisk husmor. Jeg kan rigtig godt lide

at arbejde og være sammen med mine kolleger, og jeg er glad for, at jeg selv tjener penge, for jeg vil gerne være økonomisk uafhængig.«

»Initiativ 50 er en god ordning, fordi den hjælper ældre med at finde passende arbejde, og det er ikke nemt. Nu har jeg tid til min have, min mand og mine hunde. Jeg ønsker ikke at være så stresset som før. Projektet har hjulpet mig med at nå det mål.«

Social solidaritet giver nyt håb

Tsvetan Ivanovs livsfilosofi er klar: »Hvis vi hjælper hinanden, bliver vi alle stærkere«, siger han. »Bare at sørge for sig selv er ikke noget, jeg bryder mig om.«

Tsvetan arbejdede i 25 år for en lokal kunstgødningsfabrik i Vratsa i det nordvestlige Bulgarien, hvor han var ansvarlig for sikkerhedsprocedurerne, før han gik på førtidspension i 2000. Han fandt hurtigt ud af, at han ønskede at gøre noget aktivt for at hjælpe andre i lokalsamfundet. Vratsa er en idyllisk by, som er kendt for sine spektakulære klipper, som er perfekte til klatring, og huler. Men mange unge familier flytter væk for at finde arbejde og efterlader nogle gange deres gamle forældre eller handicappede familiedlemmer helt isoleret tilbage i byen.

I 2008 hørte han om projektet Sociale ydelser for et anstændigt liv, som drives af den lokale ngo Most («bro»), og som er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Projektet uddanner og ansætter pensionister og arbejdsløse til at arbejde som socialhjælpere og yde daglig støtte til 40 mennesker, som bor i deres eget hjem, men som ikke kan klare sig selv og har behov for langtidspleje.

Efter en kort oplæringsperiode, hvor han lærte at yde førstehjælp, at rådgive og håndtere nødsituationer, blev Tsvetan tilbudt en kontrakt og fik ansvaret for to klienter: 87-årige Nicola Kotsev og Emil Ginev — en tidligere arkitekt, som fik sit ben amputeret efter en bilulykke. Han besøger dem hver dag, hjælper dem med at gøre rent og køber ind for dem. Han skal nogle gange hjælpe dem med at komme til lægen eller lave helt almindelige ting som at betale elregningen. Til frokost henter han deres mad fra socialforsorgens kantine, som tilbereder 200-300 måltider til bistandsmodtagere hver dag. Nogle gange tager han Nicola med ud i kørestolen eller sidder blot og holder ham med selskab.

Elsker at lære

Han har fået et tæt personligt forhold til sine to klienter. »Nicola er fuld af liv og meget vågen. Han får det meget bedre, når jeg taler med ham«, siger Tsvetan. »Han får medicin efter et slagtilfælde. Men han er stadig ved sine sansers fulde brug og nægter at give op. Det mest interessante ved jobbet er at få et psykologisk indblik i, hvordan folk håndterer modgang. Jeg kan godt lide at lære ting, og jo mere jeg

»Gennem dette projekt kan jeg give andre mennesker håb. Jeg kan se, at de får viljen til at leve videre og ikke give op.«

lærer, jo bedre kan jeg hjælpe andre mennesker. Du får en forståelse for, hvordan de har det med forskellige ting, som f.eks. det at blive ældre og selv døden.» Han var først frivillig socialassistent for et FN-finansieret projekt i Bulgarien, som hjalp 210 mennesker i Vratsa-regionen.

Tsvetan har altid været en uafhængig person med en lang række forskellige interesser. Han har en universitetsgrad i kemi og tilbragte de første 15 år i byggebranchen, hvor han hjalp med at restaurere ikoner og vægmalerier i det berømte Cherepish-kloster i nærheden af Vratsa. På et tidspunkt var han »besat« af Rubiks terning og har stadig mange af de sværeste udgaver på hylderne. Da han opdagede internettet, blev det også en stor passion for ham. »Jeg måtte tvinge mig selv til at komme ud«, indrømmer han. I 2007 udgav han sin første bog om sin egen filosofiske teori Naturens tetralektik.

Den beskriver hans interesse i alle aspekter af naturens verden. Mens han arbejder på sin computer, kryber en eller to af de seks katte, han har hentet fra gaden, sammen i hans skød eller sætter sig på hans skuldre. »Når man er god ved dyr, får de tillid til én — ligesom mennesker«, forklarer han. Vindueskarmen i den beskedne stue, som også fungerer som soveværelse, er fyldt med planter. Hans personlige bibliotek fylder den lille lejlighed med måske 6 000 bøger om mange forskellige emner. »Jeg har læst dem alle sammen«, siger Tsvetan stolt. Han er medlem af et lokalt filosofiselskab og har fået trykt omkring 150 artikler.

Gensidig kærlighed

Velika Mamkova er 70 år og nyder også godt af initiativet. Hun kan ikke forlade sit hjem, fordi hun går på krykker efter en operation og et brækket ben. Hendes to sønner har selv familie og er flyttet væk — den ene arbejder i Italien. »Hjælpen er meget vigtig for mig. Der er nogle ting, jeg ikke selv kan gøre, og jeg ville ikke kunne klare mig uden den«, siger hun. »Hvis jeg har et problem, kan jeg altid ringe, døgnet rundt.« Hun er også glad for den menneskelige kontakt — at have en at snakke med hver dag — og har fået et godt personligt forhold til sin hjælper, Maryika Mitova.

Følelsen er gensidig. »Hun er som en mor for mig«, tilstår Maryika, som også er ansat i ordningen. Socialassistenterne arbejder seks

timer om dagen og får løn fra projektets budget. Tsvetan er selv pensionist og betaler derfor ikke skat og er berettiget til gratis sundhedspleje, hvilket sparer penge for projektet. De 10 socialassistenters arbejde er at støtte de 10 fuldtidsplejere i kommunen.

Hans kontrakt løber i et år — hvilket også er ordningens løbetid. Han håber, at han får den forlænget, og siger, at han ville nyde at fortsætte arbejdet. »Gennem dette projekt kan jeg give andre mennesker håb. Jeg kan se, at de får viljen til at leve videre og ikke give op. Det giver mig en ekstra indtægt, så jeg kan leve et anstændigt liv, og oven i det kan det hjælpe andre til at få et anstændigt liv. Efter at jeg er begyndt at snakke med Nicola, har han fået mere håb og har forsøgt at gå igen. Han er blevet gladere. Så ud over at det har været godt for mig, har det også været godt for ham.«

Nye kompetencer og fællesskabsfølelse

Aldona Mikalauskiene blev født i en lille landsby i nærheden af Vilnius i 1930'erne og har været øjenvidne til nogle af Europas største omvæltninger, lige fra grusomhederne under Anden Verdenskrig til vanskeligheder og konflikter under det sovjetiske styre og endelig hendes lille hjemland Litauens uafhængighed. Gennem alt dette har hun bevaret sin faste karakter og pligtfølelse over for sine medborgere.

»I dag har vi mange nye friheder«, siger hun. »Frihed til at drive virksomheder og udvikle os selv, kritisere og tale frit om vores regering, men vi har også en pligt til at bruge vores friheder og talenter til at hjælpe hinanden. Vi er alle ét folk, ét samfund.«

En ydmyg baggrund ...

Aldona var landmandsdatter fra landdistriktet Ukmergė. Hun gik i skole, blev gift og blev enke og begyndte derefter at læse på universitetet, hvor hun skilte sig ud pga. sin alder. Nu er hun uddannet revisor og chef for sit eget revisionsfirma i den litauiske hovedstad, hvor hun uddanner og ansætter unge og hjælper en række klienter med at klare sig gennem økonomisk hårde tider. *»Jeg har brugt det meste af min karriere på at arbejde med kommende revisorer«,* fortæller hun. *»Jeg tilbyder praktikophold og har oplært adskillige dygtige revisorer.«*

Hun har mange forskellige klienter — fra kinesiske restauranter og bilmekanikere til kvinde- og børneorganisationer, store virksomheder og fabrikker. *»Jeg nyder mit arbejde og finder det især tilfredsstillende at se, når vi hjælper andre med at få succes — uanset om det er små virksomheder, tjenesteudbydere eller selskaber, der tjener penge til vores økonomi«,* siger hun, *»og hvorfor skulle jeg så stoppe nu? Jeg er ikke ung længere, men jeg lever et aktivt liv og mener, at jeg stadig har noget at bidrage med.«*

Stadig i god form

»Revisionsarbejde handler altid om tal«, forklarer Aldona, *»og det kræver specialviden og de rette værktøjer.«*

Et unikt it-uddannelsesprogram for ældre, som var arrangeret af ældreorganisationen LPS Bociiai og samfinansieret af EU gennem

»Revisionsarbejde handler altid om tal, og det kræver specialviden og de rette værktøjer«.

Den Europæiske Socialfond, hjalp Aldona til at få det størst mulige udbytte af den moderne informationsteknologi i sin virksomhed, styrkede hendes færdigheder og lærte hende om det sidste nye inden for computerudstyr, programmer og netværkstjenester.

»Jeg tilbringer meget af min dag på farten«, siger hun. »Jeg møder klienter, henter og leverer dokumenter og præsentationer og sælger vores ydelser til potentielle kunder.« Så tager hun tilbage til kontoret, hvor hun samler og analyserer resultater og tal.

»Da jeg startede, brugte jeg de gammeldags additionsmaskiner. Du ved, dem med det store håndtag, der går ned og siger »ka-tjing«. Vi syntes, at de var ret smarte. Hold da op, hvor tingene har ændret sig! Der er så mange nye værktøjer og teknologier, der er utroligt gode til revisionsarbejde.«

»Computerkurserne gav mig mulighed for at lære noget nyt og dermed blive mere effektiv i mit arbejde«, siger hun. »Undervisningen var en virkelig stor hjælp.«

Nyt job med erfaring i bagagen

George Mifsud blev født i 1949 og har i løbet af sit liv oplevet store forandringer. Som ung mand i Malta lærte han svejsning, tømrerarbejde og andre færdigheder, som gav ham en god start på arbejdslivet. Senere blev han udlært konservator, hvilket han beskæftigede sig med i 20 år.

George har gået på jagt og spillet musik hele sit liv, og hans forskellige interesser har holdt ham i gang i hans hjem i øhavet. Han har aldrig været ret meget uden for Malta — kun én gang i Italien og det fjerntliggende Schweiz. *»Dette er et lille land, men der er så meget at lave. Vi maltesere bryder os ikke om at komme for langt væk. Der er så meget historie her. Vi kan godt lide at tage os af vores øer og holde dem smukke«*, forklarer han.

Og det er lige nøjagtig, hvad George laver i sit nye job som gartner. *»Jeg har haft mange forskellige job«,* fortsætter han. *»Før det her drev jeg en snackbar for turisterne. Det gjorde jeg i 11 år. Da jeg lukkede den, var jeg ligesom helt udkørt. Jeg skulle finde noget at lave. Jeg var arbejdsløs.«*

Repetitionskurser

George så et indslag i tv om ny EU-støtte til arbejdsløse, så han ringede lidt rundt og tilmeldte sig uddannelses- og beskæftigelsesordningen TEES (*Training and Employment Exposure Scheme*). TEES er samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond og hjælper personer over 40 år med at komme tilbage på arbejdsmarkedet.

»Jeg havde lavet svejse- og elektrikerarbejde i mine unge dage«, siger han, *»og jeg kunne godt lide det, men nu var jeg lidt rusten. TEES fik mig ind på nogle gratis repetitionskurser. Jeg tog kurser i VVS-, tømrer-, svejse- og elektrikerarbejde. Det var rigtigt sjovt, og jeg mødte mange rare mennesker. Kurset tog seks måneder.«*

Da han havde fået genopfrisket sine gamle færdigheder, fik George kontakt til et havearkitektfirma, som arbejdede rundt omkring i Malta, og nu arbejder han på fuld tid igen. Han arbejder med et hold mænd, som tager rundt i Malta og arbejder med vedligeholdelse og reparation af transportinfrastrukturen såsom midterrabatten på motorveje, installation af lys- og afløbssystemer og generel renholdelse.

»Jeg arbejder udenfor og får rigtig meget ud af mit job. Vi kører fra den ene ende af landet til den anden.«

»Jeg arbejder udenfor og får rigtig meget ud af mit job. Vi kører fra den ene ende af landet til den anden«, praler han, i lyset af at hele den lille EU-medlemsstat kun dækker 316 kvadratkilometer.

Om aftenen spiller George guitar i et lokalt countryband — en anden lidenskab, som han har haft siden sin tidlige ungdom. George bliver genkendt af folk på gaden og i smarte hotelvestibuler og er lidt af en institution i lokalsamfundet, og med lidt hjælp fra vennerne har han vist, hvordan en person, som er oppe i årene, stadig kan gøre en forskel.

»Dette program gav mig en chance for at gøre noget helt nyt«, siger han. »Det er ligesom at starte forfra, jeg er tilbage på markedet.«

Iværksætterkultur

På rette spor med en mentorordning

»Jeg mente, at det var sådan en god idé at tilbyde luftpudebådture, at folk ville komme styrtende til, men sådan gik det ikke. Heldigvis gav mentorprogrammet mig den støtte, jeg havde behov for, for jeg lærte om markedsføring — og uden det ville min virksomhed ikke eksistere.«

Peeter Tarmet bor i Saku, i det frodige landskab uden for den estiske hovedstad Tallinn, og driver nu landets eneste luftpudebåd-service. I 2007 besluttede han, at han ikke længere ville tilbringe sit liv med at fremstille møbler, hvilket han havde gjort, siden han forlod universitetet otte år tidligere. »Jeg ville lave noget helt andet. Før arbejdede jeg altid alene i et støvet rum. Jeg så ikke meget dagslys og havde brug for noget frisk luft«, forklarer han. »Hvis du arbejder alene, har du selv ansvaret for alt, og hvis du er syg, eksisterer virksomheden ikke længere.«

Peeter fik sin store idé, mens han så Discovery Channel på tv. Programmet viste en lille luftpudebåd, der både kan køre på land og sejle på vandet. Jeg tænkte: »Sådan nogle har vi ikke i Estland. Jeg ville lave noget helt nyt.«

Det var et modigt skridt. Peeter og hans kone Birgit har to børn — Ken på 12 og Kendra på 10. En luftpudebåd koster 16 000 EUR, så de var nødt til at tage et lån for at få råd. »Indtil da var det bare snak, vi satte ikke noget på spil, men det var et afgørende øjeblik, da vi skulle skrive under på lånet. Vi skulle træffe en beslutning, og vi kunne ikke lave den om.« Peeter og hans forretningspartner Kalmer Kallasmaa investerede i tre små både, og på få måneder fik de startet forretningen op og begyndte at tilbyde ture i bådene til både turister og lokale.

Spørgsmål og svar

Men der var ikke medvind hele vejen. »Folk kendte ikke til os«, forklarer Peeter. »Det var noget helt nyt, og det tager tid.« De fik ikke så mange kunder, som de havde håbet. »Vi tænkte: Hvad gør vi forskert? Hvorfor sker der ikke noget? Der var mange spørgsmål.«

For at finde svarene henvendte Peeter sig til Estlands erhvervsudviklingscenter EAS' mentorprogram, som var samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Først ville han gerne lære noget om ledelse, økonomistyring og markedsføring, men på

»Måske har jeg opdaget et nyt menneske inden i mig, som godt kan lide at snakke. Hver gang jeg giver en præsentation, bliver det bedre.«

et møde med potentielle investorer blev han overbevist om, at markedsføring var vejen frem. *»Hvad er meningen med at blive en bedre leder eller styre sin økonomi, hvis du ikke kan sælge noget?«* påpeger han.

Hans udvalgte mentor, Kadi Elmeste, er markedsføringseksperter i byen Pärnu, og hun viste ham, hvordan man laver præsentationer og vælger de rigtige reklamekanaler. *»Alle tilbyder dig reklame, men det er ikke billigt, og hvis det ikke virker, taber du penge«*, forklarer han. Inden længe havde han indgået en aftale med Estlands største rejsebureau, Estravel.

»Det var rigtigt godt for mig at få denne uddannelse, for da jeg lavede møbler, behøvede jeg ikke at kunne sælge eller markedsføre. Jeg havde flere købere, end jeg kunne klare.« Faktisk synes Peeter nu, at han har fundet sit kald: at besøge og give præsentationer for kunder og markedsføre sin nye virksomhed. *»Jeg arbejder ikke længere alene«*, siger han tilfreds. *»Det er nyt for mig, og jeg er rigtig glad for mit arbejde. Jeg møder mennesker og kan kommunikere med dem. Måske har jeg opdaget et nyt menneske inden i mig, som godt kan lide at snakke. Hver gang jeg giver en præsentation, bliver det bedre.«*

Udvidelsesplaner

Partnerne planlægger at lancere et websted for at tiltrække internationale turister, hvor de vil tilbyde deres ydelser på seks sprog: engelsk, estisk, finsk, fransk, russisk og tysk. Omkring 25-35 % af deres kunder kommer i dag fra udlandet.

»Vi har store planer for fremtiden«, bekendtgør han. Det næste skridt er en bus udstyret med en sauna og restaurant. Deres faciliteter omfatter allerede bueskydningsbaner og et kursuslokale. Målet er at tilbyde en samlet pakke, så gæsterne sidst på dagen kan slappe af i varmen, nyde en tur i sauna, en drink eller et måltid mad, og endda blive kørt hjem.

»Vi vil forbedre kvaliteten i vores ydelser og sikre, at vores kunder har det godt, for hvis de har det godt, kommer de tilbage«, forklarer Peeter. Han håber, at han engang kan etablere et fast center, hvor han vil tilbyde konference- og restaurantfaciliteter samt en lang række fritids- og underholdningsaktiviteter. *»Uden den viden, jeg*

fik gennem mentorprogrammet«, tænker han højt, *»tror jeg ikke, at jeg ville have været, hvor jeg er i dag.«*

Grøn energi og turisme

Fra det lille kapel fra det 17. århundrede i Lagness i nærheden af Chichester på Englands sydkyst er der udsigt over bølgende bakker, vidtstrakte græsgange og fjerne horisonter. Det rummer nu fire komfortable dobbeltværelser med bad. *Sandra Barnes-Keywood* og hendes mand Charles har med kærlig hånd restaureret den tidligere ruin og gjort den til kernen i den bed and breakfast-virksomhed, de åbnede for otte år siden.

Dengang vidste de ikke, at et uddannelsesprogram, som blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, ville sætte Sandra i gang med at blive en prisvindende pioner inden for grøn turisme og en anerkendt »skaber og udvikler« med hensyn til fremme af miljøvenlig virksomhedspraksis.

Sandra blev født i Vestlondon. Men hun har altid elsket livet på landet og besluttede sig for at flytte til Chichester. Denne del af West Sussex er kendt som et enestående naturskønt område. Den vindomsuste flodmunding ved den nærliggende Pagham Havn — som er et tilflugtssted for vilde fugle — og bakkerne i South Downs er yndede mål for vandrere og naturelskere.

Med en højere uddannelse i hotelcatering og forvaltning købte Sandra en forfalden kro og lavede den om til en restaurant. Da parrets datter Jasmine blev født for 16 år siden, viste det sig imidlertid, at det var for svært at kombinere den lange arbejdstid med at passe et barn, og de solgte derfor. »Da Jasmine var omkring otte år gammel, besluttede jeg, at jeg gerne ville tilbage til hotel- og restaurationsbranchen«, erindrer Sandra, og et B&B-sted virkede som en fleksibel løsning.

En historie at fortælle

Som uddannet restauratør var hun skeptisk over for værdien af yderligere uddannelse. Men så betød et udbrud af mund- og klovsyge hos kvæget i Storbritannien, at mange små landvirksomheder kom i krise. Med støtte fra ESF lancerede Tourism South East en Rural Welcome-ordning, og i 2004 tilmeldte Sandra sig ordningen. »Jeg blev virkelig overrasket«, indrømmer hun. »Det gik op for mig, at man aldrig holder op med at lære.« Det viste hende, at selv om hun allerede drev B&B-stedet efter miljøretningslinjerne, fik hun ikke budskabet igennem til sine gæster, og at det kunne gøre en stor forskel at understrege hendes grønne idealer. »Jeg havde en historie at fortælle, men ingen hørte den«, siger hun.

»Den uddannelse ændrede min karriere. Jeg har aldrig set mig tilbage. Nu har jeg redskaberne til at gøre, hvad jeg vil, og jeg føler mig selvsikker.«

Kurset gav Sandra det skub, hun havde brug for. Da Jasmine blev født, var hun meget syg. Hun led af for højt blodtryk og fødte ved kejsersnit uden bedøvelse. Bagefter tilbragte hun tre måneder på hospitalet for at komme sig efter posttraumatisk stress og tog meget på i vægt. Så det var en udfordring igen at skulle drive en virksomhed. »Man mister sin selvtillid som mor«, forklarer hun, »men den uddannelse ændrede min karriere. Jeg har aldrig set mig tilbage. Nu har jeg redskaberne til at gøre, hvad jeg vil, og jeg føler mig selvsikker. Jeg føler mig ikke som den lille husmor, der holdt op med at arbejde. Den har hjulpet mig med at få mit liv tilbage på rette spor.«

»Vi er fuldstændigt optaget af miljøet«, fortsætter Sandra. »Vi mener, at grøn turisme er en filosofi, ikke et produkt.« Hun dyrker sin egen frugt, som hun lægger på gæsternes værelser eller laver syltetøj af til morgenmaden. Hun køber økologiske produkter fra lokale gårdbutikker og laver sine egne naturlige rengøringsmidler. Hun opfordrer gæsterne til at spare på strømmen og vandet og har skåret håndklædevasken ned med 43 %. Alt »gråt« spildevand genbruges til haven. Solpaneler opvarmer vandet, og »lysrør« kanaliserer dagslyset ind i badeværelser uden vinduer.

Sandra forsøger også at »give noget tilbage« til lokalsamfundet ved at være mentor for unge på 16, som ikke klarer sig så godt, og være coach for lokale universitetsstuderende. Hendes Green Tourism Payback Scheme har skaffet penge til cykelstativer i Pagham Havn og til at reparere skjul til fuglekiggere. Charles kombinerer nu sin grovsmedevirksomhed, hvor han fremstiller smedejernsmøbler og tilbehør, med miljørevision og fører tilsyn med hoteller rundt omkring i landet.

Uafhængigt vidneudsagn

Sandras arbejde har givet hende stor anerkendelse. Old Chapel Forge har en guldrating fra Green Tourism Business Scheme, som er Storbritanniens førende bæredygtige turismecertificeringsprogram. »Det gav mig troværdighed, fordi jeg var blevet uafhængigt bedømt. Jeg blev en foregangs virksomhed for Det Forenede Kongerige, som hjælper andre med at blive akkrediteret. Men jeg blev klar over, at den rådgivning, der blev tilbudt, var forældet, så jeg lavede mit eget uddannelsesprogram.« Nu hjælper hun gennem sit Green Training Company (<http://www.thegreentrainingcompany.co.uk/>) regionale afdelinger og turistor-

ganisationer i hele Storbritannien. Sandra og Charles har bl.a. vundet en Green Apple Award for arkitektur i 2006 for deres miljøvenlige restaurering af kapellet, Arun Business of the Year Award i 2007 og Sussex Sustainable Business Award i 2007-2008.

Sandra er nu en entusiastisk fortaler for uddannelse og har taget flere kurser. Netværksskabelse er bare en af fordelene. »Man kan blive isoleret i B&B-branchen«, påpeger hun. »Det er det, der er rart ved at tage rundt i landet og tale med folk. Man får tips af hinanden.« Sidste år havde Old Chapel Forge en belægningsgrad på 89 % sammenlignet med et gennemsnit på 54 % i området generelt.

»Jeg har været på en lang rejse. Da jeg først begyndte med grøn turisme her, syntes de fleste, at jeg var sær. De var bange for, at de kun ville få müsli til morgenmad eller noget i den still!« ler hun og tilføjer, at markedsundersøgelser viser, at gæsterne faktisk forventer højere allroundstandarder i forbindelse med grøn indkvartering.

Hendes gæster sætter helt klart pris på Sandras filosofi. John og Eunice Yates fra Gloucester i Vestengland fandt Old Chapel Forge på internettet. »Vi tænkte: »Det er lige os!«, siger Eunice. »Vi har ikke manglet noget.«

»Rural Welcome-projektet var en stor succes«, bekræfter Sue Gill fra Tourism South East. Arrangørerne håbede at nå 485 små virksomheder og endte med 622. Mere end 350 deltagere gik videre til yderligere uddannelse. »Det var virkelig noget, de havde brug for«, slutter hun.

»Bi«-virksomhed

Før han deltog i et kursus for vordende virksomhedsejere, var *Normunds Zeps* arbejdsløs mekaniker med interesse for bier og smag for honning. »Bierne flyver rundt og samler nektar inden for en radius på tre kilometer«, forklarer han. »De har brug for et passende område og et rent miljø, og de har brug for pleje.«

Normunds bor i en lille lejlighed ude på landet i Kalupe i Letland sammen med sin kone og to sønner, men gården ligger 76 km væk et sted, der hedder Grugules. »Min mor bor i det område nu«, siger han. »Det er der, min familie fik noget jord, da de gamle kollektive landbrug blev privatiseret.« Efter Sovjetunionens opløsning i 1990-1991 besluttede Letland at give det lille familielandbrug en renæssance. Tidligere statsejede kollektive landbrug blev delt i parceller, og borgerne fik lån, der kunne bruges til at købe jorden for.

Normunds tog eksamen fra Viskis landbohøjskole som maskinmekaniker. »Men livet hernede er en daglig kamp«, siger han, »og det kan være meget svært at finde et ordentligt job, selv om man har en uddannelse. Det meste af tiden blev jeg hjemme og passede drengene, mens min kone tog på arbejde. Men jeg gik også meget op i biavl. Jeg ville egentlig have det som en hobby, men så tænkte jeg, at jeg måske kunne gøre det til en forretning.«

Mere end en hobby

Normunds førte tanken ud i livet og besluttede at deltage i et projekt, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. »Jeg ville gerne ændre min situation«, siger han. »Jeg vidste, at jeg var nødt til at lære mere om erhvervslivet. Dette program tilbød et gratis kursus i, hvordan man driver en lille virksomhed, så jeg besluttede at springe ud i det.«

ESF støtter familier med børn, som ønsker at starte egen virksomhed. I det lettiske Daugavpilsdistrikt, hvor Normunds bor, og hvor man stadig kæmper for at komme ovenpå efter årtier med sovjetisk styre, blev der lanceret et projekt, som skulle udvikle knowhow i erhvervslivet og hjælpe folk med at starte egen virksomhed. Emnerne for kurset var bl.a. udarbejdelse og gennemførelse af en forretningsplan.

»Det var i grunden alt, hvad man har brug for at vide om at starte en virksomhed«, siger Normunds, »og det hele var gratis, også un-

»I dag kæmper vi stadig, livet er stadigvæk hårdt, men vi får noget ud af det. Efter min mening skal man blive ved med at udvikle sig.«

dervisningsmaterialerne. Da jeg var færdig med kurset, blev jeg registreret som ejer af en lille virksomhed og begyndte at arbejde.«

»Jeg begynder dagen ved sekstiden«, siger han. »Jeg drikker en kop kaffe og spiser lidt, og så er der en times køretur hen til mine bier.« Normunds kører på tværs af landet gennem et af de smukkeste landskaber i Letland. »Dette område er historisk«, siger han. »Der kan fortælles mange historier om dette område.«

Normunds passer 28 »bifamilier« og følger en rutine, der omfatter at tage sig af et stort område omkring bistaderne. *»Jeg slår græsset, mens bierne sover, og jeg tager mig generelt af området. Jeg kommer her tre dage om ugen. De andre to dage er jeg hjemme hos mine drenge.«*

En sværm af aktiviteter

Ud over honningfremstillerne er også resten af Zepsgården et énmandsbistade af aktivitet. Normunds starter tidligt og arbejder længe. Han er ved at sætte nogle historiske bygninger på grunden i stand og saver tømmer til et nyt tag til en stenlade. Han dyrker også grøntsager til familie og venner i midlertidige drivhuse, han selv har bygget. Hans kone og børn kommer forbi for at hjælpe, når det er muligt, men han arbejder stadig for det meste alene.

»Vi bruger ikke kemikalier her«, praler han. »Bierne udnytter flere blomsterarter i området og bevæger sig fra den ene til den anden i dagens løb og i løbet af årstiderne. Vi leverer et meget naturligt og sundt produkt.«

Normunds betragter sig nu som færdiguddannet biavler. Han producerer et ton honning af høj kvalitet om året, og han arbejder hårdt på at udvide virksomheden. *»Der er lang vej endnu, før jeg kan kalde mig en succesrig forretningsmand«, indrømmer han. »Det er stadig en kamp at forsørge min familie, men EU har givet mig en god start.«*

»Der er ingen tvivl — da jeg gik i gang, opdagede jeg, hvor nyttigt kurset i virkeligheden var. Mit liv var ærligt talt gået i stå, og denne oplevelse hjalp mig med at tænke praktisk. I dag kæmper vi stadig, livet er stadigvæk hårdt, men vi får noget ud af det. Efter min mening skal man blive ved med at udvikle sig. Har det kursus, jeg deltog i, gjort en forskel i mit liv? Ja, det har gjort en forskel i vores allesammens liv.«

Sikkerhed på bondegården

»Gården er et fantastisk sted for børn. Vi har maskinerne og dyrene, men de udgør også en potentiel fare.« Det siger *Gaetane Anselme*, som driver en lille gård sammen med sin familie i landsbyen Nevraumont i Belgien.

Gaetane giftede sig til sin mands gård i 1986 og lærte hurtigt alle fiduserne. Familien Anselme producerer sammen frisk mælk og æg og opdrætter grise. De arrangerer også undervisningsbesøg for børn og giver dem mulighed for at lære om livet på en gård og for at være med til at passe dyrene.

»Vi har mange dyr«, siger Gaetane. »Vi har alle slags fjerkræ — kyllinger, ænder og gæs, og vi har køer, grise osv. Børnene elsker det, og de lærer en hel masse. Vi viser børnene, hvordan der er på en gård. Vi lærer dem også at ride, og de lærer lidt om områdets historie, om landbrug og om landdistrikternes natur- og kulturarv. Det er en komplet oplevelse, som efter vores mening bringer dem tættere på deres rødder.«

Familien Anselme hilser børn i alle aldre velkommen til deres »undervisningsgård«. »De kommer fra lokalområdet og fra byer længere væk, som f.eks. Bruxelles og Antwerpen, og fra andre lande«, siger Gaetane. »Vi har arbejdet med skolebørn og andre grupper, enkeltpersoner, handicappede børn, ja, selv kommende skolelærere.«

Dyr er uforudsigelige

Sikkerhed prioriteres naturligvis højt, fortæller hun, men når man hver dag arbejder i det samme miljø, kan man let overse eventuelle risici. »Vores gæster kan blive en enkelt dag eller flere dage. Vi har forskellige indkvarteringsmuligheder. Selv hele familier kan bo her. Der er meget at tænke på, når der kommer mennesker, som måske ikke kender til livet på en gård. Vi har mange redskaber og maskiner her, og dyrene kan, selv om det er husdyr, være uforudsigelige.«

Gaetane ville sørge for, at hun gjorde alt, hvad der var muligt, for at garantere sikkerheden for de børn, der opholdt sig på gården. »Vi er alle så vant til gården«, siger hun, »så jeg er sikker på, at der er mange ting, jeg ikke tænkte på eller lagde mærke til — mulige farer.« Så i juli 2007 besluttede hun at bede om hjælp. Preventagriprogrammet, som blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, sendte gratis et hold inspektører, som skulle

»I dag tror jeg, at vi alle er mere trygge: mig selv og min familie, og også børnene og de andre besøgende, som kommer og bor her.«

se på gården med friske øjne og komme med forslag til, hvordan man bedst kan undgå ulykker.

At få øje på farerne

Gennem Preventagri tilbyder Den Europæiske Socialfond rådgivning og uddannelse, der sigter på at mindske antallet af arbejdsulykker og sundhedsrisici. Efter anmodning kommer et hold inspektører for at undersøge gårdens faciliteter, kontrollere sikkerhedsforholdene og gøre opmærksom på potentielle farer. De kan derefter informere gårdejerne om de foranstaltninger, de skal træffe for at forhindre ulykker. I forbindelse med projektet afholdes også sikkerhedsrelaterede konferencer og uddannelseskurser.

»Inspektionsholdet var her en hel dag«, forklarer Gaetane. »De undersøgte alt, også ting, jeg ikke ville have tænkt på, som f.eks. hvor vi opbevarer vores redskaber, landbrugsredskaber, spande, ja, selv legetøj, eller hvordan man vælger de rigtige dyr til demonstration.«

Hun siger, at en af børnenes yndlingsaktiviteter er at lære, hvordan man malker en ko. *»Vores køer kender os godt og slapper af og er godt tilpas, når vi er der, men nogle af dem bliver nervøse over for fremmede og især små børn. Inspektørerne gjorde os opmærksomme på den slags.«*

»Jeg synes, at dette initiativ har hjulpet os med at yde den bedste service og give vores små gæster den sikrest mulige oplevelse«, siger Gaetane. »Ja, det var meget nyttigt. Takket være programmet har vi ændret den måde, vi ser på gårdmiljøet, og i dag tror jeg, at vi alle er mere trygge: mig selv og min familie, og også børnene og de andre besøgende, som kommer og bor her.«

En byggevirksomhed har brug for et solidt grundlag

»Jeg har arbejdet hårdt for at skabe min egen virksomhed fra bunden. Da jeg var lige ved at miste alt, indså jeg, at jeg var nødt til at foretage nogle store forandringer«, siger *José Salmerón Guindos*.

Han er 47 år gammel og direktør for en hurtigt voksende mellemstor virksomhed, Grupo Salmerón, med speciale i metalarbejde og byggeprodukter og -tjenesteydelser. Mens han sidder og spiser morgenmad ved swimmingpoolen ved sit hus på landet, ligner José virkelig en succesrig forretningsmand.

Hans vej til succes har imidlertid ikke altid været let. Han voksede op i det vilde, smukke område i nærheden af Sierra Nevada. Da han er søn af en husmand, var hans barndom ikke let. »Da jeg var barn, kom alt det, vi havde på vores tallerken eller i huset, fra jorden eller dyrene«, siger han. »Vi havde ikke en gang elektricitet, før jeg blev 15.«

Selv om hans forældre ville have ham til at fortsætte inden for landbruget, havde José andre planer. »Jeg så, at mine forældre ikke udviklede sig. Jeg ville prøve en anden måde at leve og tjene penge på.« Han gik ud af skolen som 14-årig uden et officielt eksamensbevis. Da han imidlertid arbejdede hårdt og var god til at tilpasse sig, gik han i gang med mange forskellige slags arbejde — i landbruget, i militæret, med dyr og inden for byggebranchen. Til sidst opdagede han, at han havde evner for metalarbejde, og lærte at svejse.

I 1983 startede han med penge, som han lånte af venner og familie, sin egen fabrik, der fremstillede personbilanhængere og byggetilbehør. I begyndelsen drev han virksomheden fra et lille lokale på 20 m², og sammen med sin kone, Concepción, tog han sig af alle aspekter af virksomheden. I de første år var udviklingen imidlertid tilfældig. »Vi drev den i virkeligheden ikke som en virksomhed. Sandt at sige vidste vi ikke, hvad en virksomhed var«, erindrer José. »Det foregik ofte på bedste beskub.« Virksomheden overtog deres liv, fordi de valgte at spille en praktisk rolle i alle funktioner. »Jeg troede, at jeg kunne gøre alting selv«, siger han.

Vendepunktet

Så kom krisen. De mistede deres største kunde, og virksomheden var på falllittens rand. Efter at have investeret så meget af

»Jeg har lært, at det vigtigste i en virksomhed er menneskene. Jeg er meget stolt af det hold, vi har opbygget.«

sig selv i virksomheden fik José en dyb depression. »I omkring halvandet år faldt aktiviteten i virksomheden til næsten ingenting«, siger han.

Han gik til en psykolog, og tingene begyndte at vende — både personligt og arbejdsmæssigt. Terapeuten mente, at virksomhedsuddannelse kunne ændre Josés måde at drive virksomhed på og lette presset. Så han tog et kursus for iværksættere, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond og forvaltet af EOI Business School. På kurset får iværksættere rådgivning og undervisning i, hvordan de kan forbedre deres virksomheder og udvide deres markeder ved at indføre innovativ praksis og øget netværksskabelse.

Han var en entusiastisk elev. »Det oprindelige kursus skulle være på 500 timer. Jeg tror, at jeg havde omkring 1000«, ler han. »Jeg jagtede mine lærere ned ad gangene efter timerne og stillede spørgsmål.«

Undervisningen ændrede hans måde at opfatte erhvervslivet på. »Jeg lærte, at det ikke er nok at være god til sit arbejde, hvis man skal drive en virksomhed. Man kan være den bedste arbejder, men det betyder ikke, at man bliver den bedste leder. Det kræver uddannelse at lede en virksomhed«, siger han. José anvendte det, han lærte på kurset, i sin virksomhed og ændrede måden, den fungerede på, ved at ansætte teknisk personale og indføre nye processer. »Jeg kunne føre det, jeg lærte, ud i livet«, siger han. »Jeg kunne se resultaterne med det samme.«

Ændringen

Virksomheden er nu blevet diversificeret og vokser hurtigt. I de sidste 7-8 år er personalet blevet fordoblet til over 70 fuldtidsansatte. Siden 2005 har virksomheden haft fire afdelinger, som tager sig af fremstilling af anhængere og små dekorative metalartikler, fast ejendom og ejendomsforvaltning, større ingeniørprojekter, som f.eks. skeletter til indkøbscentre eller fabrikker, og distribution af aluminiumsartikler såsom garagedøre, rammer eller gelændere.

Virksomhedens årsindtægt er nu omkring 10 mio. EUR, og der er planer om at udvide fabrikken til det dobbelte i løbet af de

næste tre år. Han fastholder imidlertid, at penge ikke er den primære drivkraft. »Mit hovedmål er at gøre tingene godt, og jeg håber, at andre virksomheder kan lære af mine erfaringer og bruge mine metoder.«

Efter de positive erfaringer er José nu blevet en stor tilhænger af uddannelse, og det er blevet centralt for virksomheden. En anden prioritet er at støtte det lokalsamfund og den region, hvor han har boet hele sit liv. »Vi foretrækker at ansætte personer fra lokalområdet. Hvis de har en grunduddannelse, kan de lære mere i virksomheden og blive inddraget i den.«

»Jeg har lært, at det vigtigste i en virksomhed er menneskene. Jeg er meget stolt af det hold, vi har opbygget. Sammen er vi klar til fremtiden ... uanset, hvad den bringer«, siger han. »Jeg har fået noget, jeg ikke havde drømt om. Jeg kunne ikke have drømt om det, for jeg vidste ikke, at det eksisterede.«

En fremtid på landet

Frugtavler har været grundpillen i landdistrikterne i Dâmbovița Amt i det østlige Rumænien i generationer. Regionens særlige geografiske kendetegn — jorden, klimaet og nedbøren — er ideelle til denne type landbrug. De økonomiske betingelser er imidlertid ikke så gunstige.

Mange unge fra området opgiver livet på landet og flytter til byerne. Men *Florin Istrate* er en af de lokale, der bryder denne udvikling. Han er stolt af den region, hvor han har boet hele sit liv, og han arbejder hårdt for at forbedre forholdene for sig selv og andre.

Han er søn af mindre frugtavlere og lærte i en ung alder, hvordan man dyrker jorden. *»Frugtavler har været det vigtigste her i området i generationer. Det var naturligt for mig at videreføre dette arbejde«,* siger den 39-årige Florin. *»Dette er et af de få områder, hvor frugtavler stadig udvikler sig. Vi indfører nye teknikker, og jeg vil være en del af denne udvikling.«*

Da han til sidst overtog familiens gård, købte han mere jord og plantede flere frugttræer — hovedsageligt æbletræer og nogle pæretræer. *»Vi producerer for tiden omkring 70 tons æbler om året«,* siger han og tilføjer, at han ønsker at udvide yderligere i fremtiden.

Men landbrug er ikke nok til at forsørge ham, hans kone og deres 10 år gamle søn. Han har brugt sin viden og erfaring på området til at blive landbrugsvaluar. *»Når forsikringsmæglere sælger policer til landmænd, kontrollerer jeg, at alt er korrekt«,* siger han. *»Man skal have særligt kendskab til landbrug og lokale kontakter.«*

Florin tager initiativet

Florin spiller også en førende rolle i de regionale og nationale fagforeninger for landmænd og er vicepræsident i den nationale rumænske landbrugshandelssammenslutning, AGROSTAR. Han er involveret i mange aktiviteter, som skal bidrage til at udvikle regionerne og hjælpe husmænd med at skabe et bæredygtigt udkomme til dem selv. *»Jeg vil overtale folk til ikke at rejse væk. Jeg fortæller dem, hvordan de skal udvikle deres virksomheder«,* siger han.

»Dette er et af de få områder, hvor frugtavl stadig udvikler sig. Vi indfører nye teknikker, og jeg vil være en del af denne udvikling.«

»Jeg arbejder på at samle landmænd, som sælger de samme produkter, og få dem til at arbejde i kooperativer«, fortsætter han. »For øjeblikket har vi en stor produktion, men vi har ikke de rigtige forhold til at opbevare og emballere frugt. Det ønsker jeg at forbedre.«

I de seneste år har Florin besøgt andre områder i Europa. *»Vi kører et projekt sammen med partnere fra Galicien i Spanien«, siger han. »Vi har set, hvordan de driver deres virksomheder dér og afholder kurser for at formidle denne viden.«* De ser på emner såsom opbevaring, emballering og forhandling med supermarkeder. *»Jeg så, at vores naturforhold sikkert er bedre end i Spanien, men vi kan ikke udnytte dem. Vi har problemer med vores infrastruktur — f.eks. vejnettet«,* forklarer han.

Uddannelse

I begyndelsen af 2009 blev han regional koordinator for et projekt, der skal udvikle dette landdistrikt yderligere. Med initiativet, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, tilbydes uddannelse og information til lokalsamfundet. Formålet med det er at hjælpe befolkningen med at øge deres indtægt fra landbruget og udvide til andre områder.

»Projektet hjælper landmænd med at udvikle sig fra kun at dyrke til sig selv henimod at sælge deres produkter og opbygge virksomheder«, siger Florin. 750 landmænd fra fire områder i Rumænien vil deltage i forskellige kurser over en periode på tre år. Modulerne drejer sig om fem emner:

- udvikling af håndværkervirksomheder
- transport og distribution af landbrugsprodukter
- hoteller og udvikling af landboturismevirksomheder
- udvikling af jagt- og fiskevirksomheder
- udvikling af socialforsorgstjenester.

Florin har store forventninger til, at det hårde arbejde vil betale sig. *»Jeg håber, at vi om fem år har en helt anden situation her«,* slutter han. *»Det er min mission at hjælpe så mange som muligt og at udvikle området og dets infrastruktur.«*

Nye kompetencer

En ny chance, en ny karriere

Marie Therese Vella har brugt det meste af sit voksne liv på at opfostre sine to børn i Iklin, en forholdsvis moderne landsby, der ligger i Maltas centrum. Da de blev store og kom i skole, havde hun mere tid til sine store interesser gennem mange år, som var at male og fotografere, men hun ville også gerne være produktiv og tjene penge. Efter at have gået hjemme i flere år vidste hun ikke, hvor hun skulle begynde.

»Da jeg var yngre, arbejdede jeg som assistent på et notarkontor«, forklarer hun, »men jeg var nødt til at holde op, fordi jeg dengang prioriterede min familie. At opfostre børn er en vidunderlig og vigtig oplevelse. Jeg har to dejlige børn. Min datter er snart færdig med gymnasiet, og min søn studerer design på Kunst- og Designinstituttet i Mosta. Det var været en stor glæde at være forælder, men da børnene blev ældre og mere selvstændige, begyndte jeg at føle, at der manglede noget. Jeg ville ud og begynde at arbejde igen.«

Med igen

Uddannelses- og beskæftigelsesordningen (TEES), der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, tilbød arbejdsløse over 40 i hele Malta et uddannelsesprogram i tre faser, bl.a. arbejde med kernekvalifikationer, evner og egnethedstest, fundamentale færdigheder, særlige intensive uddannelsesforløb og jobtræning for at hjælpe dem med at vende tilbage til arbejdsmarkedet.

»Jeg hørte om TEES på tv, tror jeg«, siger Marie Therese. »Der var en stor kampagne, den var på reklametavler og i radioen over hele øen.«

TEES-kurserne omfattede forløb, der sigtede på at give deltagerne ny indsigt i deres personlige behov og motivation, hvorfor de ønskede at arbejde, og hvilken slags arbejde de ville have. *»Reintegration var et vigtigt begreb for os på kurset«,* siger Marie Therese. *»Vi havde computerundervisning og blev undervist i lederfærdigheder og andre tilknyttede emner, men det var arbejdet med psykologerne, der virkelig fik én til at tænke. Jeg fandt ud af, at jeg ville være en del af verden igen, arbejde med mennesker og gøre noget godt for nogen.«*

»Jeg fandt ud af, at jeg ville være en del af verden igen, arbejde med mennesker og gøre noget godt for nogen.«

At dele byrden

TEES hjalp Marie Therese med at finde en arbejdsgiver. »Efter to måneder på kurset begyndte jeg at arbejde hos Temi Zammit Foundation«, forklarer hun. »De betalte halvdelen af min løn, mens uddannelsesordningen betalte den anden halvdel. Efter yderligere seks måneder ansatte TZF mig som færdiguddannet medarbejder.«

Tre år senere arbejder Marie Therese stadig for TZF, nu som leder, og planlægger og gennemfører internationale projekter, der sigter på at hjælpe mennesker og fremme regional udvikling. Et af hendes seneste projekter gik ud på at samle unge mennesker fra Malta og fra hele EU til et europæisk parlament for unge, som blev afholdt i Venedig.

»Jeg er utrolig glad for mit arbejde«, siger hun, »og jeg tror bestemt, at der også er fordele for virksomheder og organisationer, der vil ansætte ældre mennesker, dem over 40«, ligesom mig. Vi har erfaring og dømmekraft og masser af energi.«

Tilpasninger og belønninger

Marie Therese bruger stadig tid på at passe sin familie, men hendes nye opgaver som udearbejdende mor betyder, at hendes børn har måttet afgive nogle privilegier. »Jeg er mindre til rådighed for mine børn nu, men de er store og har ikke så meget brug for mig som før, og de ved, at jeg også arbejder for dem.«

»Jeg møder mange mennesker i mit job. Jeg arbejder med internationale partnere og tager mig hver uge af forskellige projekter, og jeg får også mulighed for at rejse. Jeg troede aldrig, at jeg ville komme til at lave den slags arbejde, og det ville ikke være sket uden TEES-uddannelsesprogrammet og Den Europæiske Socialfond.«

Det er lettere at løse problemerne med lidt støtte

»Dette er et ideelt job for mig, fordi jeg kan lide at arbejde alene. Jeg ved, hvad jeg skal gøre, og der er ingen, der giver mig ordrer. Jeg forsøger altid at gøre arbejdet så godt, jeg kan, og jeg synes, at jeg har gjort mig fortjent til mine kollegers respekt.«

Andreas Apatzidis er fuld af varm entusiasme og nervøs energi. Han slapper af i det cypriotiske solskin og fortæller om sine opgaver som chauffør for bager- og fødevareretailhandelsfirmaet Zorbas. »Når folk beder mig om at hjælpe eller lave ekstra arbejde, gør jeg det altid. Jeg har også et godt forhold til mine overordnede. Af og til er jeg alene hele dagen, men jeg laver mit arbejde og tager hjem bagefter, og det er sådan, jeg kan lide det. Jeg ville ikke kunne holde ud at være lukket inde det samme sted hele dagen, hver dag.«

Andreas er nået langt. Han flyttede til Larnaka i Cypern i 1995 fra sit hjemsted Thessaloniki i Grækenland. Der havde han lært bogholderi, før han fuldførte tre års militærtjeneste. Da han forlod hæren, syntes han, at det var svært at slå sig til ro i et passende job selv med hans uddannelse. Så da han læste i en avis, at man i Cypern rekrutterede frivillige til landets egne væbnede styrker, meldte han sig til en periode på fem år.

I Cypern mødte Andreas sin kone Helen, og de blev gift i 1999. Hun havde allerede to døtre, Maria og Georgina, og parret fik snart to børn sammen, Giannis på ni år og Andrea på fire år. Efter at hans kontrakt med hæren udløb, tog han et job i et energiselskab. Men som eneforsørger for en familie på seks blev det hårde tider, da han pludselig blev arbejdsløs.

Familieansvar

Andreas mistede sin selvtillid. »Min sindstilstand var meget dårlig«, indrømmer han. »Jeg ville ikke engang gå til samtaler. Men så hørte jeg om et program for mennesker med problemer, som blev støttet af EU. Jeg gik til socialvæsenet og sagde til dem, at jeg havde brug for hjælp. Jeg var nødt til at forsørge min familie.« I juli 2006 begyndte Andreas på ordningen for erhvervsuddannelse og hjælp til modtagere af offentlige ydelser til at komme i arbejde, som blev samfinansieret gennem Den Europæiske Socialfond. »Det er det bedste, der er sket for mig«, siger han. »Mit liv ændrede sig fuldstændigt.«

»Takket være programmet blev jeg meget roligere. Jeg følte ikke længere, at alle var imod mig eller talte om mig bag min ryg. Jeg følte mig socialt accepteret.«

Programmet omfattede et kursus i to dele: to uger med undervisning i faglige kompetencer og kompetencer i problemløsning og derefter to uger med informationsteknologi i Nicosia. *»Kurset handlede om at kende sig selv bedre og klare forskellige situationer på arbejdspladsen. På det tidspunkt var hele familien meget stresset og nervøs. Men takket være programmet blev jeg meget roligere. Jeg lærte, hvordan jeg skulle opføre mig bedre — jeg var ikke vred mere. Jeg følte ikke længere, at alle var imod mig eller talte om mig bag min ryg. Jeg følte mig socialt accepteret.«*

Det var lidt som at begynde at gå i skole igen, og han har stadig de bøger, han brugte. Ved kurssets afslutning bevarede han sin indtægt ved hjælp af programmet, mens socialarbejdere hjalp ham med at søge ledige stillinger. Det første job, han søgte, var ved et samleband på en fabrik, og Andreas vidste, at det ikke var noget for ham. *»Da jeg sagde til dem, at jeg ikke kunne lide det, sagde de ikke, at jeg skulle tage det«,* bemærker han taknemmeligt. Til sidst startede han i maj 2007 hos Zorbas, og han har aldrig set sig tilbage. Han sætter pris på den uafhængighed, jobbet giver ham, og på arbejdsgivernes tillid til ham.

Det første år fik han stadigvæk både økonomisk og moralsk støtte. I seks måneder besøgte medarbejdere fra programmet og virksomhedens personaleafdeling ham regelmæssigt for at se, hvordan han havde det, og for at finde ud af, om han havde problemer. Både Andreas og hans arbejdsgivere udfyldte spørgeskemaer om hans fremskridt.

Rundt omkring

Nu kender Andreas sit arbejde godt. Han står op kl. 4 om morgenen hver dag for at køre de 10 minutter til virksomheden. Der er hans første opgave at læsse de forberedte vogne med mad ind i varevognen og levere dem til forretninger mellem Larnaka og Nicosia. Han er tilbage på fabrikken kl. 8 for at desinficere bilen og læsse den igen med flere retter til en anden runde leveringer. Han tager ind til de samme forretninger for at hente de tomme vogne og vender derefter igen tilbage til basen. Trafikken i Nicosia betyder, at han sjældent kommer tilbage inden kl. 12, som er slutningen på hans officielle arbejdsdag, men det generer ham ikke. Han bliver somme tider på arbejdet, hvis der er mere at lave, og han siger, at overtidsbetalingen er lige, hvad familien har brug for.

Han kan også vælge at arbejde en søndag og tage fri i ugens løb, hvorved han undgår den tætte trafik til daglig. Hans job bringer ham rundt omkring, og han kan godt lide at sludre med ekspedienterne i forretningerne.

Andreas' arbejdsgivere værdsætter både hans arbejde og det program, der sendte ham ud. *»Det er en god ordning, fordi staten giver et tilskud«,* siger Zorbas' personalechef, Zacharias Joannou. *»Arbejdsgiverne har brug for et incitament til at hjælpe folk.«*

Hjemme i familiens kompakte lejlighed på første sal omfavner Andreas sin kone og sine børn. Han kontrollerer, om Giannis — som er ivrig efter at slippe væk og spille fodbold med sine venner — har lavet lektier. *»Det var meget hårdt, da Andreas var arbejdsløs«,* siger Helen eftertænksomt. *»Kurset har hjulpet ham med at lære sig selv bedre at kende, og han har forandret sig. Han har det ikke længere dårligt med sig selv. Vrede er en del af livet, men nu ved han, hvordan han skal tackle den.«*

»Vi ved, at vi ikke er alene«, tilføjer hun. *»Der er nogen, der kan hjælpe, selv om vi har et familieproblem — nogen at tale med. Nu klarer vi os godt. Programmet var et mirakel.«*

Formel anerkendelse til en god arbejder

Zsolt Korcz elsker at arbejde. »Jeg er arbejdsnarkoman«, indrømmer han. Uanset om han maler sin lejlighed med stærke farver, passer sine små sønner eller laver husarbejde, har han brug for at være aktiv. Siden han gik ud af skolen i en alder af 14, har Zsolt altid arbejdet hårdt. Han kommer fra en stor familie i Zalaegerszeg i Ungarn — han er én ud af 12 søskende — og hans forældre havde brug for den indtægt, han og hans tre brødre kunne skaffe. »Min far kunne ikke tjene nok«, forklarer han.

Zsolt startede som tømrerlærling og fortsatte med tilfældige job inden for fjerkræavl og malkekvægbrug. Efter at han havde af-tjent sin militærtjeneste i 1994, gik han ind i byggebranchen, hvor han lavede murer- og malerarbejde. »Jeg har haft så mange job«, bemærker han. »Jeg tog det, der var.«

I 2003 flyttede han og hans partner, Aniko, sammen, og året efter blev deres første søn, David, født. På det tidspunkt begyndte han at blive bekymret for deres indtægt. »Jeg havde ingen uddannelse, så selv om jeg udførte murerarbejde, fik jeg ikke løn efter, hvad jeg var værd, og jeg havde ingen sikkerhed«, forklarer han. Han siger, at han som ufaglært kun fik halvdelen af en faglært arbejders løn.

I skole igen

Zsolt kom allerede regelmæssigt på det lokale jobcenter for at finde nye ansættelsesmuligheder. Det var der, han hørte om den første ungarsk-danske produktions-skole, der var blevet stiftet i Zalaegerszeg for 15 år siden. Først afviste han tanken om at begynde at gå i skole igen, fordi han var bange for, at han havde glemt, hvordan man lærer, men Aniko overtalte ham til at tage springet. I juni 2006 påbegyndte han et fulltidskursus af et års varighed, som skulle give unge arbejdsløse og socialt dårligt stillede erhvervs-mæssige kvalifikationer samt sociale og uddannelsesmæssige færdigheder. 36 deltagere fik undervisning i murerarbejde, madlavning eller som klejnsmed gennem et projekt, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Mål for kvinder og romaer sikrede, at 30 % af eleverne kom fra romanibefolkningen. 35 af dem gennemførte kurset, og 31 fik arbejde efter kursets afslutning.

Til sin overraskelse fandt Zsolt ud af, at han nød hvert eneste øjeblik. »Jeg elskede det, jeg gik ikke glip af en eneste dag, og mit arbejde

»Nu kan jeg bevise, at jeg er uddannet murer, og jeg arbejder meget. Jeg er stolt over mit arbejde, og eksamensbeviset gør en stor forskel.«

var godt. Jeg var ofte bedre og hurtigere end mine kolleger, fordi jeg havde erfaring. Det var også meget nyttigt at lære sociale færdigheder. Lærerne var opmærksomme på mig personligt, og hvis jeg havde spørgsmål, besvarede de dem. De sagde aldrig nej.« Han bestod de fem endelige prøver, som omfattede sundhed og sikkerhed samt tekniske færdigheder, med bravur.

Den danske model

Den banebrydende skole blev oprettet i 1993 med støtte fra det danske undervisningsministerium. »Vi får ikke statsstøtte, men er afhængige af lokale partnere og EU-støtte«, forklarer projektleder Máté Molnár. I årenes løb har den hjulpet omkring 1 500 unge mennesker med at opnå kvalifikationer i efterspurgte brancher. »Der er flere og flere unge uden en passende uddannelse, og vi hjælper dem med at erhverve de færdigheder, de har brug for i samfundet generelt.«

Under hele kurset var Zsolt ansat af skolen og fik mindstelønnen. »Ellers ville det have været umuligt«, indrømmer han. »Først troede jeg, at jeg var nødt til at arbejde mere for at betale for det — men jeg ville ikke have haft råd, hvis jeg selv havde skullet betale.« Deltagerne hjalp med at ombygge og nyindrette bygningerne i nærheden af den tidligere grundskole, som huser produktions-skolen, således at de kan bruges som klasseværelser.

Sæsonarbejde

»Zsolt er en fantastisk murer«, siger Máté. »Han er meget effektiv. Problemet i byggebranchen er, at arbejdet standser om vinteren, og arbejdsgiverne foretrækker at afskedige medarbejderne. Han er offer for den strategi, og vi vil gerne gøre en ende på den. Det er et stort problem for familier uden økonomiske ressourcer.« Skolen tilbyder rådgivning om både jobsøgning og om, hvordan man får sociale ydelser til elevernes familier.

Zsolts partner er stadig på barselsorlov fra sit rengørings- og cateringjob i en stor restaurant og tager sig af deres anden søn, den et år gamle Adam. »Det er ikke altid let at finde børnepasning, fordi der ikke er steder nok«, forklarer Aniko, som kommer fra en familie af musikalske romaer og har slægtninge, som spiller i et sigøj-

nerorkester. Men som faglært fik Zsolt og hans familie ret til at flytte ind i en større lejlighed i socialt boligbyggeri, da Adam blev født. Han fik forskud på lønnen, så han kunne sikre sig lejligheden.

Han siger, at han er meget glad. »Det endte godt. Det, jeg havde brug for, var eksamensbeviset, for ellers kunne jeg ikke bevise, at jeg kunne udføre arbejdet. Nu kan jeg vise, at jeg er uddannet murer, og jeg arbejder meget. Jeg er stolt over mit arbejde — jeg elsker det bare — og eksamensbeviset gør en stor forskel. Jeg keder mig aldrig, for vi tager altid til forskellige steder og gør forskellige ting. Jeg har altid arbejdet — jeg er aldrig blevet hjemme. Jeg elsker mit fag, og det har altid været mit ønske at få en uddannelse, få bedre job og en højere løn. Jeg vil kunne forsørge min familie. De kommer i første række.«

»Vi var meget glade for, at Zsolt fik denne mulighed«, bekræfter Aniko. »At modtage brevet fra produktionskolen var en slags mirakel — det viser bare, at der virkelig sker mirakler!«

Investering i en god nattesøvn

»Jeg er nysgerrig af natur. Jeg kan godt lide at arbejde. Nu lærer jeg noget nyt hver dag — jeg lærer, hvordan man løser problemer. Det er meget tilfredsstillende«, siger **Daniel Dellisse** med et smil. »Jeg har været meget heldig — men man skal ville arbejde.«

Daniel har siden 1987 været ansat i et firma, som fremstiller og eksporterer pvc-produkter til byggebranchen og har sæde i Roeselare i det nordlige Belgien. Fremstillingen foregår døgnet rundt, og i 21 år arbejdede han på natholdet, først som pakker og derefter som tekniker i ekstruderingsprocessen, som er formning af plastic til vinduesrammer og døre. Men for ca. to år siden begyndte det unaturlige mønster med at bytte om på nat og dag at påvirke ham, og Daniel fik sværere og sværere ved at sove.

Et efteruddannelsesprogram, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp med at genoprette freden i hjemmet hos familien Dellisse.

»Det var et stort problem for mig, og min læge sagde, at det bedste ville være at begynde at arbejde om dagen«, husker Daniel. »Han tilbød mig sovepiller, men jeg ville ikke begynde at tage medicin.« Han var ikke det eneste offer — forstyrrelsen påvirkede også hans familieliv. Om lørdagen skulle han indhente den søvn, han havde mistet fredag nat, så han kunne ikke nyde weekenden sammen med sin kone Dina eller hengive sig til parrets lidenskab: at gå ture og vandre.

Jobmangel

Daniel har arbejdet hårdt hele sit liv. Hans far døde, da han var ni år gammel, og hans mor stod tilbage med fire drenge. Han gik ud af skolen som 14-årig for at gå i lære som tømrer. »Vi skulle have mad på bordet«, forklarer han resigneret. Han gik videre til en række job, bl.a. ved samlebåndet hos en førende bilfabrikant, og han indrømmer, at han slet ikke kunne lide det. Efter at han var blevet gift i 1979, gik det byggefirma, han da arbejdede for, konkurs, og Daniel blev arbejdsløs.

»Det var meget svært at finde arbejde«, husker han. Så da der blev en stilling ledig på natholdet hos Deceuninck, var han glad for det. »Det var det eneste interessante tilbud, og jeg kunne begynde med det samme ... og pengene var meget velkomne.« På det tidspunkt

»Jeg kan godt lide at arbejde. Nu lærer jeg noget nyt hver dag — jeg lærer, hvordan man løser problemer. Det er meget tilfredsstillende.«

havde parret en nyfødt datter, Sarah, så når Dina arbejdede om eftermiddagen, og Daniel sov om morgenen, kunne de indrette deres tid hensigtsmæssigt og tage sig af hende.

Men han lagde mærke til en ændring, da han blev ældre. Efter lægens råd talte han med arbejdsgiverne om at skifte hold. Men det kunne kun lade sig gøre, hvis han kunne vise, at han kunne klare et nyt job, som krævede efteruddannelse, fordi mulighederne i andre dele af virksomheden var begrænsede. »Det var mange år siden, jeg havde brugt maskinerne, og nu er det hele automatisk. Virksomheden sagde: »Vi har en stilling til dig, men først skal du ajourføre dine kompetencer.« Deceuninck meldte ham til deres efteruddannelsesprogram Excellent Learning, som administreres af den flamske jobtjeneste *Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding* (VDAB). »Det var en udfordring, men også en glæde for mig at genopdage maskinerne«, siger Daniel.

Kurset gav ham mulighed for at få en stilling i virksomhedens forsknings- og uddannelsescenter med at teste pvc-rammer, undervise selvstændige entreprenører i, hvordan døre og vinduer formes og tilpasses, og med at forske i nye teknikker og materialer. »Der er altid nyskabelser på vej. Virksomheden er nødt til at innovere for at udvide, og det har altid interesseret mig. Jeg kan lide mit arbejde, og jeg har altid taget kurser for at blive bedre. Det er ikke rart at gå på arbejde, hvis man ikke kan lide det«, påpeger han. Som en del af et hold af ingeniører, kontorfunktionærer og operatører har han delt sin viden med besøgende fra andre europæiske afdelinger.

Nu nyder jeg livet

Han startede på den nye ordning med dagarbejde i januar 2008. »Det tog mig fem måneder at begynde at sove godt«, mindes han. »I begyndelsen vågnede jeg efter tre eller fire timer. Min kone sagde, at jeg skulle blive liggende, men det kunne jeg ikke. Jeg stod op og så fjernsyn, og i løbet af eftermiddagen blev jeg meget træt.« Men inden juni sov han seks timer i træk om natten. »Det har forandret mit liv fuldstændigt«, siger han. »Natten er trods alt beregnet til at sove i.«

Daniel har en normal 40 timers arbejdsuge og har tidligere fri fredag eftermiddag. »Jeg har mere tid sammen med min kone, og jeg har fri hver weekend. Jeg nyder livet mere.« Han og Dina er blevet medlem af en vandrekлуб, og om lørdagen og søndagen går de

normalt 20-30 km om dagen ad ruter i Flandern og Nederlandene. Et halvt år efter at han var begyndt på dagarbejdet, havde han og hans kone tilbagelagt 900 km, og hans mål er nu at gennemføre en nonstopgætur på 100 km. Han har afpudset sine gamle tømmerfærdigheder for at sætte værelserne i deres hus i stand, og som om dét ikke var nok til at holde én person beskæftiget, er Daniel også en ivrig opdrætter af bogfinker, og han træner omhyggeligt sine kælesangfugle til at gentage enkle melodier og deltager i konkurrencer, hvor de bedste fugle kan synge op til 800 sange i timen.

Selv om han har ret til en ekstra fridag hver måned, siger Daniel, at han sjældent tager den. »Jeg har gode kolleger, og ugen går så hurtigt, at jeg ikke tænker på at tage fri.«

Karriereudvikling

»Jeg kan lide mit arbejde«, siger **Biliana Filipova** fra Dupnitsa i Bulgarien. »Jeg er konstant på farten, og hver dag er forskellig fra de andre.«

Som regional leder af en stor kæde af tankstationer tilbringer den 33-årige Biliana meget af sin tid på vejene, når hun kører mellem 19 tankstationer. Hun har det overordnede ansvar for den daglige drift af tankstationerne, og hendes opgaver omfatter at være personalechef, at sørge for, at udstyret bliver vedligeholdt, og at der bestilles beholdninger, samt at tage sig af juridiske spørgsmål og reagere på nødsituationer såsom oversvømmelser.

Hun blev forfremmet til den nuværende stilling i marts 2008, hvor hun tidligere kun forvaltede én tankstation. »Der er meget mere ansvar«, siger hun. »Men jeg vidste, hvad jobbet indebar, da jeg tidligere var afløser for den regionale leder.«

Hun skitserer de egenskaber, hun har brug for i sit job: »Jeg kan bevare roen og reagere hurtigt — det er vigtigt, og jeg er ofte nødt til at tage mig af mange ting samtidig. Jeg er nødt til at prioritere og være velorganiseret. Det er et ansvarsfuldt job. Jeg er nødt til at træffe beslutninger alene. Det kan koste mange penge.« Der er også vigtige sikkerhedshensyn, tilføjer hun: »Med tankvognene er det f.eks. meget vigtigt at følge de korrekte procedurer. Der er store potentielle farer.«

Retningsændring

Biliana studerede oprindeligt industriel teknik med speciale i teknologier til tøjproduktion. Efter at hun havde afsluttet sin femårige masteruddannelse, fik hun en datter, Joanna. »Jeg arbejdede ikke i tre år bagefter«, siger hun. »Men jeg begyndte at blive træt af at være hjemme hele tiden. Jeg er en dynamisk person, som kan lide at være aktiv. Jeg bliver let rastløs.«

Hun begyndte at arbejde i tekstilsektoren med opgaver, som var relateret til hendes uddannelse. »Jeg arbejdede som teknologimedarbejder på nogle fabrikker.« Men efter at hun gennem halvandet år havde arbejdet for to forskellige virksomheder, havde hun lyst til at lave noget andet. »Sommetider er man nødt til at gøre noget helt andet for at blive tilfreds. Jeg havde brug for en ny udfordring for at få ny energi.«

»Uddannelsen hjalp mig meget med jobbet og gav mig også fundamentale færdigheder. Jeg er tilfreds med det, jeg har opnået her i virksomheden.«

Hun hørte, at der var mulighed for at arbejde for Petrol, som er et tidligere statsdrevet netværk og stadig en af de største kæder af tankstationer i Bulgarien. Hun blev tilbudt en samtale til en stilling i ledelsen, men i stedet valgte hun at tage et job som kassemedarbejder. *»Jeg ville ikke med det samme søge en lederstilling. Jeg ville starte på et lavere niveau, da jeg ikke vidste noget om denne branche.«*

Strategien gav pote. Hun begyndte at arbejde for selskabet i 2002 og lagde sig efter jobbet og arbejdede sig hurtigt op gennem graderne. *»Det hjalp mig meget at starte som kassemedarbejder. Nu kender jeg jobbet indefra. Jeg ved, hvor lederne kan overse noget.«*

Uddannelse til en ny rolle

Hun deltog i en række intensive uddannelsesforløb, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. De omfattede teambuilding, rollespil, diskussioner og øvelser i problemløsning. De hjalp hende med at udvikle de færdigheder, hun havde brug for i sin nye rolle — uanset om hun har med mennesker at gøre, træffer beslutninger, skal prioritere eller klare vanskelige situationer.

»Uddannelsen hjalp mig meget med jobbet og gav mig også fundamentale færdigheder. Det fik mig virkelig til at overveje, hvordan man finder løsninger på et bestemt problem«, siger hun. *»Jeg er tilfreds med det, jeg har opnået her i virksomheden. Jeg har arbejdet mig op. Mange mennesker har anerkendt mit arbejde, og det sætter jeg pris på.«*

Om fremtiden siger Biliانا: *»Jeg ved ikke præcis, hvad jeg vil, men jeg ved, at jeg vil fortsætte med at forbedre mig og udvikle mig. Først skal jeg vise, at jeg kan klare denne rolle.«*

Hjemme er hendes liv lige så travlt. At sætte familiens hus i stand sammen med hendes mand er et løbende — og langsigtet — projekt. *»Vi begyndte at sætte det i stand for fem år siden«,* siger hun. Parret har bygget deres eget hus fra bunden ved siden af svigerforældrenes hus — selv om der stadig er meget arbejde, der skal laves. *»Vi har bygget anden sal, men der er stadig lang vej, før vi kan bo i det«,* siger hun og tilføjer, at for et par år siden boede de alle tre i ét værelse, mens arbejdet blev udført.

Resten af tiden bruger hun på at tage sig af Joanna, som nu er 10, og på at være sammen med sin store familie. *»Jeg har to lillesøstre og en svoger. Vi bor alle heromkring, og vi står hinanden meget nær. Alle familierne er sammen med vores forældre i weekenden. Jeg prioriterer min familie og mit job. Jeg arbejder hårdt for at give os trykthed«,* slutter hun.

Genopfriskning af viden

Peter Meller og hans kone Olga er ved at indrette sig i deres nye hjem i Magdeburg i Sachsen-Anhalt i det østlige Tyskland, hvor Peter for nylig er begyndt at arbejde som softwareprogrammør for et lille ingeniørfirma.

Selv om han oprindeligt studerede og arbejdede som maskiningeniør i Rumænien, hvor han voksede op, havde han ikke arbejdet i branchen i 15 år, da han i 2008 påbegyndte et erhvervsintroducerende praktikophold i det firma, hvor han nu arbejder på fuld tid.

Hele hans familie flyttede tilbage til deres rødder i Tyskland i 1990 — hans forældre og søskende samt hans første kone og lille søn. *»Vi flyttede af økonomiske grunde. Det var svært at tjene til føden i Rumænien på det tidspunkt. Vi ville være taget af sted før, men det var umuligt.«* Situationen ændrede sig med det kommunistiske styres fald. *»Dengang rejste hele vores familie og alle vores venner«,* siger den 48 år gamle Peter.

Offer for nedgang

Da han ankom til Bergisch Gladbach i nærheden af Köln i Tyskland i en alder af 29, fik han først et job som maskiningeniør i en lille virksomhed. Der blev imidlertid nedgang i den tyske ingeniørsektor på dette tidspunkt, og i 1993 blev han arbejdsløs.

Med ringe udsigt til at få andet arbejde som ingeniør besluttede han, at efteruddannelse ville kunne give hans beskæftigelsesudsigter et skub. Han tog et computerkursus. *»Før havde jeg aldrig haft særligt meget med computere at gøre«,* siger Peter.

Bagefter begyndte han at udvikle computerbaseret uddannelsesmateriale på freelancebasis. *»Det var helt anderledes end mit tidligere arbejde«,* siger han. *»Jeg arbejdede for et lille firma, der udviklede kurser for store virksomheder, så de kunne lære deres medarbejdere at bruge almindelig software.«*

Det gjorde han i flere år og oprettede til sidst en virksomhed, der udførte den samme slags arbejde, sammen med fire andre partnere. Efter et stykke tid slap ordrene imidlertid op, og han begyndte igen at arbejde på kontraktbasis. Han fortsatte med at arbejde på den måde fra 2001-2007, men blev mere og mere utilfreds med, at

»Før havde jeg masser af viden og færdigheder, men jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle fortælle andre om dem. Man kan sige, at kurset ændrede mit liv.«

arbejdet var så uregelmæssigt. *»Jeg kunne arbejde på et projekt i tre måneder, og så havde jeg ikke noget i flere måneder«,* siger Peter. *»Jeg kunne ikke se nogen fremtid i det.«*

På dette tidspunkt begyndte der igen at være fremgang på ingeniørområdet i Tyskland, og Peter mente, at han måske kunne komme tilbage til sit gamle fag. Men han konstaterede, at når han søgte maskiningeniørstillinger, var hans mangel på nylig erfaring et problem.

At bygge videre på viden

Et uddannelsesprogram, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp ham med at genopfriske og bygge videre på hans ingeniørviden og -færdigheder. Kurset var et af 18 AQUA-kurser (*Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt*), som blev afholdt over hele landet, og det enkelte kursus var målrettet mod en bestemt erhvervssektor. I samarbejde med universiteterne giver kurserne personer, som allerede har en uddannelse, mulighed for at bygge videre på deres viden og forbedre deres jobudsigter.

På Peters kursus blev et fuldt uddannelsesprogram til maskiningeniør på 10 semestre presset sammen til 10 måneder. *»Det var utroligt, så meget jeg havde glemt, men jeg var lettet over, at dem, der havde taget deres uddannelse senere, også havde glemt meget«,* siger han. Han lærte også meget om den seneste udvikling, særligt anvendelsen af computere til ingeniørarbejde, som næsten ikke var repræsenteret i hans oprindelige uddannelse.

Ud over akademisk undervisning omfattede kurset praktiske færdigheder i forbindelse med jobsøgning som f.eks. personlig fremtræden, kropssprog og kommunikation, ansøgninger og forberedelse til samtaler. Peter bemærkede en stor forbedring i sine personlige færdigheder. *»Jeg var i stand til at gå til samtale og besvare spørgsmålene. Jeg har nu meget mere selvtillid.«*

En kompleks opgave

Peter kunne anvende sine nye forbedrede færdigheder, da han gennemførte et praktikophold på tre måneder i det firma, hvor

han nu arbejder. Firmaet er specialiseret i kvalitetssikringprocesser til bilfremstillingssektoren. *»Jeg blev klar over, at det, jeg havde lært, var afgørende. Jeg blev meget tidligt bedt om at lave indviklet computerprogrammering. De gav mig en opgave, som ikke hastede, og som de ikke troede, at jeg kunne klare. Da de så, at jeg kunne klare den, blev de imponerede.«*

Ved afslutningen af sit praktikophold i oktober 2008 blev han tilbudt et fast job. Han arbejder nu som softwareprogrammør for teknisk ingeniøraftdeling, en stilling, hvor han kan kombinere sine ingeniør- og computerfærdigheder.

»Før havde jeg masser af viden og færdigheder, men jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle fortælle andre om dem«, siger Peter. *»Man kan sige, at kurset ændrede mit liv. Jeg føler mig meget mere tryk nu og glæder mig til fremtiden.«*

Uddannelse og erhvervsuddannelse

Rige traditioner

Sibiu i Transsylvanien er en historisk by. De bølger af romere, tyrkere, hunner og saksere, der fejede igennem området i flere århundreder, har efterladt en arv, der tiltrækker kulturinteresserede fra hele verden. Men er der en person, der har en faglig interesse i området, er det antropolog [Monica Stroe](#).

»Jeg studerer Sydtranssylvaniens saksiske arv«, siger den 24 år gamle Monica. »Jeg begyndte på min doktorafhandling for seks måneder siden.«

Hun fokuserer i sit arbejde på, hvordan kultur- og turistindustrien udnytter områdets rige og forskelligartede historie og traditioner. »Jeg valgte de saksiske områder af personlige grunde«, siger hun. »Jeg er født og opvokset i en by grundlagt af sakserne, hvor der stadig er mange middelalderlevn. Men jeg har altid ment, at Sibiu har fået mere ud af sin arv.«

En omhyggeligt restaureret middelalderlig bykerne er en af Sibius traditionelle turistattraktioner. Byen var europæisk kulturhovedstad i 2007 og er vært for mange internationale kendte begivenheder. For Monica var det et ideelt tidspunkt at udarbejde et case-studie. »Jeg var interesseret i at undersøge, hvordan Sibiu udviklede sit »brand«, og hvordan dette har påvirket de omgivende områder.«

Hendes forskning dækker et stort område i Sydtranssylvanien. »Jeg er meget interesseret i landdistrikterne — hvordan de nu promoverer sig selv som kulturelle turistmål«, siger hun. »Et andet vigtigt aspekt er, at der er et etnisk paradoks her«, fortsætter hun. »Borgmesteren er tysker, selv om kun omkring 1,6 % af befolkningen er af tysk oprindelse — det er et fænomen, der går igen i hele regionen.«

Tid til akademisk forskning

Monicas ph.d.-studier var en fortsættelse af hendes kandidatgrad i nationalisme og etniske forhold på Det Centraleuropæiske Universitet i Budapest. Da hun havde bestået, vidste hun, at hun ville fortsætte med at studere tilknyttede emner. »I min kandidatgrad undersøgte jeg dynamikken i etniske grupper, regionale identiteter og konflikter«, siger hun. »Det gjorde mig mere bevidst om forskellen mellem etniske grupper. Jeg er interesseret i, hvordan identiteter skabes.«

»Legatet betød meget for mig. Det gav mig mulighed for at fortsætte på det område, jeg havde valgt. Jeg ville ikke have kunnet begynde på en ph.d. uden det.«

Da hun vendte tilbage til Bukarest, hvor hun oprindeligt havde studeret, var der imidlertid kun få muligheder for akademisk forskning, og den var underbetalt. Hun overvejede at skifte retning. *»Jeg overvejede at gå ind i markedsundersøgelsesarbejde. Det ville have været et kompromis, men det var økonomisk uholdbart at fortsætte med at studere.«*

Hjælpen kom i form af et stipendium, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. *»Legatet betød meget for mig. Det gav mig mulighed for at fortsætte på det område, jeg havde valgt. Jeg ville ikke have kunnet begynde på en ph.d. uden det.«*

Hun får udbetalt et månedligt stipendium til at dække sine leveomkostninger i de tre år, hun studerer, og det giver hende også mulighed for at tilbringe otte måneder på udenlandske universiteter over hele EU samt adgang til biblioteker og materialer, som er vigtige for hendes arbejde. *»Det er af afgørende betydning for min forskning at have denne mobilitet«,* siger hun. *»Det giver mig mulighed for at rejse. Jeg kan få adgang til vigtige arkiver og få et bredere perspektiv.«*

Som led i programmet vil hun skrive artikler for akademiske tidsskrifter og arbejde sammen med professorer. *»Det giver mig gode erfaringer og det nødvendige grundlag til at fokusere på langsigtet forskning i marken.«* Vedrørende fremtiden siger hun: *»Jeg håber, at doktorafhandlingen vil åbne døre. Jeg ønsker at forbedre mine forskningskompetencer og styrke min teoretiske baggrund. Jeg vil til sidst helst arbejde med udvikling af lokalsamfund. Men det er for tidligt. Jeg koncentrerer mig om min forskning«,* slutter hun.

Støtte til kreativitet

»Jeg har altid været interesseret i kreative aktiviteter«, siger **Harri Haanpää** fra Helsingfors i Finland. Han var meget interesseret i tegning og fotografering og besluttede tidligt, at han ville arbejde i de kreative fag. »Da jeg var barn, ville jeg være illustratør. Jeg begyndte med at tegne tegneserier, men blev så interesseret i andre former for tegning.«

»Da jeg var ni, besluttede jeg, at den eneste måde, jeg ville tjene til livets ophold på, var ved at være professionel illustratør«, tilføjer han.

Harri stilede efter et kursus i professionel illustration, som en lokal fagskole tilbød. Da han var færdig med skolen, var kurset imidlertid slut. »Efter det skiftede jeg lidt retning«, siger han. Han gik på søfartsskole i en alder af 15 og arbejdede derefter som kok på kommercielle skibe.

Efter tre år besluttede han, at livet til søs ikke var noget for ham, og han ville tilbage til noget kreativt. I 1995 tog han et kursus i filmstudier på en fagskole i Voionmaa. »Jeg blev vild med at fotografer«, siger Harri. »Jeg skød på alt, der bevægede sig.«

Praktisk erfaring

Bagefter flyttede han tilbage til Helsinkiområdet og begyndte at arbejde for en finsk musikkanal. »Jeg begyndte at arbejde uafbrudt. Jeg lavede alt — belysning, kamera, kontroller«, siger han. Han arbejdede også med musikvideoer og begyndte at iscenesætte. »Jeg kunne virkelig lide det, fordi jeg altid havde lyst til at lære mere.«

Dette skaffede Harri en stilling i Los Angeles, hvor han arbejdede på Hollywood Express, som er et tv-show om musik, film, popkultur og berømt heder, og han tilbragte halvandet år i USA, før han vendte tilbage til Europa. Han tog en europæisk kandidatgrad i multimedier og audiovisuel virksomhedsadministration (EMMABA), som omfattede studier i Athen i Grækenland og dernæst i Lapland i Finland igen. »Det program lærte mig, hvordan man producerer, og jeg mødte mange mennesker fra hele Europa.«

I 2000 oprettede han efter at have afsluttet kurset sit eget produktionsselskab DreamMill. »Jeg har altid haft som mål at starte mit eget firma. Det var ikke et spørgsmål om hvis, men hvornår«, siger

»Jeg har indset, at man aldrig kan have nok viden. Dette er en sektor, der ændrer sig hurtigt, og jeg skal kunne konkurrere med nyuddannede.«

han. Han iscenesætter, producerer og filmer tv-show, musikvideoer, reklamefilm og mobile tv-applikationer.

For Harri er der klare fordele ved at have sin egen virksomhed. *»Jeg elsker at skabe«,* siger han. *»Hvis du arbejder for andre, er dine hænder ofte bundet. Når jeg har mit eget firma, har jeg større frihed til at gøre, hvad jeg vil. Jeg ønsker altid at lave kvalitetsarbejde. Jeg kan lide at se fjernsyn af god kvalitet. Det er godt at blive betalt, men det er ikke det vigtigste.«*

Kontinuerlig udvikling

Harri er en entusiastisk fortaler for uddannelse og erhvervsuddannelse. *»Jeg har indset, at man aldrig kan have nok viden. Dette er en sektor, der ændrer sig hurtigt, og jeg skal kunne konkurrere med nyuddannede. Erfaring tæller ikke meget i denne branche«,* siger han.

Fra 2005-2006 tog han et kursus i praktisk uddannelse for medieiværksættere. Medakurset, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp ham med at udvikle sine kompetencer og udvide sin virksomhed. *»Jeg ville have et mere teoretisk synspunkt«,* siger Harri. *»Det handlede om at drive en virksomhed, og hvordan man producerer.«* Gennem undervisningen fik han nye kontakter, som åbnede for større muligheder for firmaet. *»Jeg fik meget ud af kurset. Jeg lærte ikke at »opfinde hjulet igen« og at fokusere på ikke at gøre tingene indviklede,«* siger han.

For Harri havde kurset direkte relevans. *»Det var storartet, fordi jeg omgående kunne anvende det, jeg lærte, og forstå, hvordan jeg kunne hjælpe min virksomhed.«* Nu er han opsat på at fortsætte med uddannelsen, og det næste skridt er en kandidatgrad. *»En dag vil jeg være lærer og formidle min viden«,* tilføjer han.

Hans overordnede mål er imidlertid klart. *»Min motivation er enkel: altid at arbejde bedre og bedre.«*

I skoven

Det er september på landet i nærheden af Boelhe, en lille landsby 40 km fra Porto i det nordlige Portugal. Solen skinner, da *Maria Balbina* går gennem rækker af pænt ordnede unge træer og kontrollerer stammernes tilstand og beskærer et par grene.

Maria arbejder med sine skove, når hun ikke er på sit fuldtidsjob som administrationschef for en gruppe på 18 skoler i området. »Jeg har altid været meget aktiv«, siger hun. »Da jeg var barn, var jeg involveret i musik, teater, dans, kirke og sport.«

I dag har den 59-årige Maria en fuldt besat aktivitetskalender, når hun ikke er på arbejde: Hun er involveret i lokalpolitik, er rådgiver for børn, formand for det lokale udviklingsagentur, formand for bestyrelsen for den regionale fagforening for skolekontorfunktionærer og er medlem af udvalget for de lokale skovejeres forening — ud over at hun skal være der for to voksne børn og sin mand.

Alligevel er skovene og arbejdet med jorden en værdsat aktivitet. Hendes forældre havde en gård og forvaltede skove, og det er en tradition, hun er opsat på at bevare. Hun peger på det frodige skovland omkring sig og siger: »Mine forældre lærte mig altid at sætte pris på og respektere naturen. Jeg voksede op i dette miljø, så jeg identificerer mig fuldstændigt med landskabet.« Efter at hun var færdig med skolen, studerede hun kemoteknik på universitetet i Porto. Hun vendte imidlertid tilbage, før hun var færdig med studierne. »Det var ikke lige det, jeg havde lyst til at lave«, siger hun. »Jeg savnede at være her, så jeg kom tilbage.«

Arvet jord

I 1973 fik Maria et job som kontorfunktionær i administrationen på en skole i området og begyndte at arbejde på fuld tid. »Jeg følte mig tiltrukket af at arbejde med unge, men jeg kunne ikke se mig selv som lærer. Den anden fordel var, at det var i nærheden af min landsby, mine forældre og venner.«

Da hun imidlertid arvede forældrenes jord i 1984 — ca. 18 hektar landbrugsjord og lige så meget skov — syntes hun, at det var svært at kombinere det med sine andre aktiviteter. Jorden lå uberørt hen i ni år. »Den var på »standby«. Jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle forvalte den«, siger hun. »Jeg kunne ikke afsætte tid til

»Skove er et langsigtet projekt. Det er meget vigtigt at holde liv i traditionen. Jeg håber at give den samme interesse videre til mine børn.«

det, og jeg kunne ikke finde en anden til at gøre det. Jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle håndtere situationen. Jorden blev vild.«

Hun var imidlertid besluttet på ikke at opgive den. »Jeg skammede mig over den tilstand, den var i. Jeg ville gøre noget, så jeg kontaktede andre skovejere for at få rådgivning.« I 1993 havde skovejerne i området officielt oprettet en forening med Maria som en af grundlæggerne. »Der var meget at vinde ved at slå sig sammen i en gruppe«, tilføjer hun, »og vi fandt ud af, at der var EU-midler til rådighed til udvikling og forvaltning af skove.«

Ejerne bliver samlet

Foreningen hjælper ejerne med at vurdere træets kvalitet og dets værdi og udarbejde ansøgninger om støtte og med at gennemføre fælles projekter, og den tilbyder uddannelse i skovforvaltning. Den hjælper også med at lægge ejernes jord sammen i større jordlodder, da de ofte har flere små områder. »Vi arrangerer udvekslinger mellem medlemmerne, således at vi kan forvalte deres jord sammen«, siger hun. »Større jordlodder er mere rentable og lettere at forvalte og beskytte mod brande.«

Maria gennemførte en række kurser, der blev samfinansieret af EU fra 1996-2008, med emner, der bl.a. omfattede, hvordan man beskærer og planter træer, forebyggelse og kontrol af skovbrande og markedsføring af skovbrugsprodukter. Kurserne gav hende den nødvendige viden til at få kontrol over sin jord, og hun begyndte at få den forvaltet hensigtsmæssigt igen. Ved at samarbejde har foreningens medlemmer fået adgang til EU-finansiering, således at de kan starte projekter i området.

Maria har gentilplantet sin jord med rentable trætyper og fjernet død bevoksning. »Skove er et meget langsigtet projekt«, siger hun. »Det er meget vigtigt at holde liv i traditionen. Jeg har fået en tilknytning til jorden fra mine forældre, og jeg håber at give den samme interesse videre til mine børn.«

I gang med en forskerkarriere

Lige så længe han kan huske, har alt mekanisk fascineret *Simone Rossi*. »Som barn var jeg altid interesseret i biler, fly og tekniske ting«, siger den 30-årige Simone fra Montecastello di Vibio, en middelalderby, der svæver på en af de bølgende bakker i den italienske region Umbrien.

»Jeg ville finde ud af mere om, hvordan maskiner virker«, fortsætter han. Efter at han var færdig med gymnasiet, valgte Simone at læse til maskiningeniør på det nærliggende universitet i Perugia, og hans interesse blev endnu større. »Jeg studerede ikke kun for at bestå eksamenerne. Jeg ville vide, hvordan tingene fungerede i detaljer«, siger han. »Jeg begyndte at forstå, hvordan matematik, fysik og kemi var grundlag for alt og ville lære mere om det.«

Da han fik sin eksamen i 2005, vidste han, at han ville gøre karriere på et beslægtet område. Det var imidlertid svært at finde et passende job. Han var arbejdsløs i en periode, arbejdede derefter for et forsikringselskab og fik et par andre administrative stillinger i erhvervslivet. »Jeg vidste, at jeg ikke ville have de job på lang sigt. Men det er svært at finde ingeniørarbejde, særlig her i regionen«, siger han. »Ingeniører er efterspurgt, men ikke til at lave ingeniørarbejde.«

Et incitament for arbejdsgivere

Hjælpen kom i form af en forskningstilskudsordning samfinansieret af hans lokale region og EU's Socialfond. Programmet giver arbejdsløse forskere tilskud til at arbejde med projekter i virksomheder eller forskningscentre, så de kan få erfaring og forbedre deres jobmuligheder. De virksomheder eller andre organisationer, der deltager i ordningen, får gavn af forskning, som de ikke kan retfærdiggøre erhvervsmæssigt, og får incitament til at ansætte forskere ved tilskudsperiodens udløb.

For Simone var ordningen af afgørende betydning for at få et fast arbejde, da den gav ham mulighed for at gennemføre en praktikperiode på 18 måneder i den virksomhed, hvor han nu arbejder på fuld tid — teknologi- og innovationsproducenten Angelantoni (<http://www.angelantoni.it/>), som har sæde i regionen.

»Ordnningen betød meget for mig, fordi den gav mig mulighed for at blive ved med at forske, patentere produktet, opleve livet på en ar-

»Ordnningen betød meget for mig, fordi den gav mig mulighed for at blive ved med at forske, patentere produktet, opleve livet på en arbejdsplads og øge mine beskæftigelsesmuligheder.«

bejdsplads og øge mine beskæftigelsesmuligheder», siger han. »Jeg opdagede tilskudsordningen ved et tilfælde. Jeg så en annonce, hvor man søgte forskere, men først troede jeg ikke, at det var noget for mig. Jeg troede, at tilskuddene var til personer, der allerede arbejdede på universiteter eller i forskningscentre. Men jeg havde intet at miste, så jeg søgte tilskud.«

Solenergi

Simone blev valgt blandt mange ansøgere og fik bevilget tilskuddet. Det åbnede døren for forskningspraktikopholdet i virksomheden, hvor han undersøgte muligheden for en ny type mindre »koncentreret solcellesystem«, der skal udnytte solens kraft og generere energi.

»Da jeg begyndte på forskningen, vidste jeg ikke ret meget om solceller«, siger han, »men det er et meget spændende område — særlig lige nu, hvor der er stigende interesse for vedvarende energi.«

Udviklingen af solcellesystemer startede i 1980'erne i USA. »Men her i Italien var der ingen, der vidste ret meget om dem«, siger Simone. »Vi begyndte næsten på bar bund.« Han samarbejdede med andre italienske forskningsinstitutter og universiteter og udviklede med held et mere effektivt system med lavere omkostninger sammenlignet med traditionelle solcelleprocesser.

Systemet koncentrerer energi fra solen ved hjælp af en linse og opsplitter derefter strålerne i forskellige frekvensområder. »Den største fordel er, at det har en meget lavere temperatur end lignende løsninger. Cellerne overopvarmer ikke, og det gør det meget mere effektivt«, forklarer han. Virksomheden har taget patent på opfindelsen, og i efteråret 2008 blev Simone tilbudt en fast stilling, så han kan gå videre med arbejdet.

»Da jeg begyndte, var det lidt som en leg. Jeg var ved at udforske et nyt område og undersøge tingene«, siger han. »Da vi fik patent på systemet, ramte mine resultater plet. Jeg var meget stolt.«

Han advarer om, at det stadig er for tidligt, og at det kan vare flere år, før der kommer et færdigt produkt på markedet. »Men nu vil jeg se det gennemført. Det er fantastisk at være i allerforreste linje for noget som dette.«

Store ambitioner

Det føles, som om provinsbyen Šiauliai i det nordlige Litauen ligger fjernt fra Europas hjerte, ja, endog fra landets egen hovedstad Vilnius, men *Nedas Jurgaitis*, som er sproglærer på det lokale college, agter at holde trit med resten af verden.

»Der sker egentlige positive forandringer i vores område«, siger han. »Vi er langt fra begivenhedernes centrum, men vi har et fremragende skolesystem, et storartet college og en hel masse gode studerende. Fremtiden ser lys ud.«

Nedas' virkelige kærlighed er komparativ lingvistik. Efter at han havde taget en kandidatgrad i emnet, begyndte han at undervise på college i Šiauliai, men da han ikke havde særligt meget erfaring, var der ikke store udsigter til at skabe sig en karriere i den akademiske verden.

Det ændrede sig, da han kom på en række særlige kurser, seminarer og workshopper, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Formålet med MOKOM-projektet (udvikling af videnskabelig forskningskompetence) var at tilbyde et uddannelsesforløb, styrke kvalifikationer og efteruddanne videnskabsmænd og andre forskere, således at de opfylder nutidens markedsbegreb. Nedas hørte om programmet fra en af administratorerne på college, og han og nogle af hans lærerkolleger blev opfordret til at deltage.

Udnyttelse af Europas styrker

Under MOKOM-uddannelsesforløbet fra september 2005 til februar 2008 mødte Nedas og hans kolleger nogle af Europas bedste og mest kompetente forskere, videnskabsmænd og universitetsforelæsere.

Emnerne på kurset omfattede nye it-redskaber, teambuilding og formidling af forskningsresultater. Det praktiske arbejde omfattede udvikling af nye forskningsmetoder og udarbejdelse af de nyeste videnskabelige præsentationer.

Nedas siger, at han fik stor indsigt i sit arbejde og området komparativ lingvistik. Erfaringen gav ham en ny følelse af selvtillid og motivation. »Jeg fik værdifuld erfaring ved at deltage i programmet«, siger han. »Det har haft en positiv virkning på min måde at under-

»Programmet har haft en positiv virkning på min måde at undervise på og mere grundlæggende på den måde, hvorpå jeg tænker på uddannelse og forskning.«

vise på og mere grundlæggende på den måde, hvorpå jeg tænker på uddannelse og forskning.« Nedas siger, at han med ny selvtillid er bedre rustet end før til at konkurrere i en verden med akademikere på højt niveau.

Nyopdaget selvtillid

I en alder af 28 har Nedas allerede været chef for afdelingen for internationale forbindelser på colleget i Šiauliai. Han har nu besluttet at hænge i og planlægger at arbejde på en ph.d., da han håber til sidst at blive fuldgyldig professor, og med en lille nyfødt pige at tage sig af håber Nedas og hans kone på, at fremtiden bringer noget bedre.

»Jeg vil ikke sige, at jeg fuldstændig manglede selvtillid før«, siger han. »Jeg var til en vis grad sikker på mig selv og min fremtid, men jeg havde ikke den nødvendige viden og erfaring til at tage det næste skridt og føre denne fremtid ud i livet. Der manglede noget. Nu kan jeg se en udvej, og det betyder, at der åbner sig nye døre for mig og min familie.«

Han viser andre vejen frem

Mogens Lausen har en udadvendt og smittende personlighed, men sådan har han ikke altid været. Han er i dag en talentfuld musiker og skuespiller, men han var nødt til at overvinde genert-heden i en ung alder i skolen og i sit privatliv.

»Jeg voksede op i en lille by i Nordjylland«, forklarer han. »Jeg var en stille dreng, og det var svært for mig at udtrykke mig, men jeg har altid elsket musik.«

Mogens ville først studere musik på Aarhus Universitet, men der blev skåret ned på musikafdelingerne over hele landet på det tidspunkt. »Det ville altid være en kamp at blive professionel musiker«, siger han. »Teatret gav mig andre udfordringer, og jeg mente, at det ville være noget for mig, så jeg valgte at blive skuespillerelev.« Det var en modig beslutning at træffe af en person med kronisk genert-hed. Hvordan man end ser på det, skulle Århus komme til at spille en vigtig rolle i hans fremtid.

»Det er et spændende og pulserende kulturcenter«, siger Mogens. Århus er Danmarks næststørste by og har den største havn, og der er i de seneste år blevet gennemført en række større offentlige renoveringsprojekter, som har omdannet den engang hensmuldrende indre by til et mønstereksempel for lokal kultur og handel. Med over 300 000 indbyggere gør Århus krav på den uofficielle titel »Jyllands hovedstad«.

At bygge på værdifuld erfaring

»Jeg arbejdede som professionel skuespiller her i byen, da jeg gik ud af gymnasiet«, siger Mogens, »og også lidt som instruktør. Mit arbejde lærte mig utrolig meget om selvtillid, men livet på et teater er ikke let, og min kone og jeg havde nogle svære tider.«

Mogens indså, at vejen frem var at starte egen virksomhed. Han mente, at han havde potentiale til at hjælpe andre med at opbygge selvtillid og forbedre deres »præstationer i livet«. Han havde udviklet sine egne coachingteknikker i årene på teatret, idet han brugte sin viden som skuespiller og performer til at trække andre skuespillere ud, finde motivation og klare vanskelige personlige problemer. De samme teknikker kunne anvendes til at hjælpe andre generelt, indså han, men han havde brug for hjælp til at få omsat idéerne til en bæredygtig karriere.

»Oplevelsen hjalp mig med at få et klart billede af, hvor jeg vil hen, og hvordan jeg kommer derhen, og det er det, jeg lærer andre.«

»Jeg havde en klar idé om, hvad jeg ville«, siger Mogens, »men jeg forsøgte at starte en virksomhed uden nogen som helst erfaring. I mellemtiden så min kone sig omkring for at få støtte til en teatergruppe, hun er leder for, og det betød, at vores økonomiske situation ikke var særligt stabil. Jeg vidste, at jeg havde brug for hjælp for at få min virksomhed startet, og jeg var nødt til at handle hurtigt.«

»At vide, hvem du er, og hvorfor du vil det, du vil, kan have indflydelse på, hvor godt du klarer dig«, siger Mogens. »Det er noget, jeg lærte på ESF-kurset. Oplevelsen hjalp mig med at få et klart billede af, hvor jeg vil hen, og hvordan jeg kommer derhen, og det er det, jeg lærer andre. Jeg har nu hjulpet flere hundrede mennesker med at komme videre i deres liv og karriere. Det ville jeg kalde en succes.«

Mere end regler og bestemmelser

Hjælpen kom for Mogens og hans familie i form af et særligt kursus for vordende iværksættere, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Kurset hjalp Mogens med at få virksomheden i gang. »Jeg fik nogle meget nyttige oplysninger om, hvordan man kommer i gang. Der er mange administrative regler, der skal følges, og forhindringer, der skal overvindes«, siger han.

Kurset, som blev afholdt af Aarhus Universitets iværksættercenter, omfattede praktisk rådgivning om at navigere i virksomhedsregler og -bestemmelser, men deltagerne skulle også gennemgå deres personlige færdigheder, motivationer og forventninger. »Det var en stor hjælp at kende »færdselsreglerne«, siger Mogens. »Jeg kunne ikke have startet min virksomhed uden kurset, men jeg lærte også noget om mine personlige styrker og svagheder, min personlighed og mit potentiale som selvstændig erhvervsdrivende.«

Hen imod succes

I dag driver Mogens sin egen virksomhed i Århus. Re-Act! tilbyder coaching og rådgivning til personer, som vil videre i deres karriere, udvikle kompetencer, arbejde sig igennem virksomhedsproblemer og overvinde personlige dæmoner.

Mogens' arbejde bringer ham til virksomheder og organisationer i byens centrum og oplandet, og han giver også coachingkurser på sit eget kontor. »Jeg har alle slags kunder«, siger Mogens. »Det kan være personer, som ønsker at skifte karriere, virksomheder, der overvejer en strategisk omstrukturering, eller organisationer, der deltager i seje forhandlinger med offentlige myndigheder eller andre organer.« De repræsenterer alle sammen, siger han, mennesker med forskellige personligheder og egenskaber, som har brug for at udtrykke sig og forstå og interagere med andre mennesker.

Social integration

At komme på rette spor

Jana Urbanija, som er studerende på universitetet i Ljubljana, er begejstret med hensyn til fremtiden. Den 26-årige Jana læser geoteknologi og har udset sig en karriere i mineindustrien.

»Jeg vil være ingeniør«, siger hun. »Jeg vil have et job, hvor jeg kan arbejde på store projekter i forskellige lande over hele verden.«

Den vej, hun har fulgt, har imidlertid ikke altid været let, og for et par år siden så hendes fremtid ikke særlig lys ud. Teenageårene, hvor hun voksede op i området i nærheden af Bledsøen, var omtumlede. »Jeg havde masser af problemer i min barndom og ungdom«, siger hun. »Min far drak meget, og mine forældre blev skilt. Jeg løb hjemmefra, da jeg var seks år, og jeg var deprimeret fra tolvårsalderen.«

Hun elskede sport, men var nødt til at opgive mange aktiviteter på grund af problemer med knæene — hvilket øgede hendes allerede voksende følelse af fremmedgørelse. »Jeg passede ikke ind, og mit liv var elendigt.« Hendes søgen efter et sted at høre til fik hende til at begynde at eksperimentere med stoffer. »Det begyndte som noget socialt, til selskaber og i klubber, men det blev efterhånden mere alvorligt.« Hun begyndte at tage ecstasy hver dag og gik snart over til hårdere stoffer. »Jeg tog op til fem piller om dagen. Så begyndte jeg at tage heroin for at falde ned.«

Hun begyndte at stjæle for at finansiere det hurtigt voksende misbrug, og hendes opførsel gjorde, at hun fjernede sig fra sine venner. »Vi var på forskellig bølgelængde. Jeg var ligeglad med alting. Jeg blev en enspænder i skolen og begyndte at finde venner, der tog stoffer. Til sidst tilbragte jeg mere tid i barer end i skolen«, siger hun. Ret forudsigeligt dumpede hun det sidste år i skolen og gik ud. »Og jeg fik flere og flere problemer med politiet.«

Forandringen

Et program med uformel uddannelse, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, hjalp hende med at komme i gang med at ændre sit liv. Formålet med programmet *Uddannelse Gennem Projekter for Unge* (PLYA) er at hjælpe unge, som ikke gennemfører en ordinær uddannelse, med at komme i beskæf-

»På kurset behandlede de mig som et menneske. Der var en god atmosfære. Vi støttede alle sammen hinanden, der var ingen konkurrence, og vi kunne være os selv.«

tigelse. Det fungerer gennem projekter inden for kunsthåndværk, erhvervspraktik, fundamentale færdigheder, personlig udvikling og rådgivning.

Det gav Jana mulighed for at lægge sit liv om. *»Det var det, jeg havde brug for. Jeg begyndte at se, at jeg kunne leve på en anden måde.«* Hun bemærkede med det samme en positiv forskel i forhold til sine tidligere uddannelsesmæssige erfaringer. *»I skolen behandler de dig som et nummer. Men på kurset behandlede de mig som et menneske. Alle deltagerne på kurset var i samme båd, de var alle blevet skubbet ud af det almindelige system«,* siger hun. *»Så der var en god atmosfære. Vi støttede alle sammen hinanden, der var ingen konkurrence, og vi kunne være os selv.«*

Hun gik på kurset i et år. Hun var imidlertid stadig på stoffer, men på dette tidspunkt begyndte hun at blive klar over, at hun ville være stoffri. *»Jeg var ved at blive skør«,* siger hun. *»Jeg var bange for, at jeg ville ende på et sindssygehospital eller dø.«*

Hun besluttede at kontakte et lukket samfund for at blive stoffri og få sit liv tilbage på rette spor. *»Det var hårdt«,* siger hun. Samfundet, som er organiseret af en katolsk organisation med sæde i Italien, var strengt — ingen tv, så lidt kontakt som muligt med verden udenfor, få materielle goder og et program med hårdt fysisk arbejde. *»Det var værre end hæren«,* siger Jana.

Men endnu hårdere end det fysiske arbejde, siger Jana, var de personlige forandringer. *»Du skal acceptere, hvordan du er, og derefter arbejde på at forbedre dig. Du får ansvar, og du kommer ud som et helt menneske. Du kommer til at se dine fejl«,* forklarer hun. *»Det var et helvede, men nu har jeg gode minder, fordi samfundet er så rent. Det er ærligt, og du får gode venner. Der er smukke øjeblikke, fordi livet dér er så rent.«*

Efter næsten tre år følte Jana sig klar til at se verden i øjnene igen. Hun vendte hjem i 2004. *»Mine gamle venner accepterede mig, og det var en stor hjælp. Jeg begyndte at studere igen med det samme. Det værste [for en narkoman] er at være ensom og alene.«* Hun tog sine skoleeksamener om igen og gik derefter på endnu et kursus for at komme ind på det universitetsstudium, hun nu går på.

At give noget tilbage

Jana tager fortiden med filosofisk ro og ved, at hun slap ud af det på en god måde. *»Jeg er meget taknemmelig for al den hjælp, jeg fik, og de mennesker, som var der for mig«,* siger hun. *»Jeg fik meget, og jeg vil betale det tilbage.«*

Hun arbejder på nathold på et center for unge med stof- og alkoholproblemer og bruger sin erfaring til at hjælpe andre gennem svære tider. Hun fører tilsyn med de unge, der opholder sig der, og giver dem råd, når hun kan.

»Jeg vil gerne oprette et samfund som det, jeg gik til, men for at hjælpe mennesker, der lider af depression«, siger hun. *»Men det er et langsigtet mål. For øjeblikket nyder jeg bare det, jeg gør, og glæder mig til fremtiden.«*

Nye it-færdigheder for en bedre fremtid

»Ligesom mange mennesker i dag bruger jeg computere både til arbejde og fornøjelse. Når man ved, hvordan man får det bedste ud af den teknologi, får man et bedre liv og en mere lovende fremtid.« Det siger *Christos Giannakopoulos*, som er en ung mand med lyse udsigter takket være Den Europæiske Socialfond.

Christos mistede sine forældre, da han var barn, og blev sammen med sin storebror flyttet fra Athen til et lille børnehjem i udkanten af Chalkida. Denne institution, hvor han stadig bor, ligger på en gammel klostergrund. Svævende på en klippekyst ligger en lillebitte kirke omgivet af en klynge små bygninger med bl.a. klasseværelser og en legeplads samt en større bygning med sovesale, et stort køkken og fælles værelser til omkring 10 forældreløse.

At overvinde barske odds

»Baggrunden var malerisk«, funderer Christos, og ser ud over den rolige blå Eviabugt, »men det var alligevel hårdt at vokse op uden en mor og far.« Det lykkedes dog alligevel de to drenge at klare sig. Da tiden var inde, tog Christos afsted for at aftjene sin militærtjeneste.

I Grækenland er der universel tvungen militærtjeneste for mænd, hvor alle mænd over 18 år aftjener 12 måneders militærtjeneste. I løbet af Christos' tid i hæren foreslog hans overordnede officer, at han skulle tilmelde sig et gratis informationsteknologikursus. Christos greb chancen. Kurset, der var målrettet mod en bred gruppe, bl.a. dårligt stillede personer og medlemmer af de væbnede styrker, blev støttet af EU gennem ESF.

Formålet med uddannelsesprogrammet var at undervise i grundlæggende it-færdigheder og at styrke studerendes »digitale kundskaber« og deres arbejdsmarkedspotentiale.

Projektet blev forvaltet af Grækenlands ESF-myndighed til gennemførelse af aktioner under Generalsekretariatet for Forvaltning af Europæiske Fonde — ministeriet for beskæftigelse og social beskyttelse som led i det operationelle program Informationsfundet 2000-2006 — økonomi- og finansministeriet.

»Informationsteknologi er et vigtigt redskab i alle sektorer i dag, og det var helt sikkert en nyttig oplevelse for mig at deltage i kurset.«

Forvaltningsorganisationsenheden (MOU) er en nonprofitinstitution i den del af den offentlige sektor, som hjælper offentlige myndigheder med at forvalte EU-finansierede programmer effektivt. MOU rapporterer til den græske økonomi- og finansminister.

Christos siger, at it-kurset hjalp ham med at forbedre hans indtil da ret beskedne computerfærdigheder og give ham en bedre forståelse af grundlæggende tekstbehandlings- og regnearkprogrammer samt hvordan man bruger internettet.

Anvendelse i praksis

Christos arbejder med en computer hver dag både hjemme og på jobbet. *»Der er så meget, man kan få adgang til på internettet«,* siger han. *»Jeg bruger det til at kommunikere med mine venner og få oplysninger om alle mulige emner, og jeg kan finde nye produkter og tjenester, men jeg bruger også en computer på arbejdet.«*

Han er ansat på fuld tid i en boligudstørsforretning i nærheden. Han bruger en del af sin tid til at hjælpe kunder i udstillingslokalet, men han tjekker også ordrer og opdaterer lagerdatabaser på kontorets pc, og han bringer varer ud, når han trænger til at komme ud og få frisk luft.

»Det har gjort en stor forskel i mit liv at få et gratis computerkursus«, bekræfter han. *»Jeg ville ikke være, hvor jeg er i dag, uden det.«* Christos siger, at andre deltagere på kurset også har gjort større og bedre ting som følge af de færdigheder, de fik.

Fremtiden

Christos ser sit nuværende job som et vigtigt springbræt, hvor han har lært meget om forvaltning, og om hvordan man driver en succesrig virksomhed. Han håber, at han en dag kan starte sin egen virksomhed, måske sammen med sin bror. *»Vi kan lide at ses og kaste idéer ud i luften«,* siger han. *»Vi overvejer at åbne en café eller en internetbar. Det sker på et eller andet tidspunkt, når tiden er inde.«*

»Jeg kommer fra et gammelt land, hvor vi er stolte af vores historie«, tilføjer han. *»Men vi behøver ikke at leve i fortiden, vi kan også se*

fremad mod fremtiden. Informationsteknologi er et vigtigt redskab i alle sektorer i dag, og det var helt sikkert en nyttig oplevelse for mig at deltage i kurset.«

Fra gaden til catwalken

»Jeg elsker Bologna, men den har været min undergang«, siger Fiorella og kigger ud over den italienske bys verdensberømte Piazza Maggiore, »og dog er der en slags solidaritet på gaderne, som man ikke finder andre steder.«

Siden hun løb hjemmefra som teenager, har *Fiorella* haft et hårdt og begivenhedsrigt liv. Hun sad i fængsel i flere år, efterfulgt af en lang periode med depression. I to år boede hun på gaden og sov i parker og venteværelser på stationer. Nu er hun i en alder af 50 endelig faldet til ro. Hun deler lejlighed med sit fredsommelige gadekryds af en schæferhund, Alba, og har et fast forhold. Hun bestyrer også en elegant indrettet forretning med vintagetøj — *Il Vestito* — i byens centrum, hvor beboere og turister slentrer gennem Bolognas berømte arkader. Forretningen tilhører Piazza Grande, en lokal organisation, der blev oprettet i 1993 for at støtte hjemløse. Med støtte fra EU gennem Den Europæiske Socialfond organiserede Piazza Grande den dameskrædderuddannelse, som fik Fiorella i arbejde og genoprettede hendes selvrespekt.

»Piazza Grande accepterede mig og gav mig plads og tid til at komme mig, og jeg tog imod alle de muligheder, de tilbød mig«, siger hun. »Jeg har haft masser af problemer, men jeg har altid holdt på min værdighed og mine værdier. Grundlæggende er jeg arbejder.«

Frigørelse

Fiorella blev født ind i en velstående familie, men vendte sin baggrund ryggen i en tidlig alder. »Min mor fik en tumor, efter at jeg blev født. Hun døde, da jeg var 13. Det var en svær situation. Jeg kunne have fået alting serveret på et sølvfad, men jeg har altid haft et ønske om frihed. Jeg ville leve mit eget liv. Mine forældre var storartede, og de ville forkæle mig. Men dengang var jeg bare ikke interesseret.«

»Det er vigtigt at respektere sin familie«, mener hun nu. »De begik fejltagelser med mig, men det var, fordi de havde problemer, og de var alt for rige.«

Fiorella løb hjemmefra for at blive gift, da hun var 16. »Min far forbød mit ægteskab, så vi tog til Rom for at få tilladelse fra paven«, husker hun. Men parret blev skilt i løbet af et år. Hun blev snart forelsket igen, denne gang i en amerikansk indianer, men en uge efter at Fiorella opdagede, at hun var gravid, blev han dræbt i en

»Piazza Grande accepterede mig og gav mig plads og tid til at komme mig, og jeg tog imod alle de muligheder, de tilbød mig.«

flyulykke. Hun var næsten 18, da hun fødte deres søn Michele, som fik diagnosen medfødt hjertesygdom, og han døde på hospitalet efter blot seks måneder.

»Efter min søns død gik det virkelig dårligt«, indrømmer Fiorella. I de næste par år rejste hun rundt i verden — Australien, Brasilien, Thailand — og overlevede altid lige på grænsen til kriminalitet. Da hun til sidst blev grebet, førte det til en længere fængselsdom.

Men ved løsladelsen blev hun genforenet med sin far og begyndte at arbejde i hans restaurantvirksomhed som kok. Så en morgen i 1992, da Fiorella kom med hans morgenkaffe, så hun, at han var død. Han havde fået et voldsomt hjerteanfald. Tragedien kastede hende ud i en dyb depression. Selv om hun i begyndelsen blev ved med at arbejde, »levede jeg i virkeligheden slet ikke«, siger hun. Hun isolerede sig fra de andre familiemedlemmer og begyndte at tage stoffer. »Heroin, kokain, metadon ... Jeg har prøvet alt.« Da hun begyndte at blive forgældet, begyndte hun at stjæle for at skaffe til føden og opretholde sit misbrug, indtil hun til sidst endte som hjemløs.

Hjælp, hvor der er behov for det

Fiorellas første kontakt med Piazza Grande var i 2002. Organisationen blev oprindeligt oprettet for at udgive en avis, der skulle rejse midler til hjemløse, og den omfatter nu socialarbejdere og »gadeadvokater« (*avvocati di strada*), som går ud i byen for at yde praktisk hjælp (mad, tøj og tæpper) og rådgivning. Den har også omkring 20 ansatte i dens rengørings- og malekooperativ (*Fare Mondì*), et cykelværksted og et tøjmagasin, som indsamler donationer og uddeler dem til mennesker i nød. Den driver en teatergruppe og har udvidet til også at tilrettelægge uddannelsesaktiviteter for at tilbyde flere jobmuligheder til de fattigste og mest udstødte i Bologna, hvoraf mange er indvandrere og romaer. »Målet er, at alle udvikler sig og gør, hvad de kan«, siger arrangørerne.

»Socialarbejderne fra Piazza Grande fandt mig i parken«, husker Fiorella. »Jeg er i virkeligheden ikke et gademenneske, så jeg havde besluttet at blive stoffri. Jeg gjorde det alene, selv. Jeg lærte at kæmpe for mig selv, da jeg lå i min mors skød, og jeg har en stærk karakter — i fængslet kaldte de mig »is og ild« på grund af mine

blege øjne. Jeg har set så meget, så før jeg bliver angrebet, angriber jeg mig selv. Jeg er hård, men jeg er også lidenskabelig.«

Arbejdets værdi

Piazza Grande gav hende det håb, hun havde brug for. Efter flere måneder på hospitalet med alvorlige lever- og nyreskader, som kunne have været dødelige, var hun endelig i stand til at få sin egen lejlighed. »Selv om jeg stadig havde problemer, begyndte Piazza Grande at give mig arbejde«, fortsætter hun. I 2004 tog hun kurset i grundlæggende kjolesyning. »Da jeg var lille, var mine babysittere kjolesyersker. Jeg plejede at iagttage dem. Det har altid været noget, jeg selv havde lyst til at lave.« Et andet kursus i 2006 lærte hende at finde vintagetøj og lave det om til modetøj. Endelig åbnede Il Vestito dørene i november 2007. Fiorella og hendes assistent, Micaela Ugolini, står for den økonomiske ledelse af forretningen og udvælger artikler til salg fra tøjdonationerne med hjælp fra et lille hold uddannede dameskræddere, som syr tøjet om.

»Jeg er tilfreds med det, jeg laver nu — selv om jeg kunne påtage mig lidt mere. Men Piazza Grande har investeret i mig, og jeg kan kun takke dem«, siger Fiorella eftertænksomt. For et stykke tid siden blev hun også genforenet med sine søskende, nevøer og niecer efter lang tids isolation.

På gaden levede hun sammen med en gruppe hjemløse, som spekterede hinanden og havde en uskreven regel om, at enhver passede sig selv. »Men jeg ville aldrig vende tilbage — så afgjort ikke!« erklærer hun. »Jeg var nødt til at slippe af med mit selvdestruktive instinkt, men ikke de mennesker, jeg kendte. Det er vigtigt at blive ved med at være positiv. Hvis du er positiv, kan du også hjælpe andre mennesker, og jeg forsøger at give dem en hånd på min egen måde.«

En udstrakt hånd, en chance mere

Allan McGinlay er ikke en dårlig person, men han havde det hårdt, da han voksede op på de barske gader i Glasgow. Han kom i tvivlsomme kredse, og da han var 18 havde han gjort nogle fejltagelser og var blevet grebet i problematiske aktiviteter. Til sidst begyndte hans liv at dreje sig om at drikke, lave uro på lokale pubber og slås på gaderne. Tiden gik, og han faldt hen i en svimlende cirkel af arbejdsløshed, stofmisbrug og til sidst en fængselsdom.

Han blev løsladt fra fængslet, der gik flere år, og et lykkeligt ægteskab gav lidt respit. Det gav Allan en følelse af struktur og at høre til, men hans modgang var ikke forbi. Frustrationen begyndte, da han mistede endnu et job. Det virkede, som om han ikke kunne bryde den nedadgående spiral. Han mistede håbet og blev deprimeret. I dag siger han: *»Somme tider har man brug for en ny chance i livet, og det var jeg heldig at få.«*

Visdom gennem erfaring

Livscoaching-projektet, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, gav Allan den nye chance. Formålet med det var at få tidligere indsatte i lønnet beskæftigelse. Praktikanter, som selv var tidligere straffede, blev undervist i, hvordan de skulle give råd og vejledning til andre tidligere straffede, som vendte tilbage til Glasgowområdet efter en fængselsperiode.

Projektet hjalp Allan med at tage fat på hans egne dæmoner og få et nyt liv. Efter oplæringen blev han ansat af Wise Group, og han arbejder nu på fuld tid på dens kontor i Wishaw i Skotland med at hjælpe andre tidligere straffede.

Så nu er Allan kommet i fængsel igen — men denne gang for at hjælpe andre: mennesker som ham selv, der har nået bunden og truffet nogle forkerte valg. Han mødes med indsatte, som snart skal løslades, og hjælper dem med at vende tilbage til livet udenfor, finde arbejde og bolig, komme i kontakt med tjenester, holde humøret oppe og holde sig på den rette vej.

Modellen med støtte fra ligemænd, hvor man anvender tidligere indsatte til at hjælpe andre tidligere indsatte, er en effektiv måde at etablere tillid, at styrke tjenestebrugeres mentale og følelsesmæssige sundhed og at forebygge selvfortræd og tilbagefald.

»Somme tider har man brug for en ny chance i livet, og det var jeg heldig at få.«

Jobtilfredshed

»Der kommer nogle ret barske tilfælde gennem vores døre«, forklarer Allan. »Vi ser unge mennesker, som er narkomaner, har et dårligt helbred, uden håb, ja, endog selvmordstruede. Det er tragisk, det kan være hjerteskrærende, men det giver os en utrolig følelse af succes og tilfredshed, når vi kan hjælpe med at give en af disse unge et nyt liv, hjælpe dem med at finde et sted at bo og få et arbejde.«

Tilfredshed og selvtillid er det centrale i Allans nyfundne succes. Han siger, at livscoaching-projektet har gjort en kæmpeforskel for ham og hans familie, og i dag kan han oprigtigt sige, at han er en lykkelig mand. »Hvis programmet ikke havde været der, ville mit liv være kommet fuldstændigt ud af kontrol. Det har givet mig mulighed for at blive den mand, jeg burde have været for længe siden.«

Kommunikation for døve

Mário Greško blev født døvstum og var kun et lille barn, da hans mor efterlod ham på et børnehjem på landet i Slovakiet. Det var først i en alder af seks, da han blev flyttet til en skole for døve børn, at hans lange rejse mod frihed og opfyldelse kunne begynde.

»Jeg siger til folk, at jeg blev født to gange«, siger han. »Den anden gang var, da jeg var seks år gammel. Før den tid havde jeg ingen klare tanker. Mine minder fra den tid er næsten ikke-eksisterende, kun vage indtryk. Jeg ved, at jeg legede med andre børn. Jeg kunne se, at deres mund bevægede sig, og jeg vidste, at det betød noget, men jeg var forvirret og forstod ikke, hvad der foregik. Jeg kan næsten ikke huske noget fra dengang.«

Han kom sig over en barsk start

At blive flyttet til en specialskole betød, at Mário kunne lære og begynde at danne sig klare og specifikke idéer. *»Jeg lærte at lave tegn«,* siger han, *»og det er fra det tidspunkt, jeg begynder at have minder.«* Mário lærte også mundaflæsning og at læse og skrive. *»Jeg lærte at forstå, hvem og hvad jeg var«,* siger han, *»på hvilken måde jeg er anderledes, og jeg kunne håbe på et bedre liv.«*

Da tiden var inde, flyttede han til Bratislava, hvor han begyndte at arbejde som skrædderlærling. *»En del af pensum på døveskolen gik ud på at lære et fag«,* forklarer Mário. *»Jeg lavede tøj, så det var logisk at prøve skrædderområdet. Det var en begyndelse, men det var ikke det, jeg havde lyst til at lave resten af mit liv. Min rigtige drøm var at arbejde i bilindustrien. Det er enkelt, jeg elsker bare biler.«*

Nyt håb

En ven fortalte Mário om et kursus i informationsteknologi for døve, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. Kurset, som er et led i Equalprogrammet, omfattede information om nye softwareredskaber og onlinetjenester for døve.

»Døvstumme har særlige problemer med hensyn til sprog«, siger Milan Ručkay, som er projektkoordinator for Equal. *»Det er ikke blot et spørgsmål om oversættelse. Skriftsprog er helt anderledes begrebsmæssigt sammenlignet med tegnsprog. At læse og skrive er symbol-*

»At vide, hvordan man bruger en computer og internettet, åbnede alle døre for mig.«

ske handlinger: Bogstaverne i et ord svarer til lyde, og ord svarer til ting, handlinger og begreber. Vi ser bogstaver og ord, og vi hører dem i vores hoveder. Men en døvstum hører ingen ord.« Ručkay siger, at tegnsprog mere er som at beskrive noget fysisk med hænderne. *»Det er et eget sprog med en bestemt syntaks og grammatik.«*

På uddannelseskurset lærte Mário om onlinetjenester, der kan hjælpe ikke-hørende personer, f.eks. med bedre at forstå skriftlige oplysninger. Mário besluttede til sidst at investere i en bærbar computer. *»Det var det bedste, jeg nogensinde har gjort«,* siger han. *»At vide, hvordan man bruger en computer og internettet, åbnede alle døre for mig.«*

— Livet i overhalingsbanen

Med de nye kompetencer og en ny følelse af selvtilidid begyndte Mário at søge job online, og han fik ét. Han arbejder nu hos virksomheden Brose som operatør ved bilsamlebåndet. Brose har i mange år fremstillet komponenter til bilindustrien. Fabrikken i Bratislava producerer bildøre til Folkevognsfabrikken, som ligger et par kilometer derfra.

Mário er ikke den eneste døvstumme ved samlebåndet hos Brose, forklarer personalechefen, Ediltrúda Makarová. *»Vi har en åben politik over for handicappede. Vi har døve, og vi har hørende, som kan flydende tegnsprog, og som kan hjælpe med at oversætte, når det er nødvendigt. Men Mário er faktisk en fremragende kommunikator, med eller uden ord. Det lykkes os at forstå hinanden. Han er en fremragende og meget motiveret medarbejder, ikke anderledes end andre på gulvet.«*

I forhold til enhver standard kan man sige, at Mário har overvundet utrolige odds, men han dvæler ikke ved fortiden. Som 30-årig har han med et godt job og en konkurrencedygtig løn fået et bedre liv og en bedre fremtid for sig selv. Han siger, at han gerne vil flytte ind i en pænere lejlighed og er på udkig efter en potentiel ægteskabspartner. *»Kun passende kvinder behøver at søge!«*

»Tingene har virkelig ændret sig for mig«, siger han. *»At lære at arbejde med en computer var et stort træk. Jeg er glad for, at jeg fik mulighed for at gøre det.«*

Smil, og sig cheese!

Passagerer, som står af toget på jernbanestationen i den sydsvenske by Hässleholm, går forbi en smart købmandsforretning med et fristende udvalg af oste i vinduet. Anne-Lie's Ost & Delikatess står der på et muntert skilt. Inde i forretningen smiler *Anne-Lie Thuveesson* bredt, når hun hilser kunder velkommen og betjener dem fra sit udvalg af specialoste, fine teer og kaffer, importerede olier og kiks og chokolade.

Det er let at se, at forretningen er Anne-Lies stolthed og glæde. »*Jeg har selv designet den med hjælp fra min søster og mine venner*«, erklærer hun. Den sort-hvide skakternede gulvbelægning, de polerede træhylder, rækkerne af farvede dåser — det vidner alt sammen om et perfektionistisk blik for æstetiske detaljer.

Forretningen ligger meget bekvemt ved siden af den lejlighed, Anne-Lie deler med sine to døtre, den 17-årige Hanna og den 16-årige Amanda — og en grå kat, som hedder Fritz. »*Det var et rent held, at jeg fandt den — som om det var forudbestemt! Det her er min drøm. Jeg er meget tilfreds med mit liv nu*«, siger hun.

Den 52-årige fraskilte Anne-Lie åbnede delikatesseforretningen i juli 2008. Det var modigt gjort efter at have været sygemeldt i fem år, hvor hun led af udbændthed og depression, og det, der gjorde det muligt, siger Anne-Lie, var et sundheds- og rehabiliteringsprojekt for arbejdsløse kvinder, som tidligere arbejdede inden for plejeområdet, og som blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond.

30 års tjeneste

Anne-Lie gik ud af skolen som 16-årig og arbejdede næsten 30 år som psykiatrisk plejer. Hun passede alkoholikere og skizofrene patienter, der var ved at blive helbredt, før hun tog et job på den nye hospitalsafdeling for demenspatienter i Hässleholm. I 1991 blev hun gift, og i de følgende år blev Hanna og Amanda født. Men ægteskabet gik ikke, som hun havde håbet. Hendes mand var ustabil og aggressiv, siger Anne-Lie. Hun flyttede til en ny stilling i den nærliggende by Bjärnum, og efter en smertefuld og vanskelig skilsmisse i 1994 viede hun de næste otte år til sit arbejde og sine døtre.

Så i 2002 indhentede stressen hende. Skifteholdsarbejde og en konflikt med hendes chef gjorde presset værre. »*Det var for meget*«,

»Jeg er så glad nu. Jeg ville ønske, at alle kunne få de samme muligheder, som jeg fik.«

forklarer Anne-Lie. Hun begyndte at få perioder med svimmelhed og grådanfald og blev aggressiv og råbte ad sine døtre. Hun tog en måned fri fra arbejde, men inden hun havde været tilbage på arbejde i to uger, var hun sygemeldt igen. »Jeg blev i sengen i to dage uden at lave noget. De svenske læger kalder det depression, men det var svært for mig at acceptere den diagnose — jeg havde arbejdet med psykiatrisk pleje i næsten 30 år. Jeg fik ingen støtte på mit job, men det var ikke kun det. Det var en krise i mit liv. Jeg var meget syg. Jeg kunne f.eks. ikke læse en avis, og jeg måtte holde mig selv oppe, mens jeg vaskede op. Jeg græd og græd, og jeg følte mig meget vred. Det første år på sygeorlov lavede jeg ikke noget. Jeg sendte pigerne i skole, og bagefter sov jeg.«

Heldigvis fik Anne-Lie masser af støtte fra sin familie. Hun gik hos en rådgiver hver anden uge og blev ordineret antidepressive midler. »Jeg ville ikke tage medicin«, indrømmer hun, »men min læge forklarede, at min hjerne ikke producerede et kemisk stof, den havde brug for. Jeg tager stadig små doser; det har været stressende at åbne forretningen.«

Et tilbud, hun ikke kunne sige nej til

Og så efter tre år kom der et brev, hvor hun blev tilbudt en plads i programmet for bæredygtig sundhed. »Jeg følte slet ikke, at jeg var i stand til det«, indrømmer Anne-Lie. »Men jeg syntes ikke, at jeg kunne afslå det, så jeg sagde o.k.« Programmet var beregnet specielt til tidligere kvindelige plejere, som var langtidssygemeldt, og skulle give dem den skræddersyede kompetence og viden, der var nødvendig for at finde en ny rolle på arbejdsmarkedet. Syv lokale myndigheder deltog i udvælgelsen af kandidater blandt deres tidligere social- og sundhedsmedarbejdere.

»Vi havde ikke en forudbestemt plan«, siger koordinator Per Larsson. »Vi arbejdede med den enkelte som et individ og fandt ud af, hvad de virkelig ønskede at lave. Jeg er overbevist om, at det er derfor, det gik så godt. Efterhånden som det skred fremad, så vi, at projektet var så godt, at det ikke burde udelukke mænd, selv om der er flest kvinder i disse job.« Fra 2005-2007 hjalp programmet 200 personer med mange forskellige tilstande både fysiske og psykiske. »Vores oprindelige, ambitiøse mål var at få 70 % tilbage på arbejdsmarkedet eller til at begynde på en uddannelse igen«, siger Per Larsson. »Det endelige tal var 69 % — det var fantastisk. Om det så kun var lykkedes for én person, ville det have været umagen værd! Det viser, at mennesker har styrken indeni, hvis de får mulighed for at udvikle den.«

Per har senere startet et nyt rehabiliteringsprojekt, og en af deltagerne, Berith Eriksson, arbejder nu i Anne-Lies delikatesseforretning. Hun arbejdede 23 år med sundhedspleje, før hun begyndte på efteruddannelsen. »Det er en dejlig forretning«, bemærker hun. »Vi har været gode venner, så jeg håber, at jeg får mulighed for at blive her.«

»Det er en sjov historie«, tilføjer Per. »Anne-Lie har klaret sig godt og startet en virksomhed, og nu hjælper hun en anden i den samme situation.«

Tiden læger

Anne-Lie er taknemmelig for, at hun fik tid til at få sit liv på rette spor igen. »Ikke alle forstår det«, forklarer hun. »Der er en tendens til at skynde på folk. Men takket være støtten fra EU kunne projektlederne tage sig god tid. Derfor er jeg her i dag og har det godt.« Hendes stærke tro hjalp hende også igennem de mørke dage. Hun spillede dengang guitar i den lokale søndagsskole. »Jeg sagde til Gud, »jeg lægger det hele i dine hænder«, og det hele ordnede sig.«

Hun begyndte med meget små skridt — én ting ad gangen — og sammensatte sin forretningsplan. »Selv før jeg blev syg, tænkte jeg på ost«, smiler Anne-Lie. »Det er en idé, jeg har haft i meget lang tid«. Hun skaffede halvdelen af kapitalen fra en organisation, der støtter små iværksættere, og var i stand til at få et supplerende lån fra den lokale bank. I over et år arbejdede hun i en anden osteforretning i Kristianstad og lærte forretningsgangen af ejeren Tom Persson. Han hjalp hende med at oprette et netværk af leverandører og få kontakter.

Forretningen giver allerede overskud. »I ugen før jul var der fem personer, som arbejdede her«, siger Anne-Lie stolt. Togpassagerer standser for at købe et stykke ost til rejsen eller til at tage med hjem. »Jeg får nye kunder hver dag. Det er den eneste delikatesseforretning i byen, og man skal rejse langt for at finde tilsvarende produkter andre steder. Jeg ønskede at skabe et pænt sted, hvor kunderne føler sig velkomne, og sådan er det blevet.«

»Jeg er så glad nu, og jeg nyder at være min egen chef«, siger Anne-Lie. »Jeg har masser af venner, der har været i den samme situation som mig. Jeg ville ønske, at alle kunne få de samme muligheder, som jeg fik. Projektet hjalp mig så meget, at jeg gerne vil have, at alle i Sverige får mere at vide om det.«

Bekæmpelse af diskrimination

Estisk integrationsprojekt åbner døre

»Uddannelsesprogrammet fik folk til at tænke selv i stedet for at forsøge at finde andre til at hjælpe dem«, siger [Messurme Pissareva](#). »Det fortalte os ikke, hvad vi skulle gøre, men fik os til at tænke over, i hvilken retning vi ville gå. Det var ikke svært for mig at lære, fordi jeg ville vide det hele. Nu har jeg lyst til at lære mere!«

Messurme er lille, fiks og dynamisk, smart klædt i en skræddersyet buksedragt, og hun er direktør for ejendomsselskabet Ida-Virumaa Kinnisvara i Jöhvi i det nordlige Estland. Men før hun i 2004 gik i gang med et uddannelsesprogram til integration af ikke-estere, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, var hendes liv helt anderledes. Hun var arbejdsløs, isoleret og frustreret.

Messurme voksede op i Dagestan i Sovjetunionen i en bjerglandsby ved Det Kaspiske Hav, hvor familien havde en vingård. Hun talte det lokale lezgiske sprog, som skrives med det kyrilliske alfabet og har elementer fra både russisk og tyrkisk.

For 20 år siden flyttede hun til Estland. Hendes storebror var ankommet til landet som soldat med den sovjetiske hær, da de baltiske lande stadig var en del af USSR. Efter militærtjenesten besluttede han at blive i landet og slå sig ned i området og gøre det muligt for Messurme, som dengang var 17, at slutte sig til ham og gå i skole i Jöhvi. »Han sagde, at det var en anden kultur,« husker hun. »Egentlig havde jeg tænkt mig at tage tilbage til Dagestan, når jeg havde gjort min uddannelse færdig, men så mødte jeg min mand.«

Så fik hun i stedet et job på en lokal kemikaliefabrik i Jöhvi, hvor hendes mand, som er ingeniør, nu arbejder for en maskinfabrikant. Hun tilmeldte sig et aftenkursus i Tallinn, hvor hun studerede teknik og byggeri, uden at lade sig afskrække af, at hun traf et usædvanligt valg for en kvinde på det tidspunkt. Men arbejdet var hårdt med lange og trættende vagter, og da hendes anden og tredje søn blev født, gik hun på barselsorlov og blev derefter hjemme for at passe dem.

Efter seks år derhjemme med familien begyndte hun at føle sig mere og mere udelukket og uegnet. »Det var hårdt økonomisk, fordi vi kun havde én indtægt, men jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre for at tilpasse mig arbejdsmarkedet igen efter at have været væk fra det så længe.«

»Psykologisk lærte jeg af projektet, at jeg kunne gøre hvad som helst. Hvis jeg vil noget, er det muligt, hvis jeg koncentrerer mig om det.«

Sprogproblem

Ud over manglende selvtilid var hendes største problem sprogligt. Messurme havde studeret på russisk. Ca. en fjerdedel af Estlands befolkning er af russisk oprindelse, og Jöhvi, som ligger i nærheden af grænsen, har mange russisktalende indbyggere. I skolen i Dagestan fik hun gode karakterer i russisk, men da hun nu var sammen med personer, der talte deres modersmål, blev hun klar over, at hun langt fra talte sproget flydende, og hun kunne slet ikke tale estisk. *»Hvis du ikke taler det lokale sprog, er det meget sværere at kommunikere, men hvis du kan tale flere sprog, står verden åben for dig«, mener hun.*

Den lokale arbejdsformidling henviste hende til et projekt, der blev samfinansieret af ESF, og som forvaltes af Ontika Uddannelsescenter. Det gav ikke kun mulighed for at lære sproget, men også for at lære Estlands historie og kultur at kende samt at få sociale færdigheder såsom at skrive et cv, søge job og lære samtaleteknikker. Gennem diskussioner, videopræsentationer og udflugter med eksperter, lige fra advokater til psykologer, fik Messurme efterhånden genoprettet sin selvagtelse.

Efter ca. tre måneder fandt hun et job i en boghandel, hvor hun senere blev forfremmet til leder. *»Mit mål var at erhverve nye kompetencer, således at jeg kunne komme videre«,* siger hun, så hun begyndte på flere kurser for at opdatere sine færdigheder og gik ind i ejendomsbranchen. Når hendes estisk er blevet bedre, har hun til hensigt at ansøge om at blive optaget på jurastudiet på universitetet i Tartu eller Tallinn. *»Jeg føler, at jeg har brug for mere viden«,* erklærer hun entusiastisk.

Jöhvi er meget forskellig fra Dagestan. Selv om Messurme savner den gode vin fra hendes fars vingård, afslører hun, at hun lærte at drikke kaffe i Estland. Nu begynder hendes dag med en stille kop kaffe i køkkenet, efter at de tre drenge, Vladimir på 15, Jeugeni på 8 og Renat på 7 er taget i skole. Hun begynder at arbejde på kontoret, som ligger i nærheden, kl. 10, og som chef for virksomheden omfatter hendes opgaver administration på computeren, kontakt med kunder og at vise dem rundt i husene og lejlighederne i hendes bøger. Hendes opgaver er ikke begrænset til at sælge ejendomme. I Kivioli 30 kilometer uden for Jöhvi arbejder hendes virksomhed f.eks. sammen med et byggefirma, som opfører 44 lejligheder i en traditionel beboelsesejendom, samt værelser til per-

soner, der kommer til Kivioli for at arbejde på den fremgangsrigt beklædningsfabrik.

Ingen frygt for fremtiden

Messurme frygtede, at da hun kvittede sit job, ville hun aldrig få et andet arbejde. Men det ændrede projektet. Det lærte hende at se fremad uden at være bange for fremtiden. Da hun kom til Jöhvi, kendte hun kun sin bror, men nu har hun en stor vennekreds.

Det vigtigste, hun opnåede, var selvtilid. *»Psykologisk lærte jeg af projektet, at jeg kunne gøre hvad som helst — at jeg ikke er let at slå ud. Hvis jeg vil noget, er det muligt, hvis jeg blot koncentrerer mig om det. Jeg havde brug for et skub for at komme ud af den situation, jeg var i, og på projektet fik vi at vide: »Du kan godt! Jeg vidste, at jeg ville få et job bagefter, fordi vi fik det godt med os selv.«*

»Hvis du vil opnå noget, er du nødt til at arbejde hårdt«, bekræfter projektkoordinator Eha Korkus. *»Messurme er et af de bedste eksempler. Det var en dejlig gruppe. Vi fik at vide, at hvis 30 % kom i arbejde, ville det være et godt resultat, men i sidste ende kom 60 % ud på arbejdsmarkedet. Resultaterne var uventede, og vi var meget glade. Nu kører vi et andet projekt, for der er arbejdspladser, som venter på folk.«*

Eha tror, at lærerne fik lige så meget ud af det som eleverne. *»Ikke alle estere kan lide russere«,* forklarer hun. *»Vi var nødt til at lave om på os selv — det er ikke alle, der kan dét.«*

Ud på arbejdsmarkedet

Serge Mbami kommer oprindeligt fra Cameroun og flyttede til Irland i 2001. »Derhjemme er livet hårdt, og det er svært at få et anstændigt udkomme«, siger han. »Jeg ledte efter bedre muligheder.«

Men i begyndelsen fandt han ud af, at han ikke kunne få arbejde. *»Det var svært for mig at finde arbejde«,* siger den 38-årige Serge. *»Det var frustrerende. Jeg udførte frivilligt arbejde med at undervise børn, men det var ikke lønnet.«* For at forsørge sig selv og sin lille søn, Ryan, var han afhængig af offentlige ydelser. *»Jeg ville gøre noget mere«,* siger han. *»Jeg besluttede, at jeg havde brug for uddannelse for at få bedre muligheder.«*

I 2003 begyndte han at tage en uddannelse i logistik og styring af forsyningskæden på Irish Institute of Purchasing and Materials Management. *»Jeg havde nogen erfaring på dette område, og jeg vidste, at det var den type arbejde, der passede mig«,* siger han. *»Jeg er en naturlig multitasker, jeg taler flere sprog, og jeg er god under pres.«*

Den treårige uddannelse omfattede logistik, oplagring, indkøb og styring af forsyningskæden. Det var imidlertid stadig svært at få et job, da han var færdig med studierne. *»Selv med eksamensbeviset kunne jeg ikke finde et job, fordi jeg ikke havde relevant arbejds erfaring. I Irland er det meget vigtigt.«*

Praktikophold

Så hørte han, at FÁS (den irske nationale uddannelses- og beskæftigelsesmyndighed) arrangerede praktikophold i styring af forsyningskædelogistik. *»Det var lige, hvad jeg havde brug for«,* siger Serge. Kurset, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, består af 22 uger med skoleundervisning efterfulgt af praktikophold i virksomheder.

Serge fik et anerkendt erhvervsuddannelsesbevis — FETAC Advanced Certificate in Supply Chain Logistics på niveau 6 — og, hvad der var langt vigtigere, han gennemførte et 16-ugers praktikophold hos SerCom Solutions, et datterselskab til DCC i Limerick, der er specialiseret i integrerede internationale indkøb, logistik, oplagring og distribution af elektronik, telekommunikation og varige forbrugsgoder. Virksomheden er en international partner, der varetager styring af sourcing og forsyningskæden (SCM) for

»Jeg kan sende penge hjem, og det er en stor hjælp for dem i Cameroun. Jeg føler mig mere tryk, og jeg kan slappe af uden at bekymre mig om, hvad fremtiden bringer.«

mange af verdens førende teknologi- og telekommunikationsfirmaer samt for distributører og detailhandlere.

Da han havde gennemført uddannelsen, blev han tilbudt en fast stilling i virksomheden. *»Jeg havde startet nogle projekter under mit praktikophold og implementeret en ny kontrakt med en amerikansk virksomhed, som ønskede at komme ind i Irland og Europa. Virksomheden tilbød mig en stilling, så jeg kunne fortsætte det arbejde.«*

Hans job omfatter nu alle aspekter af logistik, lige fra licensudstedelse til afsendelse, produktion, oplagring og endelig levering. *»Jeg får international erfaring«,* forklarer han. *»Jeg tager mig af kunder fra lande i Europa, Mellemøsten og Afrika. Jeg kan lide at arbejde i denne virksomhed. Det er rart at arbejde som en del af et hold.«*

Det har gjort en kæmpe forskel at få fast arbejde, siger Serge, og det har i høj grad forbedret hans livskvalitet. Den øgede sikkerhed betyder, at han ikke behøver at bekymre sig om, hvordan han skal forsørge sin søn, og han kan hjælpe familien hjemme i Cameroun. *»Jeg kan sende penge hjem, og det er en stor hjælp for dem i Cameroun. Jeg føler mig mere tryk, og jeg kan slappe af uden at bekymre mig om, hvad fremtiden bringer«,* tilføjer han.

»Jeg nyder livet i Irland nu. Det er et meget hjerteligt land«, bemærker han. *»Irerne er meget underholdende. Man kan ikke sidde ved siden af en irer uden at få en sludder. Men det regner meget«,* ler han.

I sin fritid kan han lide at holde sig i form, og han går til gymnastik og jogger. *»Jeg kan lide at se fodbold«,* siger han, *»jeg er en stor tilhænger af Arsenal.«* Men Serge siger, at han ikke er tilfreds med at hvile på laurbærrene og vil fortsætte med at uddanne sig inden for handel. *»Jeg vil altid opnå mere. Jeg vil gerne gøre min søn stolt.«*

En plads på toppen

»Jeg elsker mit arbejde, fordi det giver mig stabilitet og mulighed for at lære noget nyt«, siger *Amparo Navaja Maldonado* fra Sevilla i Spanien.

Som hun står og taler i lobbyen til det dyre hotel, hvor hun arbejder, virker den 30-årige Amparo positiv og tilfreds. For ikke så længe siden var hun imidlertid i en anden situation. Da hun gik ud af skolen efter den obligatoriske skolegang med dårlige resultater, kunne hun kun finde uregelmæssigt arbejde med rengøring af kontorer. »Mit liv kørte i den samme skure«, siger hun. »Jeg havde ikke noget fast arbejde — kun rengøringsarbejde af og til. Jeg fik en kontrakt på to måneder hist eller et par dages arbejde pist, men der var lange perioder, hvor jeg var arbejdsløs.«

Amparo voksede op i en stor familie af romaoprindelse. Hendes forældre tjente til livets ophold ved at rejse fra marked til marked og sælge frugt — et liv, hun kunne se var svært og usikkert. Da hun og hendes mand, Juan Manuel Gallego, fik deres første barn, Marco, for godt fire år siden, blev hun klar over, at hun ønskede mere trykthed for sin egen familie. »Jeg ville lave noget andet og ændre min situation«, siger hun, »Jeg ville have en karriere og være i stand til at forsørge mig selv og mine børn.«

Uden en fast indkomst boede den unge familie hos hendes forældre sammen med hendes fire brødre — hvilket betød, at forholdene var trange. »Det var hårdt. Jeg boede hos mine forældre med et lille barn og min mand«, siger hun, »Vi havde ikke noget privatliv, og det gjorde virkelig vores forhold anspændt.«

Skræddersyet støtte

Hjælpen kom, da hun hørte om ACCEDER-uddannelseskurset gennem den lokale arbejdsformidling. Formålet med kurset, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, er at bekæmpe diskrimination mod romaerne og at give enkeltpersoner mulighed for at få den nødvendige uddannelse, således at de kan få fast arbejde. Det blev oprettet i 2000, og i de første seks år hjalp det mere end 30 000 personer med at finde et job over hele Spanien.

Kurset giver folk mulighed for at erhverve de kompetencer og den erfaring, der er nødvendige for at få adgang til jobmuligheder,

»Mit liv har ændret sig dramatisk, fordi jeg nu er på lønningslisten. Jeg kunne få et kreditforeningslån.«

gennem fleksible uddannelsesprogrammer. Kurserne kombinerer det praktiske og det teoretiske og er skræddersyede til den enkeltes behov. Amparo blev uddannet som stuepige og fik arbejds erfaring på et hotel i Sevilla. *»Kurset gav mig en ekstra kvalifikation, der kunne hjælpe mig med at få arbejde«,* siger hun.

Men hvad der var langt vigtigere, fortsætter hun, så gav uddannelsen hende større selvtillid og selvtillid. *»Jeg fandt ud af, at jeg havde flere valgmuligheder. Det åbnede mange døre.«*

Overordnet stilling

Kort tid efter, at hun var færdig med kurset i 2004, fik hun et job som stuepige på et hotel med en fast kontrakt. Fire år senere skiftede hun til et job på et af de største hoteller i byen, hvor hun er blevet fastansat og forfremmet til en overordnet stilling.

Hun er nu leder af et lille hold stuepiger og tildeler arbejdsturnusser og sørger for, at standarderne bliver overholdt. Amparo siger, at noget af det, hun sætter mest pris på ved sit job, er de kolleger, hun arbejder sammen med: *»Det er dejligt at arbejde som en del af et professionelt hold.«*

På det personlige plan har hendes faste stilling på hotellet givet det unge par mulighed for at købe deres eget hus. Med den seneste tilføjelse til familien, den lille Adrian, som kom til i begyndelsen af 2008, er opsvinget i deres liv kommet i rette tid. *»Mit liv har ændret sig dramatisk, fordi jeg nu er på lønningslisten. Jeg kunne få et kreditforeningslån,«* siger Amparo. *«Vi har nu eget hus og bil, og jeg har økonomisk tryghed.»*

At stå på egne ben

Da *Abshir Abukar* begyndte at arbejde i et af de største havecentre i Sverige, vidste han ikke ret meget om planter eller redskaber, og han var oven i købet allergisk over for pollen. Men han lærte hurtigt, og nu har han forskellige opgaver, som omfatter lagerstyring, at hjælpe kunder og arbejde som en del af et hold. Det har faktisk vist sig at være en god rolle for den 25-årige Abshir.

Abshir var 17, da hans familie flyttede til Malmø i Sverige fra Etiopien i 2002. Som en social og livlig person, ville han deltage fuldt ud i livet i sit nye land. Men det var svært i begyndelsen. *»Det var et kulturchok«,* siger han. *»Alting var anderledes, end jeg havde forestillet mig, og jeg følte mig som en udenforstående. Mange ting var forvirrende.«*

Han gik først på en sprogskole for at lære svensk, og hans far, som var lærer og var flyttet til Sverige fem år før resten af familien, ville have, at han skulle gå videre med sin uddannelse. *»Men det ville jeg ikke. Jeg ville have været nødt til at begynde forfra i uddannelsessystemet«,* siger Abshir. *»Det gav anledning til spændinger mellem os.«* Kultursammenstødet mellem hans families strenge muslimske baggrund og det mere liberale samfund, Abshir forsøgte at blive en del af, gjorde kun spændingerne værre.

Han ville være uafhængig og stå på egne ben. *»Men jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle få et job eller noget som helst andet i den retning«,* siger han. Han fik tilfældigt arbejde og var plejeassistent for handicappede børn. *»Det gjorde jeg i to et halvt år på deltid, men jeg tjente ikke nok«,* husker han.

Da han ikke havde fast arbejde, havde han ikke råd til at flytte hjemmefra og få sin egen lejlighed. *»Mine forældre forsørgede mig stadigvæk.«* Og med 10 yngre søskende var der trængsel i hjemmet. *»Jeg fik også en kæreste på det tidspunkt, og jeg ville have mere plads«,* siger han. På et tidspunkt tyede han oven i købet til at sove i skabet i moderens forretning.

Undervisning i nyttige færdigheder

Et program for unge mennesker, *New City*, hjalp ham med at ændre sit liv. Projektet forvaltes af en lokal organisation, *Drömmarnas Hus*, og blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske

»Det var et kulturchok. Alting var anderledes, end jeg havde forestillet mig, og jeg følte mig som en udenforstående. Mange ting var forvirrende.«

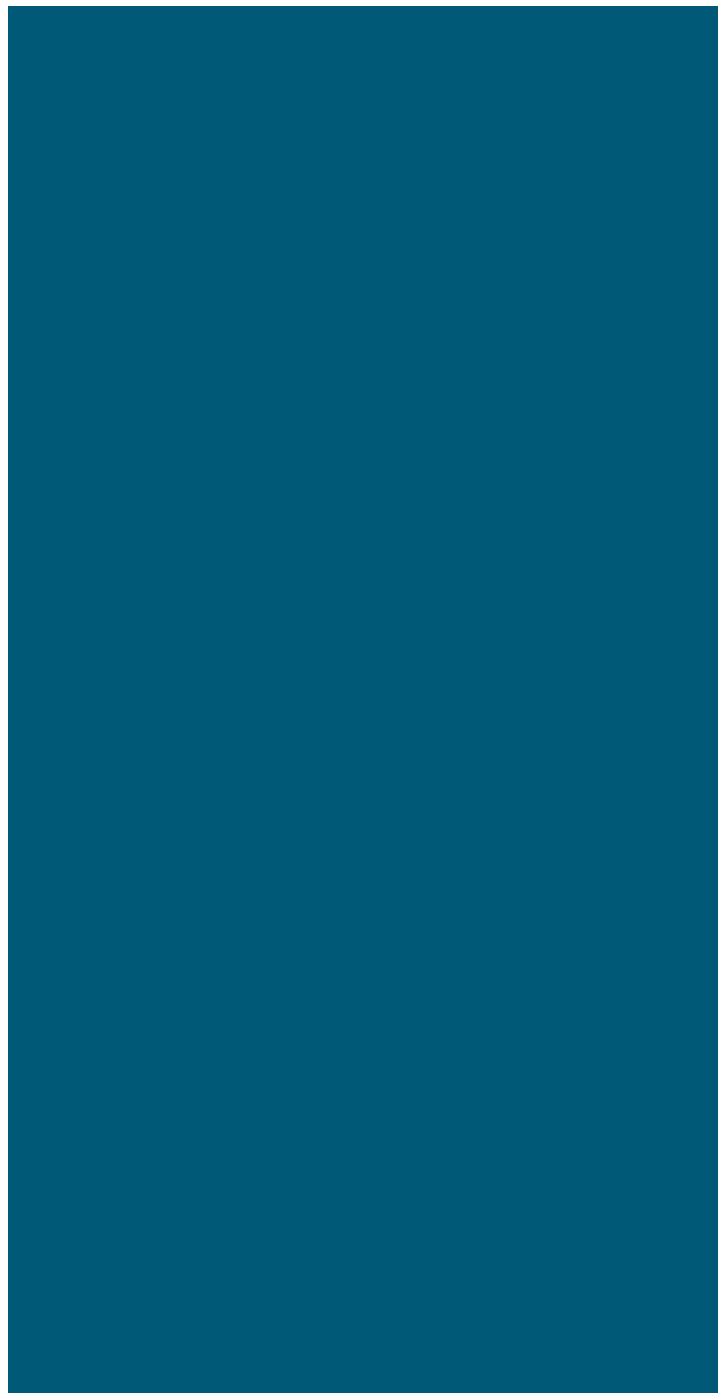
Socialfond. Det tilbyder rådgivning, uddannelse, kulturelle aktiviteter og selvudvikling til personer, som ikke er fuldt ud integreret i samfundet.

Gennem programmet fik Abshir jobtræning og fundamentale færdigheder og lærte, hvordan han skulle præsentere sig selv. Han fik også et praktikophold i havecentret, som førte til tilbuddet om en fast stilling. *»Jeg kan lide mit job«,* siger han. *»Især at hjælpe kunder og arbejde som en del af et hold.«*

Egen lejlighed

Han fik sin egen lejlighed, og han har lært at blive mere selvstændig. *»Meget er anderledes nu på grund af kurset«,* siger han. *»Jeg har min egen lejlighed. Jeg har også fået kørekort, og jeg har bil.«* Når han ikke er på arbejde, har han et aktivt socialt liv. Sport og dans er hans store interesser; han spiller fodbold regelmæssigt og danser salsa mindst tre gange om ugen.

Abshir er nu tilfreds med sit liv. *»Og jeg kommer også meget bedre ud af det med mine forældre. Selv min far er glad.«* Den tryghed, han har opnået ved at få fast arbejde, betyder, at Abshir kan planlægge fremtiden. Han og hans kæreste, Shanka, har planer om at blive gift næste år. *»Og så vil jeg stifte familie. En stor én«,* bekendtgør han.

Viden er selvstændiggørelse

Som ganske ung pige drømte *Khadija Majdoubi* kun om at eje sin egen frisørsalon. Hun førte den drøm ud i livet et stykke tid i hjemlandet Marokko, men da hun flyttede til Nederlandene, blev hun ramt af en tragedie, og der blev vendt op og ned på hendes verden. Hendes mand døde, mens hun var gravid med tvillinger. Chokket var enormt, og hendes børn blev født for tidligt. Hun tilbragte de næste par år som fuldtidsmor og med at passe sine venners børn.

Med en familie at tage sig af og stadig i gang med at tilpasse sig livet i et nyt land var Khadija nødt til at leve af offentlig støtte. Da hun kun havde et grundlæggende kendskab til nederlandsk, havde hun svært ved at finde selv et simpelt job, for slet ikke at tale om at starte egen virksomhed.

Vejen til restituering

»Det er ikke let at opfostre børn alene«, siger Khadija. »Hver dag var fuldt besat, jeg havde ikke tid til andet. Til at begynde med var det et stort problem at finde et job.«

På det lokale socialkontor hørte Khadija om et gratis kursus for arbejdsløse kvinder, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond. »Kurset hjalp mig med at føre min drøm ud i livet, og jeg begyndte med at forbedre mine sproglige færdigheder«, forklarer hun. »Det var så vigtigt, og det fik mig til at få det bedre med mig selv.«

VONK er et arbejds- og uddannelsescenter for kvinder, som bor i Zeeburgdistriktet i Amsterdam. Programmet hjælper kvinder uanset deres uddannelsesniveau, erfaring eller oprindelse. Det giver dem oplysninger og anbefalinger og hjælper dem med at finde et job, få en uddannelse og sociale ydelser. Generelt yder det støtte til integration og trivsel. VONK samarbejder også med andre nederlandske og lokale myndigheder, med kvindeorganisationer og sociale institutioner.

»Jeg var frisør før, da jeg boede i Marokko. Men jeg troede aldrig, at jeg ville være i stand til at gøre det her, at åbne min egen salon.«

At have det godt med sig selv

En af de største hindringer, kvinder støder på efter lang tids arbejdsløshed, er manglende selvtillid. Kurset omfattede derfor undervisning, der specielt sigtede på at opbygge selvagtelse og -tillid.

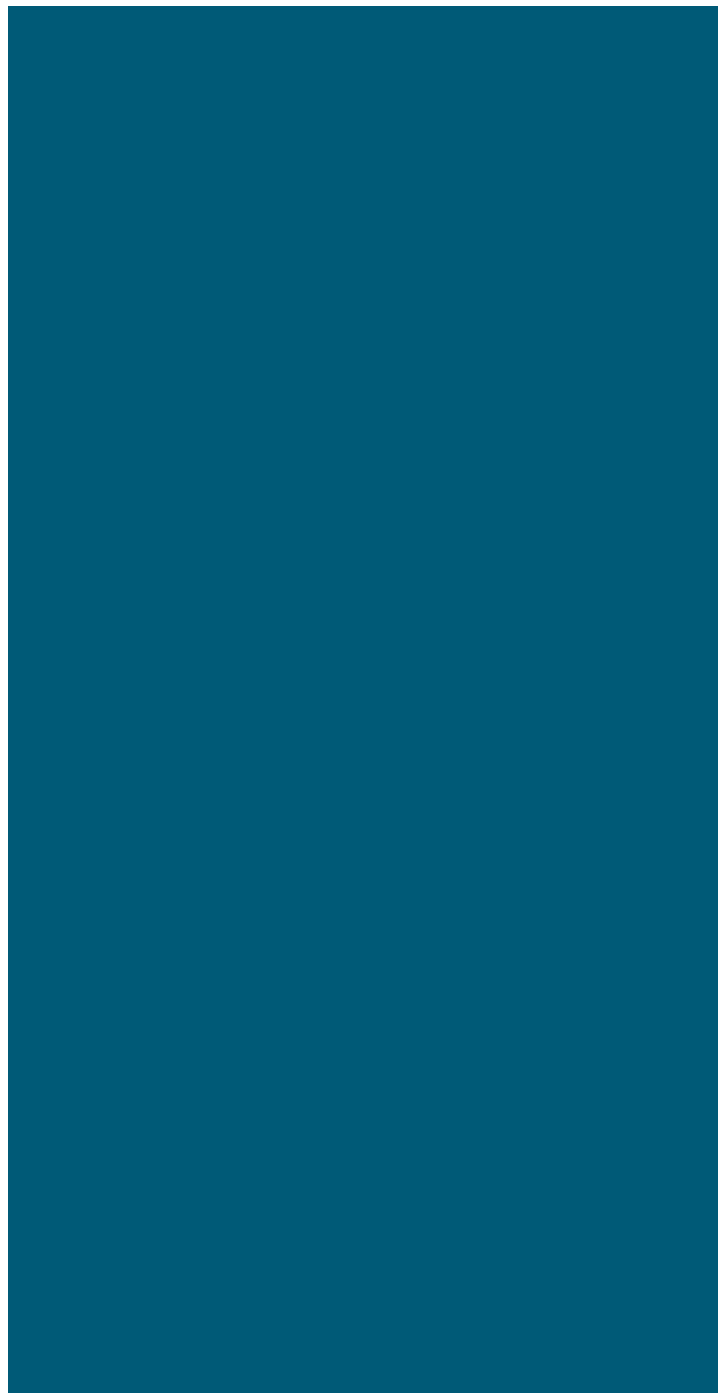
»Jeg lærte at kommunikere bedre«, siger Khadija, »og jeg forstod bedre, hvordan tingene fungerer, når man åbner en forretning. Først var jeg nødt til at finde et job. Jeg var blevet afhængig af andre. Jeg var nødt til at stå på egne ben igen.«

VONK's medarbejdere ledsagede Khadija på hendes jobjagt, og med støtte og opmuntring fra venner og familie fik hun til sidst et job hos en lokal frisør. *»De mennesker, jeg talte med om et job, var først tøvende«, forklarer hun. »Jeg er ikke her fra landet, og jeg ser anderledes ud end andre, og jeg kunne ikke udtrykke mig, som jeg ville. Medarbejderne i VONK hjalp mig med at få en fod indenfor.«*

»Jeg troede aldrig, at jeg ville være i stand til at gøre det her«

Da hun var kommet i arbejde igen, kunne Khadija lægge lidt penge tilside. Til sidst lykkedes det hende at spare nok op til at virkeliggøre barndomsdrømmen. I april 2009 åbnede hun sin egen frisørsalon ikke langt fra sit hjem i Amsterdam. *»Jeg var frisør før«, forklarer hun, »da jeg boede i Marokko. Det er det, jeg elsker at lave, og jeg er god til det. Men jeg troede aldrig, at jeg ville være i stand til at gøre det her, at åbne min egen salon.«*

Khadija siger, at VONK-kurset og individuel hjælp gav hende mulighed for at finde sig selv, og det har ændret hendes eget og børnenes liv til det bedre. *»Jeg er virkelig glad for, at jeg gennemførte kurset«, siger hun. »Det er grunden til, at jeg er her i dag.«*

Styrke i mangfoldighed

Cornelia Schultheiss blev født i Esslingen i nærheden af Stuttgart. Hun studerede lingvistik og kom til at arbejde for en verdensførende bilfabrikant i Berlin. Hun blev oprindeligt ansat som oversætter, men Cornelia udmærkede sig ved at foreslå og udvikle sin egen særlige tjenesteydelse i virksomheden, der tilbød unik »tværkulturel« uddannelse for at hjælpe medarbejdere fra hele verden med at samarbejde.

»Europa er en korsvej for så mange mennesker og kulturer«, siger hun. »Det er en kilde af muligheder, men også en udfordring.« Cornelia arbejdede i en stor og forskelligartet virksomhed, og hun indså, at teamwork var mere end bare at følge ordrer. »Folk fra forskellige lande og kulturer har forskellige vaner og forventninger, og de forstår ikke altid hinanden, selv om de taler det samme sprog.«

Desværre blev der i 2007 gennemført drastiske ændringer i den virksomhed, hun arbejdede for, og omstruktureringen tvang hende til at vælge mellem at beholde sit job eller blive i sin yndlingsby. Hun valgte Berlin, hvor hun havde boet sammen med sin partner i 15 år.

»Det var en svær beslutning«, siger hun. »At forlade mit job betød, at jeg skulle begynde på en ny karriere, finde noget andet at lave.« Hun besluttede at forsøge at starte sin egen virksomhed som tværkulturel coach, men selv om hun så et marked for sine særlige færdigheder, vidste hun ikke, hvordan hun skulle udnytte dem uden at have erfaring med at oprette en virksomhed.

Praktisk rådgivning

Projektet *Human Venture II*, der blev samfinansieret af EU gennem Den Europæiske Socialfond, gav hende stor indsigt i, hvad det kræver at starte en virksomhed, samt praktisk rådgivning om virksomhedsregler og -bestemmelser.

Formålet med programmet, som løb fra august 2006 til september 2008, var at styrke deltagernes evne til at starte deres egen virksomhed, og den omfattede gruppediskussioner, workshopper og uddannelsesforløb. Aktiviteterne dækkede forskellige emner vedrørende oprettelsen af en virksomhed, og de hjalp Cornelia med at forberede sin egen virksomhedsstart. »Jeg fik en hel masse oplysninger om emner, jeg ikke vidste ret meget om«, siger hun. »Det

»Mine tværkulturelle workshopper fokuserer på at opbygge et vellykket og trygt arbejdsklima, hvor der bygges bro mellem forskellige traditioner og måder at kommunikere på.«

gjorde det muligt for mig at undgå en hel masse mulige faldgruber. Men jeg nød også blot oplevelsen og chancen for at opbygge et netværk af kontakter med de andre deltagere.«

I dag driver Cornelia en succesrig konsulentvirksomhed, som tilbyder højt specialiseret vejledning til mennesker med forskellig etnisk og kulturel baggrund og hjælper dem med slutte sig sammen, udveksle erfaringer og forstå hinanden bedre. *»Tab på grund af »tværkulturel gnidning« reduceres«,* siger hun. *»Hold går op i en højere enhed og kan arbejde mere effektivt.«*

Cornelias kunder omfatter både enkeltpersoner og grupper, som arbejder eller bor i et internationalt miljø, folk fra bl.a. Indien, Rusland eller Japan, Tyskland og mange andre steder.

»Mine tværkulturelle workshopper og coachingforløb fokuserer på at opbygge et vellykket og trygt arbejdsklima, hvor der bygges bro mellem forskellige traditioner, måder at kommunikere på osv., og hvor der kan udvikles synergier«, forklarer hun. Nogle dage arbejder Cornelia på sit kontor, som ligger dør om dør med hendes lejlighed i det historiske Vestberlin. Andre dage bringer hun sine tjenesteydelser hen til kunden i Berlin, i Tyskland, i Europa og i resten af verden.

»Jeg kunne ikke have gjort noget af dette uden den hjælp, jeg fik«, siger hun. *»Under den uddannelse, jeg fik gennem Den Europæiske Socialfond, lærte jeg, hvordan man planlægger og arbejder selvstændigt, og jeg lærte meget om mig selv i løbet af processen. Det var en dejlig oplevelse.«*

Alfabetisk emneliste

A	
Afrika	128-129, 130-131
Alkoholisme	48-49, 108-109, 114-115, 118-119
Amsterdam (Nederlandene)	130-131
Antropologi	94-95
Arbejdsløshed	38-39, 40-41, 44-45, 52-53, 56-57, 62-63, 70-71, 82-83, 86-87, 90-91, 114-115, 118-119, 122-123, 126-127, 130-131
Arkitektur	68-69
Asien	16-17
B	
Barnepleje	26-27, 32-33, 86-87, 84-85
Barselsorlov	34-35
Bedsteforældre	24-25, 40-41, 52-53, 126-127
Belgien	72-73, 86-87
Benzindistribution	88-89
Berlin (Tyskland)	132-133
Biavl	70-71
Biblioteker og boghandlere	42-43, 54-55, 56-57, 94-95, 122-123
Biler/bilfremstilling	30-31, 54-55, 86-87, 90-91, 100-101, 116-117, 132-133
Blikkenslagerarbejde	62-63
Blindhed	42-43
Blindeskrift	42-43
Blomsterarbejde	10-11
Bologna (Italien)	112-113
Bratislava (Slovakiet)	34-35, 116-117
Bukarest (Rumænien)	94-95
Bulgarien	58-59, 88-89
Byer	10-11, 14-15, 16-17, 20-21, 26-27, 30-31, 34-35, 38-39, 42-43, 46-47, 52-53, 56-57, 60-61, 66-67, 82-83, 104-105, 112-113, 114-115, 116-117, 126-127, 130-131, 132-133
Bygge- og anlæg	62-63, 68-69, 74-75, 86-87, 84-85, 122-123
Børn	14-15, 24-25, 26-27, 32-33, 34-35, 38-39, 40-41, 48-49, 52-53, 66-67, 68-69, 70-71, 72-73, 80-81, 82-83, 84-85, 86-87, 88-89, 98-99, 118-119, 122-123, 124-125, 126-127, 130-131
Børnefødsel	130-131
C	
Catering	18-19, 28-29, 40-41, 68-69, 82-83, 84-85

Chichester (England)	68-69
Clermont-Ferrand (Frankrig)	20-21
Computerfærdigheder	30-31, 32-33, 38-39, 42-43, 54-55, 56-57, 58-59, 60-61, 80-81, 90-91, 102-103, 110-111, 116-117
cv'er/jobansøgninger	38-39, 54-55, 56-57, 90-91, 122-123, 130-131
Cypern	24-25, 82-83
D	
Dagpleje	24-25, 26-27, 58-59
Danmark	52-53, 104-105
Depression	14-15, 44-45, 46-47, 58-59, 74-75, 108-109, 112-113, 114-115, 118-119
Det Forenede Kongerige	68-69, 114-115
Detailhandel	10-11 20-21, 82-83, 88-89, 110-111, 112-113, 118-119, 128-129
Diskrimination	56-57, 122-123, 126-127, 130-131
Distancearbejde	32-33
Døvhed	40-41, 116-117
Dublin (Irland)	14-15
E	
Elektrisk	62-63
Enlige forældre	14-15, 118-119, 130-131
Estland	66-67, 122-123
Etniske minoriteter	12-13, 46-47, 94-95, 84-85, 122-123, 124-125, 126-127, 128-129, 130-131
F	
Familiesammenbrud/-tab	10-11, 24-25, 48-49, 52-53, 56-57, 86-87, 108-109, 110-111, 112-113, 116-117, 118-119, 130-131
Familievenlige aktiviteter	24-25, 26-27, 32-33, 40-41, 68-69, 72-73
Familievirksomhed	28-29, 52-53, 68-69, 72-73, 74-75, 76-77, 98-99
Fast ejendom	74-75, 122-123
Fattigdom	14-15, 38-39, 48-49, 82-83, 84-85, 112-113, 126-127
Film	96-97
Finans og administration	18-19, 20-21, 30-31, 56-57, 60-61, 66-67, 98-99, 104-105, 110-111, 112-113, 118-119, 122-123, 124-125
Finland	28-29, 96-97
Fitness og velvære	14-15, 18-19, 20-21, 28-29, 46-47, 86-87, 118-119
Flandern (Belgien)	86-87
Fleksible arbejdstider	24-25, 26-27, 32-33, 68-69, 70-71, 82-83
Forening af arbejds- og familieliv	26-27, 32-33, 34-35, 56-57, 86-87
Forlagsvirksomhed	56-57, 58-59, 94-95

Forretningsplaner	18-19, 20-21, 30-31, 70-71, 118-119
Forsikring	76-77
Forskning og udvikling	26-27, 86-87, 94-95, 100-101, 102-103
Forvaltning	54-55, 56-57, 66-67, 74-75, 80-81, 88-89, 122-123
Frankrig	10-11, 20-21
Fremstilling	16-17, 40-41, 54-55, 74-75, 86-87, 88-89, 90-91, 100-101, 116-117
Frisørarbejde	130-131
Frugtavl	76-77
Fundraising (velgørehed)	56-57
Fængsel	112-113, 114-115
G	
Gæld	48-49, 112-113
Gdansk/Gdynia (Polen)	38-39
Graviditet hos unge	14-15, 48-49, 112-113
Grækenland	48-49, 110-111
Grøn virksomhed/turisme	20-21, 68-69
H	
Handicap	38-39, 40-41, 42-43, 46-47, 52-53, 58-59, 116-117
Hässleholm (Sverige)	118-119
Havearbejde	10-11, 12-13, 40-41, 48-49, 56-57, 128-129
Helsingfors (Finland)	96-97
Hjemløshed	112-113
Hjemmepleje — ældre	58-59
Hoteller/bed & breakfast	28-29, 68-69, 126-127
Hovercraft	66-67
Husdyravl	44-45, 70-71, 72-73
I	
Import og eksport	16-17, 124-125
Indlæringsvanskeligheder	12-13, 44-45
Indvandring	12-13, 46-47, 90-91, 122-123, 124-125, 128-129, 130-131
Ingeniørarbejde	74-75, 88-89, 90-91, 100-101, 108-109, 122-123
Innovation	28-29, 30-31, 60-61, 66-67, 68-69, 74-75, 76-77, 100-101
International udveksling	16-17, 76-77, 80-81, 86-87, 94-95, 124-125, 132-133
Investering og beskatning	30-31, 66-67, 118-119
Irland	14-15, 124-125
Italien	100-101, 112-113
Iværksættere/SMV'er	16-17, 18-19, 20-21, 28-29, 30-31, 34-35, 60-61, 66-67, 68-69, 70-71, 72-73, 74-75, 76-77, 96-97, 104-105, 118-119, 130-131, 132-133

J	
Journalisme	30-31
K	
Kemikalier	58-59, 70-71, 98-99, 122-123
Kontorarbejde	32-33, 56-57, 60-61
Kooperativer	48-49, 76-77, 112-113
Korfu (Grækenland)	48-49
Kriminalitet	108-109, 112-113, 114-115
Kunsthåndværk	10-11, 28-29, 34-35, 58-59, 80-81, 94-95, 96-97
Kæledyr	10-11, 46-47, 56-57, 58-59, 86-87, 112-113, 118-119
Kørsel	12-13, 30-31, 40-41, 44-45, 52-53, 82-83, 128-129
L	
Landbrug	44-45, 70-71, 72-73, 76-77, 98-99
Landbrug	44-45, 70-71, 72-73, 76-77, 84-85, 98-99
Landsbyer	12-13, 56-57, 72-73, 98-99
Landsbysamfund	24-25, 28-29, 44-45, 76-77, 68-69, 70-71, 72-73, 74-75, 94-95, 98-99
Landskabsvedligeholdelse	62-63
Larnaka (Cypern)	82-83
Letland	42-43, 70-71
Ligestilling mellem kønnene	24-25, 26-27, 28-29, 30-31, 32-33, 34-35, 130-131
Limerick (Irland)	124-125
Litauen	60-61, 102-103
Livslang læring	10-11, 54-55, 56-57, 68-69, 84-85, 98-99, 102-103
Ljubljana (Slovenien)	108-109
Logistik	54-55, 76-77, 124-125
Lokal politik	98-99
Lokale myndigheder	12-13, 118-119
Luxembourg	12-13, 46-47
Lægebehandling	38-39, 40-41, 46-47, 48-49, 86-87, 112-113, 118-119
Lønninger	12-13, 38-39, 48-49, 58-59, 80-81, 84-85
M	
Magdeburg (Tyskland)	90-91
Malmø (Sverige)	128-129
Malta	62-63, 80-81
Markedsføring	16-17, 20-21, 56-57, 66-67, 68-69, 98-99
Medier og kommunikation	30-31, 54-55, 56-57, 62-63, 66-67, 96-97, 102-103
Mental sundhed	44-45, 48-49, 118-119

Mentorordning	44-45, 66-67, 68-69, 118-119
Militærtjeneste	82-83, 84-85, 110-111, 122-123
Miljø	20-21, 28-29, 56-57, 58-59, 62-63, 68-69, 70-71, 72-73, 98-99
Minedrift	108-109
Mode og skrædderarbejde	18-19, 112-113, 116-117
Multikulturalisme	12-13, 122-123, 132-133
Murerarbejde	84-85
Musik	42-43, 48-49, 62-63, 84-85, 96-97, 104-105, 118-119
N	
Narkotika	48-49, 108-109, 112-113, 114-115
Nederlandene	32-33, 130-131
Netværksskabelse	68-69, 74-75, 132-133
Nye kompetencer	10-11, 12-13, 14-15, 20-21, 40-41, 46-47, 54-55, 56-57, 60-61, 62-63, 80-81, 82-83, 86-87, 88-89, 90-91, 98-99, 110-111, 112-113, 116-117, 122-123, 124-125, 126-127, 128-129, 130-131, 132-133
O	
Onlinetjenester	30-31, 116-117
P	
Pensionering	46-47, 52-53, 58-59
Placering på arbejdsmarkedet	12-13, 80-81, 90-91, 100-101, 124-125, 128-129
Polen	30-31, 38-39
Porto (Portugal)	16-17
Portugal	16-17, 98-99
Post og telekommunikation	46-47, 124-125
Poznań (Polen)	30-31
Priser	68-69
R	
Rådgivning/livscoaching	58-59, 80-81, 82-83, 104-105, 114-115, 118-119, 122-123, 130-131, 132-133
Regnskab og bogføring	60-61, 82-83, 88-89
Rehabilitering	48-49, 108-109, 112-113, 118-119
Reims (Frankrig)	10-11
Rejser	56-57, 80-81, 94-95, 96-97, 112-113, 132-133
Reklame og pr	30-31, 66-67, 68-69, 80-81
Rengøring	12-13, 24-25, 46-47, 126-127, 128-129
Riga (Letland)	42-43
Romaer	84-85, 126-127
Rumænien	76-77, 94-95
Rygsmærter	46-47, 52-53

S	
Selvstændig virksomhed/ konsulentvirksomhed	16-17, 90-91, 96-97, 132-133
Selvtillid	34-35, 44-45, 52-53, 54-55, 68-69, 82-83, 90-91, 102-103, 104-105, 114-115, 116-117, 122-123, 126-127, 130-131
Sevilla (Spanien)	126-127
Sikkerhedsbranchen	38-39
Skibsværfter	38-39
Skifteholdsarbejde	52-53, 82-83, 86-87
Skole — speciel	12-13, 40-41, 42-43, 116-117
Skole	10-11, 12-13, 40-41, 44-45, 72-73, 98-99, 108-109, 128-129
Skotland	114-115
Skovbrug	98-99
Skuespil	104-105
Slovakiet	34-35, 116-117
Slovenien	44-45, 108-109
Social inklusion/integration	40-41, 42-43, 48-49, 58-59, 80-81, 84-85, 108-109, 110-111, 112-113, 114-115, 116-117, 118-119, 122-123, 124-125, 126-127, 128-129, 130-131
Socialarbejdere/-assistenter	48-49, 58-59, 82-83, 112-113, 128-129
Sociale ydelser	14-15, 38-39, 52-53, 58-59, 84-85, 124-125, 130-131
Solenergi	100-101
Sovjetunionen	122-123
Søvnløshed	86-87
Spanien	74-75, 126-127
Spiseforstyrrelser	48-49
Sport	14-15, 20-21, 66-67
Sprog	12-13, 40-41, 46-47, 66-67, 102-103, 116-117, 122-123, 128-129, 130-131, 132-133
Stress/udbrændthed	24-25, 38-39, 82-83, 118-119
Strukturarbejdsløshed	54-55, 90-91, 132-133
Sundhed og sikkerhed	46-47, 48-49, 52-53, 58-59, 72-73, 84-85
Sundhedspleje	24-25, 46-47, 52-53, 58-59, 118-119
Svejsning og metalarbejde	54-55, 62-63, 74-75
Sverige	118-119, 128-129
Szekszárd (Ungarn)	40-41

T		
Tallinn (Estland)		66-67
Teater		104-105
Teknologi	76-77, 88-89, 100-101, 110-111, 124-125	
Tekstiler	16-17, 34-35, 54-55, 88-89	
Tilskud		94-95, 100-101
Tjekkiet		18-19, 54-55
Tømrerarbejde	62-63, 66-67, 86-87, 84-85	
Transport		30-31, 52-53, 88-89
Tro		118-119, 128-129
Turisme og fritid	14-15, 20-21, 28-29, 30-31, 66-67, 68-69, 72-73, 76-77, 94-95	
Tyskland		90-91, 132-133
U		
Uddannelse	10-11, 14-15, 16-17, 34-35, 38-39, 40-41, 42-43, 44-45, 46-47, 48-49, 52-53, 54-55, 56-57, 62-63, 68-69, 70-71, 74-75, 76-77, 80-81, 82-83, 84-85, 86-87, 88-89, 90-91, 96-97, 104-105, 110-111, 112-113, 114-115, 116-117, 122-123, 124-125, 126-127, 128-129, 132-133	
Uddannelse	12-13, 26-27, 44-45, 56-57, 72-73, 94-95, 100-101, 102-103, 104-105, 108-109, 122-123, 128-129	
Ulykker og sygdom	38-39, 40-41, 42-43, 44-45, 46-47, 48-49, 52-53, 58-59, 68-69, 112-113, 118-119	
Umbrien (Italien)		100-101
Undervisning	14-15, 26-27, 34-35, 72-73, 102-103, 104-105, 124-125, 128-129	
Undervisningsgård		72-73
Ungarn		40-41, 84-85
Unge mennesker	10-11, 12-13, 14-15, 16-17, 18-19, 20-21, 30-31, 42-43, 44-45, 94-95, 108-109, 128-129	
Universitet	16-17, 26-27, 42-43, 54-55, 56-57, 58-59, 60-61, 66-67, 88-89, 90-91, 94-95, 98-99, 100-101, 102-103, 104-105, 108-109	
USA		96-97
V		
Vallonien (Belgien)		72-73
Vandforvaltning		32-33
Videnskab		102-103
Videospil		12-13
Videregående uddannelse/ college	10-11, 70-71, 84-85, 96-97, 102-103, 108-109, 124-125	
Vilnius (Litauen)		60-61
Vold i hjemmet		48-49, 118-119
Vold på arbejdspladsen		52-53
Vratsa (Bulgarien)		58-59
Vredeskontrol		82-83

W	
Wien	26-27, 56-57
Z	
Zalaegerszeg, Ungarn	84-85
Æ	
Ældre	24-25, 56-57, 58-59
Ældre arbejdstagere	46-47, 52-53, 54-55, 56-57, 58-59, 60-61, 62-63, 80-81, 98-99
Ø	
Økologiske produkter/fair handel	18-19, 68-69, 70-71
Østrig	26-27, 56-57
Å	
Aalborg (Danmark)	52-53
Århus (Danmark)	104-105

Liste over projekter om investering i mennesker

Unge mennesker

Frankrig (Audrey Libres)

Titel: **En ny chance**

Periode: 2002-2009

Budget: 1 027 208 EUR

Deltagere: 650-700 årligt

Luxembourg (Bruno de Almeida Aveiro)

Titel: **Liewenshaff project (Pæerd's Atelier asbl)**

Periode: Treårigt kursus

Budget: 256 578,57 EUR

Deltagere: 40

Websted: <http://www.liewenshaff.lu/>

Irland (Sheena Matthews)

Titel: **Spoirt Teic Lokalt uddannelsesinitiativ**

Periode: 2000-2008

Budget: 2,6 mio. EUR

Deltagere: 232

Websted: http://sports.southdublin.ie/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=114

Portugal (Bruno Teixeira)

Titel: **Inov Contacto**

Periode: Dette program, som tidligere hed Contacto@lcep, har eksisteret siden 1997. Fra 2005 blev navnet ændret til Inov Contacto.

Budget: Gennemsnittet er 25 000 EUR/turnustjeneste — dette omfatter alt, også struktur- og driftsudgifter

Deltagere: Hver udgave har et forskelligt antal deltagere, gennemsnittet er ca. 145 turnustjenester/år

Websted: <http://live.networkcontacto.com/pt/Paginas/default.aspx>

Tjekkiet (Radmila Petroušková)

Titel: **Støttecenter for nye iværksættere**

Periode: November 2006 — august 2008

Budget: 5 104 670,00 CZK

Deltagere: 165

Websted: www.cepac.cz

Frankrig (Yann Lelièvre)

Titel: **At flytte hjemmefra — Espace-initiativer for unge**

Periode: 2002

Budget: 60 000 EUR (årligt budget)

Websted: www.espaceinfojeunes.net

Ligestilling mellem kvinder og mænd

Cypern (Koulla Aggelou)

Titel: **Aldrig Alene Hjemme (som led i projektet »Udvidelse og forbedring af plejeydelser til børn, ældre, handicappede og andre omsorgskrævende personer«, foranstaltning 1.4.1 i enhedsprogrammeringsdokumentet Mål 3 »Menneskelige ressourcer« i programmeringsperioden for strukturfondene for 2004-2006, som begyndte i 2005).**

Periode: Januar 2007 — november 2008

Budget: 76 896 EUR i 2007, 70 500 EUR i 2008 (januar-november)

Deltagere: 15

Websted: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlunion_en/dmlunion_en?OpenDocument

Østrig (Stephan Wittich)

Titel: **Børnenes kontor på Wien Universitet**

Periode: December 2002 — december 2005

Budget: EU-bidrag: 142 065 EUR — Samlet budget: 308 838,76 EUR

Deltagere: 634

Websted: <http://kinder.univie.ac.at/>

Finland (Riikka-Leena Lappalainen)

Titel: **Reaktioketju — Pohjois-Savon naisyrittäjät kehittymisen voimavarana (Kædereaktion — Kvindelige iværksættere i det nordlige Savo som en udviklingsressource)**

Periode: November 2004 — februar 2008

Samlet budget: 1 489 200 EUR

Deltagere: 456

Polen (Beata Szozda)

Titel: **En idé til at starte en ny virksomhed 2 — Fremme af akademisk iværksætterkultur i Wielkopolska**

Periode: Marts 2007 — juni 2007

Nederlandene (Gerard Jansen)

Titel: **E-papa-projekt**

Periode: April 2006 — september 2007

Budget: 127 206 EUR

Deltagere: 66

Websted: <http://www.ewerkforum.nl/>

Slovakiet (Katarína Vargová)

Titel: **SPD Mål 3 — Informations- og Støttecenter for Beskæftigelse**

Periode: September 2007 — december 2008

Budget: 161 352 EUR

Deltagere: Antal personer, der deltager i aktiviteter — 203. Antal personer, der gennemførte kurser og uddannelser — 178

Websted: www.zzvp.sk

Dårligt stillede personer

Grækenland (Georgia Chrisikopoukou)

Titel: Nye Horisonter (Psychargosprogrammet: projekt for hele Grækenland samfinansieret af ESF (periode 2001-2010))

Periode: 2007-2009

Budget: 350 000 EUR

Deltagere: 50

Websted: <http://www.ygeia-pronoia.gr>

Polen (Andrzej Lubowiecki)

Titel: Handicappede arbejdstagere på det åbne arbejdsmarked (Fundacja Gospodarcza)

Periode: Oktober 2005 — december 2006

Budget: 103 323 PLN (23 552 EUR)

Deltagere: 30

Websted: www.Fundacijagospodarcza.pl

Ungarn (Éva Gyulai)

Titel: LIFT Sandsynlighed — Integration — Fuld Beskæftigelse — Uddannelse (Blue Bird Foundation)

Periode: Juni 2006 — februar 2008

Budget: 446 000 EUR

Deltagere: 36 unge handicappede

Websted: <http://www.kek-madar.hu>
<http://www.izleloetterem.hu>

Letland (Sarmite Gromska)

Titel: Tilvejebringelse af mangfoldighed i bibliotekstjenester i blindeskrift som en forudsætning for integration af blinde og svagtseende i samfundet og konkurrence på arbejdsmarkedet

Periode: Juli 2005 — september 2005

Budget: 16 222 LVL

Deltagere: Biblioteksbrugerne (blinde) — 155. Medarbejdere i bibliotekets afdeling for blindeskrift — 5. De studerende på skolen for blinde — 15

Websted: <http://www.neredzigobiblioteka.lv/eng/about.php>

Slovenien (Andrej Lovrencec)

Projekt navn: Uddannelse på jobbet

Periode: 2007-2008 (har været i gang siden 2004)

Budget: ESF-finansiering: 2 877 275,20 EUR
Samlet finansiering: 3 836 367,01 EUR

Deltagere: 2007: 694 — 2008: 2 226

Websted: <http://www.mddsz.gov.si/>,
<http://www.euskladi.si/>

Luxembourg (Otilia Marques)

Titel: Foranstaltning til reintegration af rygpatienter og foranstaltning til forebyggelse ved hjælp af tilstrækkelig uddannelse (endelig fase)

Periode: Januar 2007 — december 2007

Budget: 431 899 EUR

Deltagere: 425

Websted: <http://www.stm.lu/home.html>

Eldre arbejdstagere

Danmark (Jane Grøne)

Titel: Jobkompetenceprojekt

Periode: August 2007 — april 2008

Budget: 5 641 000 EUR

Deltagere: 116 (51 kvinder, 65 mænd) — i juli 2008 havde 54 af dem haft held til at finde arbejde

Websted: <http://www.amunordjylland.dk/front.do>

Tjekkiet (Milan Nedbal)

Titel: Center for livslang læring

Periode: September 2005 — august 2007

Budget: 75 475 EUR

Deltagere: Planen var 625 deltagere (623 deltagere gennemførte kurset, men 2 deltagere kom i arbejde under kurserne)

Websted: www.knihkm.cz

Østrig (Roswitha Kerbel)

Titel: Initiative 50 — Beschäftigungsinitiative für ältere Arbeitnehmer (beskæftigelsesinitiativ for ældre arbejdstagere)

Periode: December 2002 — december 2005

Budget: 6 000 000 EUR

Deltagere: 1 200 personer behandlet, 650 transitarbejdstagere

Websted: www.initiative50.or.at

Bulgarien (Tsvetan Ivanov)

Titel: Gennem sociale ydelser, for et anstændigt liv

Periode: August 2008 — juli 2009

Budget: 92 522 BGN (47 300 EUR)

Deltagere: 20 arbejdstagere, 40 modtagere

Litauen (Aldona Mikalauskiene)

Titel: Uddannelse i computerkunderskaber for medlemmer af LPS »Bociai«

Periode: Juni 2006 — juli 2008

Budget: 2 396 157 EUR

Deltagere: 1 720

Malta (George Mifsud)

Titel: Uddannelses- og jobtræningsordning

Periode: 2004-2006 (et år: seks måneders uddannelse og seks måneders jobtræning)

Budget: 3 642 543 EUR

Deltagere: 460

Websted: <http://www.etc.gov.mt/>

Iværksætterkultur

Estland (Peeter Tarmet)

Titel: **Mentorprogram**

Periode: December 2007 — november 2008

Budget: 2008: 1 125 000 EEK

Deltagere: 2008: 40 mentorer og 53 vejledte

Websted:

www.eas.ee — www.holjukid.ee

Det Forenede Kongerige (Sandra Barnes-Keywood)

Titel: **Rural Welcome**

Periode: Februar 2004 — april 2008

Budget: 334 000 GBP

Deltagere: 786 personer fra 622 virksomheder

Websted:

www.tourismtrainingsoutheast.com

Letland (Normunds Zeps)

Titel: **Støtte til familier med børn til at starte egen virksomhed i Daugavpils-distriktet**

Periode: September 2006 — oktober 2007

Budget: 22 317,53 LVL

Deltagere: 30

Websted: www.daugavpils.partneribas.lv

Belgien (Gaetane Anselme)

Titel: **Preventagri formation**

Periode: 2000-2006

Budget: 65 mio. EUR

Deltagere: 18 300

Websted:

<http://www.eoi.es/nw/publica/crece.asp>

Spanien (José Salmerón Guindos)

Titel: **Creceprogram for oprettelse af virksomhed og konsolidering**

Periode: 2000-2006

Budget: 65 mio. EUR

Deltagere: 18 300

Websted:

<http://www.eoi.es/nw/publica/crece.asp>

Rumænien (Florin Istrate)

Titel: **Dinamizare Rurală prin angajare Sustenibilă (GRD-ES) (udvikling af landdistrikterne gennem bæredygtig udvikling)**

Periode: November 2008 — oktober 2011 (36 måneder)

Budget: 16 408 535,00 RON

Deltagere: 750 personer (350 mænd/400 kvinder)

Websted: <http://dr-es.eu>

Nye kompetencer

Malta (Marie Therese Vella)

Titel: **Uddannelses- og jobtræningsordning**

Periode: 2004-2006 (et år: seks måneders uddannelse og seks måneders jobtræning)

Budget: 3 642 543 EUR

Deltagere: 460

Websted: <http://www.etc.gov.mt/>

Cypern (Andreas Apatzidis)

Titel: **Erhvervsuddannelse og hjælp til modtagere af offentlige ydelser til at komme i arbejde**

Periode: 2005-2008, programmeringsperiode for strukturfonde, 2004-2006

Budget: 900 000 EUR

Deltagere: Modtagere af offentlige ydelser, ansatte i den private sektor

Websted: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws13.nsf/dmltheproject_en/dmltheproject_en?OpenDocument

Ungarn (Zsolt Korcz)

Titel: **En vej ud af den dårligt stillede situation (første ungarsk-danske produktionskolestiftelse)**

Periode: Juni 2006 — juni 2007

Budget: 106 mio. HUF (373 000 EUR)

Deltagere: 36

Belgien (Daniel Dellisse)

Titel: **Excellent Learning**

Periode: 2008-2009

Budget: 1 000 000 EUR

Deltagere: 700

Websted: www.deceuninck.com

Bulgarien (Biliana Filipova)

Titel: **Uddannelse af ansatte — investering i virksomhedsudvikling**

Periode: 2008-2009 (13 måneder)

Budget: 232 223 BGN (118 734 EUR)

Deltagere: 254

Websted: <http://www.petrol.bg/news.php?id=241>

http://www.az.government.bg/internal.asp?CatID=28&WA=Efunds/OPHRD/AP2101/Menu_AP2101.htm

Tyskland (Peter Meller)

Titel: **AQUA (Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt)**

Periode: 2006-2010

Budget: 13 000 000 EUR

Deltagere: 715

Websted: www.obs-ev.de/AQUA

Uddannelse og erhvervsuddannelse

Rumænien (Monica Stroe)

Titel: Ph.d.-legater til støtte for forskning: konkurrenceevne, kvalitet og samarbejde inden for europæisk videregående uddannelse (ESF-tilskud tildelt Den Nationale Skole for Politiske og Administrative Studier i Bukarest (SNSPA))

Periode: Oktober 2008 — september 2011

Budget: 4 215 105 RON

Deltagere: 40 ph.d.-studerende

Finland (Harri Haanpää)

Titel: Medaprojekt (iværksætterkultur på medieområdet)

Periode: Maj 2007 — december 2007

Budget: 597 470 EUR

Deltagere: 64

Portugal (Maria Balbina Soares Melo Rocha)

Titel: Plano de Formação da Forestis — Plano de Formação para a Gestão Sustentada

Periode: Maj 2004 — december 2007

Budget: 737 175,35 EUR

Deltagere: 865

Websted:

<http://www.forestis.pt/default.aspx>

Italien (Simone Rossi)

Titel: Bando Assegni di Ricerca finalizzato al miglioramento delle risorse umane nel settore della ricerca e dello sviluppo tecnologico POR Umbria Mål 3 2000-2006

Periode: Den generelle ordning startede i februar 2007 og sluttede i oktober 2008 (projektet var blevet planlagt før 2006 og blev betalt med ESF-midler for 2000-2006)

Budget: 1 825 503,99 EUR

Deltagere: 214

Websted: www.ilpontesuldiretretto.it

Litauen (Nedas Jurgaitis)

Titel: MOKOM

Periode: Marts 2005 — februar 2008

Budget: 1 506 411 LTL

Deltagere: 610

Danmark (Mogens Lausen)

Titel: Iværksætterkursus

Periode: Foråret 2004

Budget: 50 000 DKK

Deltagere: 28

Websted: www.cfe.au.dk

Social inklusion

Slovenien (Jana Urbanija)

Titel: Undervisningsprojekt for unge — PLYA

Periode: 2004-2006

Budget: Samlet budget: 270 000 EUR

Samfinansieret af ESF: 195 000 EUR

Deltagere: 400

Websted: <http://www.euskladi.si/>,

<http://www.mss.gov.si/>

Grækenland (Christos Giannakopoulos)

Titel: Uddannelse i grundlæggende ikt-færdigheder (fase I)

Periode: Juni 2003 — december 2003

Budget: Samlet finansiering:

18 152 216,32 EUR/

ESF-bidrag: 13 614 162,20 EUR

Deltagere: 20 000 (18 000 fra socialt sårbare grupper — 2 000 soldater)

Websted: www.esfhellas.gr – www.eye-ekt.gr

Italien (Fiorella)

Titel: Servizi itineranti inserimento Donna (SIID I/II)

Periode: April 2005 — september 2006/ oktober 2006 — december 2007

Budget: 239 500 EUR/236 000 EUR

Deltagere: 283/±500

Websted: <http://www.siid2.it/>

Det Forenede Kongerige (Allan McGinlay)

Titel: Livscoachingprojekt

Periode: Januar 2006 — marts 2007

Budget: Samlede projektudgifter 413 140 GBP, hvoraf 178 499 GBP blev udbetalt af Den Europæiske Socialfond

Deltagere: i alt 44 deltagere, hvoraf 25 fik udbetalt støtte fra Den Europæiske Socialfond

Websted: <http://www.thewisegroup.co.uk/content/default.asp>

Slovakiet (Mário Greško)

Titel: Equal — Center for social rehabilitering og informationstjenester for hørehæmmede

Periode: Marts 2005 — juli 2008

Budget: 199 163,52 EUR

Deltagere: Antal deltagere: (plan/virkelighed) Antal personer, der deltog i aktiviteter — 30/71. Antal uddannede ansatte i offentlige og andre arbejdsformidlingstjenester — 15/26. Antal personer, der deltog i projekter inden for gruppetræning for handicappede — 80/97

Websted: www.sppn.sk

Sverige (Anne-Lie Thuveesson) Titel: **Bæredygtig sundhed****Periode:** Marts 2005 — juni 2007**Budget:** 18 851 000 SEK (1 709 991 EUR)**Deltagere:** 200**Websted:**<http://www.anneliesost.com/3.html>

Bekæmpelse af diskrimination**Estland (Messurme Pissareva)**Titel: **Integration af ikke-estere på arbejdsmarkedet****Periode:** September 2004 — december 2005**Budget:** 3 360 089 EEK (2 517 146 ESF)**Deltagere:** 242 ikke-statsborgere i alderen 16-63**Websted:** www.sm.ee/esf2004**Irland (Serge Mbami)**Titel: **Praktik som administrator af forsyningsskædelogistik****Periode:** 2007**Budget:** Budgettet for kurset var 129 025 EUR, hvoraf der blev udbetalt dagpenge til deltagerne på i alt 116 242 EUR**Deltagere:** 16 deltagere, hvoraf 14 fik logistikrelateret beskæftigelse ved kursets afslutning**Websted:** www.fas.ie**Spanien (Amparo Navaja Maldonado)**Titel: **ACCEDER: Bekæmpelse af diskrimination mod romaerne****Periode:** 2000-2007 (første fase) og 2008-2013 (anden fase)**Budget:** 2000-2006: 57 mio. EUR/2008-2013: 41 mio. EUR**Deltagere:** 40 743 (indtil 2007)**Websted:**<http://www.gitanos.org/acceder>**Sverige (Abshir Mohamed Abukar)**Titel: **UP New City****Periode:** 2005-2007 (startet på ny 2008-2010 og hedder nu New City)**Budget:** 2,5 mio. EUR**Deltagere:** mere eller mindre 2 000**Websted:**www.drommarnashus.se/newcity**Nederlandene (Khadija Majdoubi)**Titel: **VONK****Periode:** November 2005 — december 2007**Budget:** 382 438 EUR**Deltagere:** ca. 1 000 kvinder**Websted:** <http://www.vonkzeeburg.nl/>**Tyskland (Cornelia Schultheiss)**Titel: **Human Venture II (projekt udformet og gennemført af agenturet for tilskyndelse til iværksætterkultur (gründungsservice) på Det Tekniske Universitet i Berlin (TU Berlin).****Periode:** 2006-2008**Budget:** 611 000 EUR**Deltagere:** 313**Websted:** www.gruendung.tu-berlin.de

Europa-Kommissionen

AT GØRE EN FORSKEL I LIVET — EU investerer i mennesker gennem Den Europæiske Socialfond

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor

2009 — 146 s. — 24 x 24 cm

ISBN 978-92-79-12672-7

doi 10.2767/24449

Hvad gør EU i virkeligheden for borgerne? Den Europæiske Socialfond (ESF) er et af svarene på det spørgsmål — den investerer hvert år i omkring 10 millioner mennesker i de 27 medlemsstater. Denne bog fortæller historierne om 54 personer — to i hver medlemsstat, der har udnyttet de muligheder, de er blevet tilbudt gennem initiativer støttet af ESF. Samtalerne fokuserer på kvinder og mænd, i alle aldre, fra teenagere til pensionister, i by og på land, i alle lande i EU.

Denne publikation findes i trykt version på alle officielle EU-sprog.

Hvordan får man fat i publikationer fra EU?

Publikationer til salg:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)
- Hos boghandleren; oplys titel, forlag og/eller ISBN-nummer
- Ved at kontakte et af vores salgssteder direkte. Adresser, telefonnumre osv. findes på følgende webadresse: <http://bookshop.europa.eu>, eller send en fax til +352 2929-42758 med anmodning om kontaktoplysninger.

Gratis publikationer:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)
- Hos Europa-Kommissionens repræsentationer eller delegationer. Adresser, telefonnumre osv. findes på følgende webadresse: <http://ec.europa.eu>, eller send en fax til +352 2929-42758 med anmodning om kontaktoplysninger.

Er De interesseret i **publikationerne** fra Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling?

De kan downloade dem eller blive tilmeldt gratis via internettet:

<http://ec.europa.eu/social/publications>

De er også velkommen til at tilmelde Dem Europa-Kommissionens gratis e-nyhedsbrev om det sociale Europa på

<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

Yderligere oplysninger om Den Europæiske Socialfond findes på adressen

<http://ec.europa.eu/esf>

